

SAN JUAN

Jesucristoen huadak hua'a Juana o'manigmadoya'uyate.

Diosen hua'a huamana'eri
Jesucristo o'si'poe'uyate.

1 ¹A'ennanada huakkuruda katepi' ehue' o'uyate. Cristo Diosen hua'a huamana'eri o'ika'uyate. Cristo Diosda o'ika'. ²A'ennada huakkuruda katepi' ehue' o'uyate, Cristo Diosen hua'a huamana'eri o'ika'uyate. Diosere o'ika'uyate. ³Cristoa aya'tada o'tiahuayika'nig o'ka'uyate. Konig Diosa o'paknok aya'tada o'ka'uyate. Noga sigpi' kahue' o'uyate. Cristoayo'da aya'tada o'ka'uyate. ⁴Cristo Diosen hua'a o'noika'po huamanoea'eri o'ika'uyate. Cristokon konig Diosen Huakjey o'e. Huakjey o'ta'tepo katetapi' tiahuayidik o'ene, katetapi' nopoe'dik o'ene. Konigti Cristo konig Diosen huakjey o'epo Diostaj moknopoea'ne kenpa'ti Diosen buttida hua'ataj moknopoea'ne. Katepi' huadak Diosa o'pak mo'nopoea'ne. ⁵In huadariyo aratbut Diostaj pakhue' o'nika'. Dakhuea' ogkika'. Konig sikkiregyo o'nepo Diostaj oknopoehue' o'nika' kenpa'ti Diostaj pakhue' o'nika'. Cristo Diosen Huakjey in huadari aratbuttaj o'ta'tepo Diostaj moknopoea'ne. Diosen buttida hua'ataj moknopoea'ne. Katepi' huadak Diosa

o'pak mo'nopoea'ne. Huakka'da Cristotaj eknopoe'ta' pakhue' o'nepo kenpa'da e'enta' on'paknig'a enhue'dik o'nuyate. Cristo konig Diosen Huakjey 'urua'da o'bata'teonhuahuika'po o'maknopoeanhuahuika'apo.

^{6,7}Diosa aratbuttaj Juan Bautistataj o'mata'mona'uyate. Cristotaj kamanbatia'pakike'po Juantaj o'mata'mona'uyate. Aratbuta Cristotaj kanoknopoe'po Juana Cristotaj o'manbatia'pakuyate. Diosen Huakjeytaj o'manbatia'pakuyate. ⁸Juan Diosen Huakjey ehue' o'uyate. Cristonayo Huakjey o'uyate. Cristotaj kamanbatia'pake'po Juantaj o'mata'mona'uyate. ⁹Ken Juana Cristotaj o'manbatia'pakonhuahua'depo indariyo huae'eriomeytaj Diosen Huakjeytaj o'manokia'uyate. Cristo Diosen hueretda Huakjeytaj a'maknopoeaya'po o'bahuatiakdepo, Juana o'manbatia'pakuyate.

¹⁰Cristo aya' huadari o'ka'uyate. Huadariyo o'ika'nig'a huadari huae'eria oknopoehue' o'nuyate. Huadari huaka'eritaj oknopoehue' o'nuyate.

¹¹Diosya' o'tiakdepo ke'nen judío aratbutere o'noika'uyunig'a Jesucristotaj e'nigpeta' pakhue' o'nuyate. A'nenda Diosa judío aratbuten adhuae'pane'taj

o'baktie'ea'uyatenig'a Cristo Diosen hua'ataj eknope'ta' pakhue' o'nuyate. Judfo aratbuta eknope'ta' pakhue' o'nuyate. ¹²Sue'ada Jesucristotaj e'nigpeika'ta' on'pakpo o'noknope'uyate. O'noknopepo Diosen on'si'poepo Diosensi'po o'ne'uyate. ¹³Kena'po ettone'ya' on'si'popakme'tenok Diosensi'po ehue' o'ne. Kena'po ettone'pi' huabokereki' e'si'popakta' on'pakika'nok Diosensi'po ehue' o'ne. Diosen Cristotaj o'noknopepo Diosen on'si'poepo Diosensi'po o'nuyate.

¹⁴Ken Diosen hua'a huamana'eri Jesucristo Diosere o'unhuahuika'depo nogok Diosa o'pakpo o'si'po'e'uyate. Oro'omeyere o'ika'uy. Jesucristo kenyo'da huadaknanada o'kika'uy. Huakka'nanada di' o'maika'uy. Huakka'nanada o'matinepahuika'po buttida oa'ika'uy. Diosonig 'urua'nanada o'kika'nok konigti Dios o'epo Diosya' o'tiakpo Diosen Huasi'po o'e' o'nope'ne.

¹⁵—A'ti Cristoa o'tiakde. Ke'na oro'en huairi o'e. Do huairi ehue' ijje. Do si'popakhued ijje, Jesús Diosere o'uyate. Ikkenda kentaj ijmanbatia'pakmey. —Juana o'manbatia'pakuyate.

¹⁶Jesucristo huakka'da di' mo'ene. Oro'taj nogda nodga daka' mo'matinoe'ne. ¹⁷A'nennada Diosen hua'a Moisesa mo'nigmadoya'uyate. Jesucristonayo di'nanada bo'huatiakpo mo'matinepahui'po, oro'omeytaj dakhuea' e'ka' a'manopo'yareaya'po bo'huatiakuyate. ¹⁸Be'api' aratbuta Diostaj tiahuahue' o'nika'uyate. Cristonayo Diosensi'po o'epo di' o'maunhuahuika'po Diosere o'unhuahuika'po konig Dios o'e 'urua'nanada o'nopepo oro'omeytaj 'urua'nanada moknopea'uyne.

**Juan bautiza huaka'eria
Jesucristotaj 'uruda
o'manbatia'pakuyate.**

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹Judfo aratbut huairi Jerusalén huakka' jakyo o'nuyate. Juante

on'mata'mona'uyate. Sacerdote Diostaj huanigtiona'pakeritaj on'mata'mona'uyate. Kenpa'ti levita aratbuttaj Juante on'mata'mona'uyate. On'huatiakdepo,

—Nogbokerektida ijta'mona'apoy. Cristo ijta'mona'apoy. Diosa o'mana'uyate. ¿Menpa' Cristoda i'e? Kenda mona'. —Juantaj o'nona'uyate.

²⁰—Ehue', Cristo ehue' ijje. Diosa Cristotaj o'ta'mona'apo. Oro'taj kabatihapoke'po o'ta'mona'apo. —Juana buttida o'mana'uy. Dahue'da oa'uy.

²¹—¿Be'a i'e? ¿Elfaskudak Diosen huamanbatia'pakeri menpa' i'e? —O'nona'uyate.

—Elfaskudak ehue' ijje. —Juana o'mana'uyate.

—¿Diosen huamanbatia'pakeritaj o'maboy, menpa' Diosen huamanbatia'pakeri i'e? —O'nona'po, —Ehue' ijje. —Juana o'mana'uyate.

²²—Judfo huairi oro'taj bo'ta'mona'ne kenomeytaj batia'pakdik o'enok, “¿Be'a i'e?” “¿Kenda kamanbatia'pakike'po be'a meta'monuy?” —Sacerdoteomeya' onte'ti Juantaj o'nona'uy.

²³—Aratbut ehue' e'ika'yo nogtia'da 'utta'da ijmanay, Dios Huairi o'tiakde, yan'nopo'korea'. Ke'na o'tiakdepo kentaj a'nigpeeya'po, yan'nopo'korea'. Aknopeya'po yan'nopo'korea'. Ijmana'ika'po. Konig Isafaskudak Apag Diosen hua'a huamanbatia'pakeria oa'uyate. —Juana o'mana'uyate.

²⁴Kenomeya' Juantaj on'huatiakpo, fariseo aratbut huairia on'ta'mona'uyatenok.

²⁵—¿O'na Cristo ehue' ee'nayo, Elfaskudak ehue' ee'nayo, Apag Diosen hua'a huamanbatia'pakeri ehue' ee'nayo, mena'po bautiza imagkika'? —Fariseoa Juantaj o'nona'uyate. (Diosa Juantaj o'mata'mona'uyate. Kenda fariseo huairiomeya' oknope'ehue' o'nika'.)

²⁶—Do hue'eya bautiza ijikay. Nogtida huabokerek opudenbayo o'ede, Cristo o'ede. Kentaj okiahue' mo'e. ²⁷Diosa o'ta'mona'nok a'ti Diosen Diosa hua'a o'manmadika'apo. Ke'na huadakda o'enok ke'nen huanaba' ehue'dik ijje, ijnopoy. —Juana o'mana'uyate.

²⁸Juan bautiza o'ka'po, Betábara huakka' jakyo kenpa' on'batia'pakuyate. Betábara jak Jordánhue akodpen o'e.

Jesús konig Diosen ovejasi'ponig o'e, Juana o'mana'uyate.

²⁹Eme'te Jesús Juantaj o'huahua'nok Jesús e'tiakte Juana o'tiahuaydepo, o'mana'pakpo,

—Ken huabokerek konig Apag Diosen Ovejasi'ponig o'e. Konig aratbuten dakhuea' e'ka' kabakkahue'po oveja 'uhuataj on'nigarakika' konigti aratbuten dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po Jesús konig ovejasi'po 'uhua o'manigbueyapo. ³⁰Kentaj ijbatia'pakmey, “Jesústaj Diosa o'ta'mona'nok a'ti Diosen hua'a o'manmadika'apo. Oro'en huairi o'e. Do huairi ehue' ihuey. Do si'popakhued ee'te Jesús Diosere o'uyate.” Ijbatia'pakmey. ³¹Ikken Jesústaj do'hua okiahued e'eada, Israel aratbuta Cristotaj kanoknopoe'po hue'eya bautiza o'nogka'pone. —Juana o'mana'uy.

³²⁻³⁴ Juana kenpa'ti o'mana'po, —Ken huabokerekte Apag Diosen Nokireg o'kotpo, o'ika'po, kentaj bo'tiahuayapone. Ken Huabokereka Diosen Nokireg aratbuttaj o'manopo'toeapo. Diosa mename'ne. Hue'eya bautiza kamagke'po, Diosa me'ta'mona'uyne. Ken kurudya' Diosen Nokireg konig tukku' o'kotpo, Jesúste o'kotpo, keyo Diosen Nokireg o'ika'. Kenda ijtiahuaymey. Kena'po “Jesús Diosen Huasi'po o'e.” IjJay. —Juana o'mana'uyate.

Jesúsen huakkuruda huanigpeika'eria on'tahua'uyate.

³⁵Ken onte'ti eme'te Juanere oro' Juanen botta' huanigpeika'eriore o'bopo, ³⁶Jesús e'pokte Juana o'tiahuay'uy. Jesústaj o'tiahuaypo, —Yan'tiahuay'. Ken huabokerek konig Apag Diosen Ovejasi'ponig o'e. —Juana mona'uyne. ³⁷Oro' Juanen botta' huanigpeika'eri o'peede, Jesústaj o'tahua'uy. ³⁸Jesús bo'huakorudpo, e'ta'tiakte oro'taj bo'tiahuayme'ne. —¿Kate bo'pak? —Moname'ne.

—Ontaj e'nigpeika'ta' o'paki. ¿Meyo i'ika', Huamanmadika'eri? —Ona'uy.

³⁹—Yan'tiak. Yan'tiahuay'. —Jesúsa moname'ne. Ken o'hua'po, keyo e'huajka'yo o'tiahuay'uy. Kenme'noete Jesúsere o'unhua'mey. Baysikmon o'eme'.

⁴⁰Doere Andrésere Juantaj o'nigpee'uy. Andrés Simón Pedroen huama'buy o'epo Jesústaj o'tahua'uy. ⁴¹Idada ke'nen huama'buya Simóntaj o'ukpo, o'huahuay'uy. Simóntaj o'huahuaydepo ona'po,

—Cristotaj o'huahuayi, “Cristotaj ijta'mona'apoy.” A'nenda Diosa oa'uyatenig. —Andrésa ona'uy—. Jesús Diosen Cristo o'e.

⁴²Jesúste o'totiakuyate. Jesúsa o'tiahuaypo, —Simón i'e, Jonásensi'po i'e. O'nen huadik Cefas o'eapo. —Ona'uy. Cefas konigdik Pedro o'e. Cefas huiddik o'e. Ken konig Cefas Jesústaj huaboa'da o'nigpeika'uyate.

Felipe Natanaelere konig Jesúsen huanigpeika'eri huaboa'da on'tahua'uyate.

⁴³Eme'te Jesús Galilea huadariyo a'huaya' o'nopoe'po Felipetaj o'huahuay'uy. O'huahuaydepo, —Menigpeika'po beta'huaika'. —Jesúsa ona'uy.

⁴⁴Ken Felipe huakka' jak Betsaidayo o'ika'uyate. Keyoti Andrésere Pedroere o'nika'uyate. ⁴⁵Ken Felipe Jesústaj o'peedeпо oknopoedeпо Natanaeltaj o'ukdeпо o'huahuay'uy.

—Diosa huabokerek mo'nigta'mona'apone. Moiséskudak ken huabokerektaj o'timadoya'uyate. Konigti Apag Diosen hua'a huamanbatia'pakeri on'timadoya'uyate. Ken huabokerek bo'huatiakdenok o'huahuaydene. Ke'nendik Jesús o'ē. Joséensi'po o'ē. Nazaret huakka' jak huaē'eri o'ē. —Felipea Natanaeltaj ona'uy.

⁴⁶—Nazaret huakka' jakyo huadakda aratbut ehue' o'nika'. —Natanaela oa'uy.

—Yatiak. Yatihuaiy'. —Felipea ona'uy.

⁴⁷Natanael e'tiakde'te Jesúsá Natanaeltaj o'tiahuaypo, —Yan'tiahuay'. Ke'na o'tiakdeпо hueretda Israel aratbut o'ē. Ke'na 'urunopo'da da ahue' o'ika'. Buttida o'ika'. —Jesúsa o'huaa'uy.

⁴⁸Natanael Jesústaj o'peedeпо, —¿Menpa'pi' do'taj okie'?

—Natanaela ona'uy. —Felipea ontaj totiakhued higuera o'huayta'pote on'taj ijtiahuayi. —Jesúsa Natanaeltaj ona'uy.

⁴⁹Natanaela Jesústaj o'peedeпо oknoponpo, —Diosen Huasi'po i'ē. Israel aratbuten Huairi i'ē, Huamanmadika'eri. —Natanaela ona'uy.

⁵⁰—Kena'po higuera o'huayta'pote on'tiakhued ee'te ontaj ijtiahuayi. Kenda ona'nok do'taj oknoponne. Kennayo sigda ijay. Do'taj nogiti meknopoē'po teynanada ijka'apoy. —Jesúsa Natanaeltaj ona'po,

⁵¹—Do Huabokerek ijjeпо, Diosya' ijtiahuay, Diosa me'ta'mona'uyne. Kurud Diosenbaya' ekhuike' do'te Diosen

huata'moneria mentihuarakatupo menokbehuikonapone, opudomeya bo'tiahuayapone, buttida ijay. —Jesúsa o'mana'uyate.

Galilea huadaribayo huakka' jakya' e'toepak aypo o'uyate.

2 ^{1,2}Oro' huanigpeika'eri Jesúsere Galilea huadaribayo o'hua'uy. Botta'a' eksik o'uy. "E'toepak aypo o'batobapeapoy, Caná huakka' jakya' o'batobapeapoy. O'nen huanigpeika'eriere yatiak." Aypo huairia Jesústaj ona'nok Jesúsere o'hua'uy. Jesúsén huayekon o'uy. ³Huakka'nada o'neпо e'toepak aypo on'bape'po aya'da vino on'mai'depo, —Vino ehue' o'ē. —Jesúsen huayea ona', Jesústaj ona'uy.

⁴—¿Menapo do'taj ona', nag? Ken konig'uruda ijrika'apoy, aratbuttaj tihuapokhued ijjeпо. —Jesúsa ona'uy.

⁵—Katepi' Jesúsá yagka' ena'te yagka'. —Ken Jesúsén huayea vino huahuetohua'eritaj o'mana'uyate.

⁶Huaboro' huidkoso judío aratbut on'toika'po, hue'ey onjoyпо on'bakoyo'ika'. Kenda eka'nayo Diostaj 'uru'nopo'da o'ēapoy o'noknopoika'uy, ken. Kenteda seis boro'huidkoso o'bahuad'uy.

⁷—Huidkosoyo hue'ey ya'nonjoi'. —Jesúsa o'mana'uy.

Huakka' hue'ey on'toegonpo hueda'da o'nonjoy'uyate. On'oydeпо,

⁸—Huidkosoyo sigpi' yatoegpo. Aypo huairite yan'tohua'. —Jesúsa o'mana'uyate. Ken on'tohua'uyate.

⁹Hue'ey ee'tada huaboa'da vino o'eanuy. Aypo huairi o'mai'depo 'ururanada vino o'ē o'nopoeпо keyan on'totiaj nopohue' o'uy. Vino huahuetohua'eriayo'da on'nopoe'uy.

—Yatiak. —Ken huabokerek huatoepakeritaj ona'po,

¹⁰—In vino huadaknada o'ē. Aya' huabokerek vino on'matomay'ika'depo

huakkuru huadak vino on'bayokika'. Kenoka' huakka'a'da on'mamay'depo, sue'da huadak vino on'bayokika'. Q'nanayo huakkuru sue'da huadak vino i'matomaydenig'a, huaboa'da huadak vino i'totiakne. —Aypo huairia ona'uyate. ¹¹ Ken Galileadariyo huakka' jak Canáte Jesúsda kenda o'ka'uy. Aratbuta Jesússtaj oknopoe'dik ka'ne'po Diosa Jesúsere o'epo o'tihuapokpo kenda huakkuru 'urua'da o'ka'uy. Vino o'ka'uy. Konig Diosyo'da 'urua'nanada ka'dik, konig teyda o'ka'nok oro'omey ke'nen huanigpeika'eri o'tiahuaypo Jesús huanigpeika'eri o'te nogiti oknopoe'uy.

¹² Nogok Jesús Capernaum huakka' jakyo o'hua'po, huayere huama'buyere oro'omey huanigpeika'eri o'hua'uy. Capernaum huakka' jakyo o'ika'uy. Sue'da huame'noe o'uy.

Apag Diosen jakya' Jesúsda huabahuaya'eritaj o'maoroka'uy.

(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18;

Lc. 19.45-46)

¹³ A'ti judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta o'edeapo. Jerusalén huakka' jak ote'yo Jesúsda o'behuikuy. Oro'omey ke'nen huanigpeika'eri o'behuikuy.

¹⁴ Diosen jakkiregyo o'kudonpo, vaca 'uhua oveja 'uhua tukku' 'uhua huabahuaya'eritaj o'batiahuayato'uy. Huakupe huakabia'eritakon o'batiahuay'uy. Konig engaña huaka'eri o'nepo jakkireg akbogpete on'bahuad.

¹⁵ E'bia o'batinukupu huiokda huabitbitbia o'kedpo, Jesúsda Apag Diosen jakya' aya'tada o'maoroka'uy. Oveja vacakon o'maoroka'uy. Huakabia'erien huakupe onkuta'tog'uy. Mesa o'bakkubuka'uy.

¹⁶ —Aya'da yan'tohua'. Do'hued Apagen jak huationa'pak jak o'e. Huabahuaya' jak ehue' o'e. 'Uhuaeretaj

huakupeeretaj yan'batorok. Iya' bahuahue' yane'. —Tukku' huabahuaya'eritaj o'mana'uy.

¹⁷ “O'nen jak ijjeretpaki, Dios. O'nen jaktaj ijpaknok huakka' menhuadiayapone.” Apagba'te a'nennada o'madoya'uyate. Apagba' o'tiahuay'uy oro' Jesúsden huanigpeika'eria huaboa'da o'nopoen'uy. Jesússtaj Apagba'a o'tia'pakuynok o'nokotuy.

¹⁸ —“Huakupete huabahuaya'eritaj yamaoroka'.” Diosa ena'nayo oro'omey kan'tiahuaye'po konig Diosyo'da ka'dik o'e konigti yaka'. —Oknopoe'hue' huae'eri judío huairia Jesússtaj nama'da o'nona'uy.

¹⁹ —In jak yan'sak. Bapa' huame'noe onte'ti ijka'apoy. —O'mana'uy Jesúsda.

²⁰ —In jak cuarenta y seis huabayok on'kadhuahua'uy. Bapa' huame'noe Diosen jak e'sakte kahue'dik i'epo. —Judío huairia o'nona'uy.

²¹ Jesúsnyo Diosen huid jaktaj tia'pakhue' o'uy, Jesúsensotaj o'tia'pakuy, “Do'taj menarakapone. Bapa'me'noe ijnoyhuadapoy.” O'tia'pakuy. ²² Nogok Diosa Jesússtaj e'noyhuadate'te kenda Jesúsda o'mana'uy onte'ti kenda o'nopoen'uy. Kenpa'ti oro'omey huanigpeika'eri Diosba' Jesússtaj buttida on'nigmadoya'uyate, oknopoe'uy. Jesucristo pa'i'da o'nopo'epo, o'bueyapo, o'noyhuadapo Diosba' buttida o'batia'pak oknopoe'uy. Kenpa'ti Jesúsda buttida oa' oknopoe'uy.

Jesús aya'tada huanopoya'da o'makie'.

²³ Judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta o'e'uy. Jerusalén huakka' jakyo huakka'nanada ogkupopakpo Jesúskon o'epo, konig Diosyo'da ka'dik o'e konig teyda Jesúsda o'ka'uyate. On'tiahuaypo,

huakka'da kentaj o'noknopoe'uyate. Jesús Diosen Cristo ya'etpi' o'noknopoe'uyate. ²⁴Jesús nayo aya' aratbuttaj huanopoya'da o'makie'po inomey huaboa'da moknopoe'ne, sue'da moknopoe'ne, hueretda huaknopoe'eri ehue' o'ne, Jesús nayo o'makie'uy. "Inomey hueretda huaknopoe'eri ehue' o'ne." Be'api' ahue'dik o'e. ²⁵Jesús aya'tada huanopoya'da o'makie'. Kena'po nogomeytaj, "¿Monig ya'ne in aratbut?" Ahue'dik o'e. Kena'po aya'tada aratbut huanopoya'da o'makie'uy.

Jesúsere Nicodemo o'batia'pakuyate.

3 ¹Huabokerek o'uyate. Ke'na fariseo Moisés enba' huaknopoe'eri huairi o'uyate. Fariseonayo Diosen hua'a e'kika'ta' on'pakika'po kenpa'ti adhuae'pane'en hua'a e'kika'ta' on'eretpakuyatenig'a Diostaj 'urunopo' nige'hue' o'nuyate. Ken huabokerek fariseo huairi o'epo ke'nen huadik Nicodemo o'uyate. Nicodemo judío huairi kenpa'ti o'uyate. ²Sikyo Jesús te an'batia'pakya'po o'huatiakbed'uyate.

—Huamanmadika'eri i'epo, oro'omeytaj a'manmadikaya'po Apag Diosya' i'tiakuy, oro' o'nopoe'y. Kenda konig kahued o'neonhuahuika'uyatenig'a oyda i'kika'. Kena'po Apag Dios be'tihuapoknok 'urua'da i'kika', Huamanmadika'eri. —Nicodemoa Jesús taj ona'uy.

³—Be'api' onte'ti e'si'poe'ta' e'paknayo Dios Huairitaj oknopoe'dik o'neapo. Diosensi'po e'dik o'neapo. Onte'ti si'poe'hue' ee'nayo Dios Huairitaj oknopoe'hue'dik o'neapo. Diosensi'po ehue'dik o'neapo. Buttida ijjay. —Jesús a ona'uy.

⁴—¿Monig huabokerek ettone'endapoya' si'popakdik ya'et? Huabokerek huayeendapoyo onte'ti kudhue'dik o'e. Onte'ti si'poe'hue'dik

o'e. —Nicodemo nopenkahue' o'epo ona'uy.

⁵—'Urunopo' a'nopo'toe'ya'po, kenpa'ti konig Diosensi'ponig a'eya'po dakhuea' e'ka' nopo'korea'dik mo'epo, hue'eya' bautiza ogka'dik mo'epo, kenpa'ti Diosen Nokirega nopo'toe'dik mo'epo. Kena'po nopo'koreahue' ee'nayo hue'eya' bautiza ogkahue' ee'nayo kenpa'ti Diosen Nokireg nopo'toe'hue' ee'nayo Diosensi'po ehue'dik mo'epo. Buttida ijjay.

⁶Ettone'so'ya' on'si'popakpo, aratbutda o'ne. Diosen Nokireg o'manopo'toe'po, 'urunanada on'noeonhuahuika'.

⁷"Kutaya' Diosen Nokiregya' si'poe'dik i'e." Ijja'denok, me'pukehue' yae'.

⁸Bapoka o'adyak. I'peen'iga, meya' yatiak, meyon yahua' nopo'ehue' i'e. Aya'da Diosen Nokiregya' on'si'poe' konigti o'ne. Onte'ti 'urua'nanada ogkika'. Monig Diosa monigka' nopo'ehue' i'e. —Jesús a Nicodemotaj ona'uy.

⁹—¿Monig Diosen Nokiregya' si'poe'dik ya'e? —Nicodemoa ona'uy.

¹⁰—Israel aratbuten

huamanmadika'eri i'e. ¿Mena'po kenda ona'dene nopo'ehue' i'e? ¹¹Do ijnopoe'po, ijbata'paki. Ijtiahuaypo, ijbata'paki. Do ijmana'nig'a, opud judío huairi do'taj eknopoe'ta' pakhue' mo'e. Buttida ijjay. ¹²Iyoda konig aratbut ogkika' do'a on'batia'pakdenig'a oknopoe'hue' o'ene. Konig Diosa mo'nigkika'ne ontaj e'batia'paknayo dapi' oknopoe'hue'dik me'ene.

¹³Diosenbayo kurudyo opud behuikhued mo'ene. Diosere ehue' mo'ika'uyne. Donayo huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Diosere ijika'po Diostaj daka' ijnopoe'y. Diosya' ijtia'kuy. ¹⁴Aratbut ehue' e'ika'yo Moisés kudak siro bihui e'ketka' o'beta'uyate. 'Iddute kutayo o'beta'uyate. Kenomeynayo

Diostaj o'noknop_oepo, bihuitaj on'tiahuaynok, Diosa o'bayarea'uyate. Konigti do'taj ogka'apo. Doa Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne, do'taj 'iddute kutayo men'betapone. Cruzte men'betapone. ¹⁵Do'taj cruzte e'beta'deme'te aya'da do'taj o'noknop_oepo kenpa'da bueyhue' o'neapo onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa ona'uyate.

**Dakhuea' huaka'eritaj
a'manopo'yareaya'po Diosa
huakka'nada di' o'mae'uyate.**

¹⁶—Aya' dakhuea' huaka'eritaj Diosa huakka'da di' o'maepo ke'nen nogtiyo'da huasi'po o'manigta'mona'uyatenok, kamanopo'yare'po o'manigta'mona'uyatenok. Aya'ada Diosen Huasi'potaj e'noknop_oe'nayo kenpa'da bueyhue' o'nepo, Diosere on'noeonhuahuika'apo. ¹⁷Dakhuea'da bokikate aratbuttaj kamane'po Diosa ke'nensi'potaj ta'monahue' o'uyate. Aratbuttaj kamanopo'yare'po Diosa o'manigta'mona'uyenok.

¹⁸Be'api' Diosen Huasi'potaj o'noknop_oede, “Dakhuea' ogka'.” Diosa bahuaahue' o'e. Be'api' Huasi'potaj oknop_oehue'da menta_eenok, “Dakhuea' o'ka'.” Diosa oa'de kena'po Diosen nogtiyo'da huasi'potaj oknop_oehue' o'ne. ¹⁹Diosen Huasi'po konig Diosen huakjey o'epo Diostaj o'maknop_oea'. Indariyo aratbuttaj o'bahuatiakunig'a aratbuta Diostaj eknop_oe'ta' pakhue' o'nepo dakhuea' ogkika'po sikkiregyo e'ika'ta' o'deretpakika'nok. Konigepo “Dakhuea' ogkika'.” Diosa o'mana'apo. ²⁰Aya'ada dakhuea' egka'te nogomeytaj e'tiahuayata' pakhue' o'ne. Kena'po Diosen huakjeyta' pakhue' o'ne. Do'taj nigpe_eehue' o'ne. ²¹Hueretda huaknop_oe'erinayo

Diosen buttida hua'a ogkika'po Diosen huakjeytaj on'pakpo Diosen Huasi'potaj o'noknop_oenok, Diosa o'batihuapokdenok aya'ada tiahuaydik o'ne. —Jesúsa o'mana'uy.

**Onte'ti Juan bautiza huaka'eria
Jesúsen o'manbatia'pakuyate.**

²²Nogok Judea huadariyo Jesús oro' ke'nen huanigpeika'eriere o'hua'uy. Jesús oro'ere o'ika'po, bautiza o'magkika'uy. ²³Enón huakka' jakte kenpa'ti Salim huakka' jak ibodteda Juan kenpa'ti bautiza o'magka'uyate, keyo huakka' hue'ey o'enok. Aratbut huakka' en'tiakte Juana bautiza o'magka'uyate. ²⁴Huabakuda' jakyo Juantaj kudahued o'nenok, bautiza o'magkika'uyate.

²⁵“Be'aen bautiza e'magka' Diostaj 'urunopo' ka'dik ya'mae, Jesúsenpi' Juanenpi'.” Juanen huanigpeika'eri judío aratbutere on'batia'pakdepo, ²⁶Juante on'huatiakonpo,

—Jordánhue akodpen Jesús onere o'ikame'ne. Jesústaj 'uruda i'manbatia'pakme'ne. Oy bautiza megke'po aya'da Jesústaj on'huahua', huamanmadika'eri. —Juanen huanigpeika'eria Juantaj o'nona'uyate.

²⁷—Be' huabokerektapi' aratbuttaj e'manmadika' Diosa o'pakpo ta'mona'dik o'e kenpa'ti tihuapokika'dik o'e. Jesústaj o'ta'mona'uyatepo Jesústaj o'tihuapokika'. Aratbuta Jesústaj on'huahua'denok. ²⁸“Do Cristo ehue' ee'tada Cristo tiakhued ee'te Diosa do'taj huakkuruda me'ta'mona'uyne.” Oputtaj o'noname'ne. Kenda do'taj on'peeme'ne. ²⁹Huabokerek huaboa'da o'toepakpo huatoe o'todepo durugda o'e. Noga ken huabokerektaj di' o'epo, kenpa'ti durugda o'e. Ken konig do Jesústaj di' ijjepe durugda ijjepe. Huakka'ada Jesústaj on'pakpo huaboa'da on'nigpeika'. Kenda

duruga'da ijmatipeey. ³⁰ Jesústanayo huakka'ada nigpeika'dik o'nika'apo. Do'taj huaboa'da sue'da nigpee'dik mo'eapone. —Juana o'mana'uyate.

Jesús Diosen Huasi'po o'epo Diosya' o'tiakuyate.

³¹ Ke'na Diosya' o'tiakme'po Diosen huairitone' o'e. Aya'tada mata'mona'ika'dik o'e. Aratbutnayo indari huae'eri o'nenig'a indaritaj on'nopepo on'batia'pakika'. Jesús nayo Diosen Huasi'po o'epo Diosya' o'tiakpo 'urunopo'da o'epo aya'enda huairi o'e. ³² Katepi' Diosyo o'batiahuayonhuahuika'nig, katepi' o'mapeonhuahuika'nig, kenda o'manbatia'pakika'nig'a, suhue'ada Jesústaj o'noknopoika'. ³³ Kenomey Jesús en hua'a o'noknopoepo, Diosa buttida oa'ika' o'noknopo'enok. ³⁴ Diosa Jesústaj o'ta'mona'uyate. Diosa ke'nen nokiregda o'yok. Jesústaj o'yok. Dakhuapa ke'nen nokireg o'yoknok. Diosen hua'a o'mana'ika'. ³⁵ Apag Huasi'potaj di' o'e. Aya'en huairida kae'po o'ta'mona'uy. ³⁶ Kenomey Diosen Huasi'potaj o'noknopoepo onte'ti Diosere on'noenhuahuika'apo. Kenomey Huasi'potaj oknopoehue' o'nepo onte'ti Diosere noenhuahuahue' o'neapo. Diosa kenomeytaj castiga o'magkadhuahuika'apo.

Jesús Samaria huadariyo huae'eri ettone'ere on'batia'pakuyate.

4 ^{1,2} Ken, Jesústaj huakka'ada on'peedepepo huaboa'da on'tahua'uyate. Huaboa'da on'nigpeika'uyate. Bautiza e'magkade'te Jesústaj on'nigpeika'uy. Jesús nayo bautiza kahue' e'eada oro'omeya huanigpeika'eria bautiza o'magkika'uy. Juantaj sue'ada o'noknopo'e'uyate. Kenda fariseo huairia on'tipeedeme'te, Jesús a

o'maknokotuy. ³ Ken o'maknokotpo, Judeaya' o'bakhua'uy. Galilea huadariyo o'kume'uy.

⁴ Ken Galilea huadariyo o'hua'po, Samaria huadariyo pokdik o'uy. ⁵ Samaria huadariyo huakka' jak Sicarte o'tiakuy. Sicar Jacobkudaken ta'bate ibodteda o'e. Ta'ba Jacobkudaken huasi'po Josékudaktaj o'yokuyate. ⁶ Kenteda Jacobkudaken hue'ey sorokkogya' hua'eg o'uyate. Jesús bidteda o'hua'epo o'arogpo, o'huaduy. Tokhuada' e'huadte o'huaduyate. Hue'ey sorokkogte o'manighuad'uy. ^{7,8} Oro' Jesús en huanigpeika'eri aypo a'baetuya'po, huakka' jakyo o'hua'demey. Samariaeri ettone' hue'ey a'egatuya'po o'tiakuyate. —Hue'ey beyok. —Jesúsa ona'uyate.

⁹ Judío aratbuta Samaria huae'eritaj batia'pakhue' o'ika'nig'a Jesústaj ettone'a o'peedepepo, —O'na judío aratbut i'nenig'a, Samaria huae'eri do ijje. ¿Menpa' hue'ey beyoka' do'taj mena'? —Samaria ettone'a Jesústaj ona'uyate.

¹⁰ —Diosa huanounhuahuika' hue'ey e'yokta' be'tipakne. “Hue'ey beyok.” Ontaj ona'nig'a, “Huanounhuahuika' hue'ey beyok.” Do'taj meknopoepo ena'nayo huanounhuahuika' hue'ey o'yokapone. —Jesúsa ettone'taj ona'uyate.

¹¹ —Hua'eg toehue' i'ene. Sorokkog huabidkogyoda hue'ey o'e. ¿Meya' huanoeanhuahuika' hue'ey i'egapo, huairi? ¹² Oro'en adhuea'pane'a Jacobkudak in sorokkog bo'yokuyne. Ke'nada o'mayika'uyatenig. Ke'nen huasi'po kenpa'ti on'mamay'ika'uyate. Ke'nen vacakon o'mamay'ika'uyate. Oro'omeytaj in sorokkog bo'yokon'uyne. ¿Menpa' Jacobkudakitipi sigda huairi o'e'uy'nig'a, o'na huahuak huairi i'e? —Ettone'a ona'po,

¹³ —Be'api' in sorokkog hue'ey o'maypo, onte'ti

maymaya' o'da'ikanig'a,
¹⁴aya'ada do'taj moknopōepo
 Diosere on'noeonhuahuika'apo.
 Konig huanoeanhuahuika' hue'ey
 o'yoknok on'may'po, huanopoyo
 o'unhuahuika'apo, onte'ti "maymaya
 ijjay" ahue' o'neonhuahuika'apo.
 Do'taj moknopōepo Diosere
 on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa
 ona'uyate.

¹⁵—Ken hue'ey beyok. Onte'ti
 maymaya' ahue'dik a'eya'po, iyo
 sorokkogyo hue'ey a'egya'po
 tiakhue'dik a'ikaya'po o'nen hue'ey
 ijmayapoy, huari. —Ettone'a ona'po,
 Jesúsen hua'ataj nopenkahue'da
 kenpa'ti Jesús Diosen Huasi'po o'e
 oknopōehued o'epo kenda Jesústaj
 ona'uyate.

¹⁶—Yahuati'. O'nen huato'e'taj
 yatotiak. —Jesúsa ona'uyate.

¹⁷—Huato'e to'ehue' ijje. —Ettone'a
 ona'uyate.

—Huato'e to'ehue' ijje. Buttida ia'.

¹⁸Huabaniga' i'tae'uynig'a. Oyda kentaj
 e'dipakada o'nen huato'e ehue' o'e.
 Kenda buttida ia'. —Jesúsa ona'uyate.

¹⁹—Diosen hua'a huamanbatia'pakeri
 o'e, o'tinopōene, huari. ²⁰In o'te'yo
 "Huaboro'da i'e, Apag Dios." Oro'
 onaratbutyo' adhuae'pane'kudak
 Samaria huadari huae'eriomeya
 on'tiona'pakika'uyate. Jerusalén
 huakka' jakyo "Huaboro'da i'e, Apag
 Dios." Tiona'pakdik mo'ene. Opu'da
 judío aratbut on'mana'ika'. —Ettone'a
 ona'uyate.

²¹—Men'pee', ettone'. A'ti
 meyopi' mo'epo Apag Diostaj
 tiona'pakdik mo'ene. Apag Diostaj
 a'tiona'pakya'po in o'te'te tiakhue'dik
 mo'ēapone. Kenpa'ti a'tiona'pakya'po
 Jerusalényo huahue'dik mo'ēapone.

²²Opu'd Samaria huae'eria
 Diostaj nopōehue'da nama'da
 mo'tiona'paknig'a, oro'omeynayo

judío aratbut o'epo Diostaj oknopōepo
 daka' o'tiona'pakikay. Diosen
 huamanopo'korea'eri judío aratbut
 o'e. ^{23,24}Apag Dios nokireg o'epo
 buttida oa'ika'. Apag Diosen hua'a
 buttida o'e. Oy kenpa'ti nogokkon
 aratbut huadaknopo'da Diosen buttida
 hua'ataj o'noknopōepo Apag Diostaj
 on'tiona'pakapo. Diosen Nokirega
 o'manopo'tōenok Apag Diostaj
 on'tiona'pakapo. Kenda Apag Dios
 o'pak. —Jesúsa ettone'taj ona'uyate.

²⁵—Nogok Dios Cristotaj
 o'ta'mona'apo, yoknopōey. E'tiakde'te
 aya'da o'manmadika'apo. —Ettone'a
 ona'uyate.

²⁶—Cristo do ijje. Doa
 on'batia'paknig Cristo ijje. —Jesúsa
 ona'uyate.

²⁷Jesúsa ettone'taj kenda e'nade'te
 oro'omey Jesúsen huanigpeika'eri
 Jesúste o'tiakuy. Jesúsa ettone'taj
 o'batia'paknok oro'a o'tiahuayo
 o'me'pukue'uy. (A'nennada judío
 huamanmadika'eri ettone'taj
 batia'pakhue' o'nika'uy.) "¿Ka'tia'po
 ettone'taj ina'pak?" "¿Kate i'pakpo
 ia'?" Jesústaj onahue' o'uy. ²⁸Ettone'
 sorokkoso o'huadanpo okhua'uyate.
 Ke'nen huakka' jakyo Sicar okhua'uyate.
 Huakka' jakyo o'kudondepo, huakka'
 jak huae'eritaj o'mana'po,

²⁹—Sorokkogte huabokereka
 behuatiakpo do'taj 'urua'da
 menbatia'pakne. Nog huadaribayoeri
 o'ēnig'a aya'da nogok nogok
 ijikikame'nig kenda mena'ne. Aya'da
 o'nopōepo mena'ne. Ke'na Cristo
 ya'etpi'. —Ettone'a ke'nen aya' huakka'
 jak huae'eritaj o'mana'uyate.

³⁰Ken huakka' jakya' huakka'ada
 on'maorokonpo, Jesústaj
 on'huatiakuyate. ³¹Huakka'da aratbut
 tiakhued e'ne'te,

—Yabape', Huamanmadika'eri. —Oro'
 ke'nen huanigpeika'eria ona'uyne.

³²—Bapeahue' ijje. Nogda aypo ijtoenig opud nopohue' mo'ene.

—Mona'uyne.

³³—Be'api' kentaj aypo yanigtotiaketpi', o'nopopeo oro'omey huanigpeika'eria huayahuaya o'batia'pakuy.

³⁴—Diosa do'taj me'ta'mona'uyne. Katepi' Dios o'pak kenda ijikay.

Aya'da ke'nen ijkuhuitapoy. Ke'nen ijjeretpakpo ijrika'po, do'hued aypo konig o'e. ³⁵Opodomey aypotaj huakka' mo'nopopeo, "Aypopi'

boyoghued ee'te a'ti botta' botta' buug o'boyogaponok jakyo totiakdik o'eapoy." Mo'batia'pakika'nig. Oy konig e'boyog a'eya'po huakka'

aratbut on'batiakdenok, yan'tiahuay'. Oy huakka'ada e'nopo'korea'ta' on'pak. Huakka'ada Diostaj eknopoe'ta' on'pak. ^{36,37}"Nogtiada o'batuke'. Noga aypo o'totiak."

Ken buttida on'batia'pakika'uy. Konig huabatuke'eri ijje konig huakkuruda Diosen hua'a daka'

ijmanmadikay. Opodomey konig aypo huatotiakeri mo'epo do'hued hua'a mo'manmadikika'aponok huakka'ada do'taj mo'nigpeika'apone. Doere Diosere mo'neonhuahuika'apone.

Konig dakhuapa opudomeya doere mo'durugpakonhuahuika'apone.

³⁸Nogomeya on'manmadikadhua'de'uy. Aratbut idada oknopohue' o'nuyyo kanoknopoe'po opudomeya kan'manmadike'po do'a on'ta'mona'uyne. Opodomey huakkuru huamanmadika'eriere mo'manmadika'nok mo'maknopoe'a'apo.

—Jesúsa oro'taj mona'uyne.

³⁹Ken jakte huakka' Samaria huae'eri o'nika'po, "Aya' nogok nogok ijrika'uynigda." Mena'ne. Ettone'a' o'manbatia'paknok, huakka'ada Samariayo huae'eria Jesústaj o'noknopoe'uy. ⁴⁰Samaria

huae'eri on'huatiakde. "Oro'omeytaj bota'huadunhua'." Jesústaj o'nona'uy. Kente botta' huame'noe o'uynok.

⁴¹Jesúsen hua'ataj on'peepo nogiti huakka'ada o'noknopoe'uy.

⁴²—Ontayo'da on'peepo oknopohue' o'e'nig'a oy Jesústakon on'peedepe oknopoe. Jesús Diosen Cristo o'e. Diosa mo'nigta'mona'uyne. Aratbuten dakhuea' e'ka' kabakkahue'po, huamanopo'yareadhua' o'e monoknopoe. —Ettone'taj o'nona'uy.

Jesúsa gobierno huairiensi'potaj o'yarea'uy.

⁴³Botme'noe Sicar huakka' jakyo o'edepo oro'omeyere Jesúsa o'bakhua'uy. Galilea huadariyo o'hua'uy. Galilea huadariyo Jesús o'kerekyate. ⁴⁴Diosen hua'a huamanbatia'pakerien jak huae'eriomeynayo Diosen huamanbatia'pakeritaj e'peeta' pakhue' o'nika'. Jesúsa Galilea huae'eritaj o'manbatia'pakuynig'a. ⁴⁵Galilea huadari huae'eri Jerusalényo aypo fiestate o'neme'te. Jerusalényo Jesúsa 'urua'nanada konig Dios ekapa' o'kame'nok on'tiahuay'uyate, Galilea huae'eria. Jesúsa teynanada o'kame'nok Galileayo e'kumejde'te durugteda Jesústaj o'de'uy.

⁴⁶Ken, Caná huakka' jak Galilea huadariyo keyo huae'eytaj vino o'kame' onte'ti Jesús o'tiakuy. Capernaum huakka' jak meyhue'da o'epo Capernaum gobierno huairiensi'po o'digpakuyate. ⁴⁷Judea huadariya' Jesúsa o'tiakdepo, Galilea huadariyo Jesús o'ika'. Kenda Capernaum huairi o'tipeedepe Jesústaj o'huahua'depo, "Capernaum huakka' jakya' do'huedsip'o o'bueyapo. Bohua'. Betayarea'." Diga'da ona'uy.

⁴⁸—Opud Galilea huae'eri do'hued hua'a eknopoe'ta' pakhue' mo'e.

'Urua'da eka'nayo konig e'bayarea'nayo do'hued hua'ataj yanoknopo^oepetpi'.

—Jesúsa Capernaum huairitaj ona'uy.

⁴⁹—Bueyhued ee'te do'huedsi'pote bohua', huairi. —Jesústaj ona'uy.

⁵⁰—Yahuati'. O'nensi'po o'yarede o'noe. —Jesúsa ona'uy. Jesúsen hua'ataj buttida oknopoⁿpo jakyo o'kume'uyate. ⁵¹Jakyo e'kumejte dagte ke'nen huanaba'a on'huatiakpo, on'dejpo,

—O'nensi'po o'yarede, o'noe.

—Ke'nen huanaba'a o'nona'uyate.

⁵²—¿Menoka' ya'yarud?

—O'mana'uy.

—Ikken niokpo tokhuad e'huadte o'yareme'. —Huanaba'a o'nona'uyate.

⁵³Kente niokpo e'huadte "O'nensi'po o'yarede o'noe." Jesúsa mename'ne. Huasi'poed huaoa o'nonoⁿpo. Ke'nen huabetomeya Jesús Diosen Huasi'po Diosya' o'tiakuyate, o'noknopo^oeyate.

⁵⁴Judea huadariya' Jesús o'kumejdepo Galilea huadariyo o'tiakuy. Galilea huadariyo hue'eytaj vino o'ka'uy. Kenpa'ti gobierno huairiensi'po o'yarea'uy.

Ken yakote huabokerektaj dakhue' o'eonhuahua'uyate. Jesúsa o'yarea'uy.

5 ¹Nogok judío aratbut onte'ti on'mabape'apo, Jerusalénya' on'mabape'apo kenpa'ti on'tiona'pakapo. Jesús Jerusalén huakka' jakyo onte'ti o'behuikon'uy.

²Jerusalén huakka' jak kurupen huida e'tiokpaka' akbogpe o'e. Akbogpedik o'dikka'uy oveja. Oveja akbogpete yak o'e. Yakodik o'dikka' Betesda. Betesda yak akta'bogpete huabaniga' ba'ak o'e.

³Ba'akyo huakka'da o'nonpabuhuedika'. On'digpakpo o'nonpabuhuedika', ekpobig o'nonpabuhuedika', huakket o'nonpabuhuedika', e'huetihuarotaj o'nonmaboika'. ⁴Yakote nogok

nogok Diosen huata'moneri on'huarakatuika'. O'tiakdepo yakotaj o'tihuaroo'uyⁿok. Yako karogda e'tihuaroyo be'api' huakkuruda yakudontaj o'bayarea'ika'uyate. Katepi' dakhue' e'ne'te o'bayarea'ika'uyate.

⁵Kente treinta y ocho huabayok nogbokerektida dakhue' enpahued o'unhuahua'uyate. ⁶Jesús okmapie'ahuaddik huame'noete yakote o'tiakdepo, enpahuedika'taj o'tiahuaydepo onpahuedunhuahuika' oknopo^oepo,

—¿E'yarea'ta' menpa' i'pak? —Ona'uy.

⁷—Yako e'tihuarote be'api' do'taj tohuahue'dik me'nene. Do'a daka'da ijhua'nok, noga huakkuruda o'kudika', Huairi. —Jesústaj ona'uy.

⁸—Yabo'. Colchón ya'udpo, yahuae'. —Jesúsa ona'uy.

⁹Ijhuiti ehue' o'yaread'uy. Colchón o'udpo o'hua'ud'uy. Okmapie'ahuaddik huame'noete o'yarea'uy.

¹⁰Okmapie'ahuaddik huame'noete sigpi' kahue'dik mo'ene. Judíoen adhuae'pane' nama'da on'manika'uyⁿok, —Okmapie'ahuaddik huame'noe o'enok colchón tohuahue'dik o'ene. —Judío huairia o'nona'uy.

¹¹—Kenbokereka do'taj be'yarea'ne. "Colchón ya'udpo yahuae'." Ke'na mena'nok ij kay. —Judío huairitaj o'mana'uy.

¹²—"Ya'udpo yahuae'." ¿Be'a on'taj mena'? —Judío huairia o'nona'uy. Jesúsa dakhue'da ona' on'nopepo o'nona'uy.

¹³Jesúsindik nop^oehued o'epo kenpa'ti ke'na be'yareadne nop^oehue' o'uy. Kenpa'ti huakka'ada aratbut o'nenok Jesúsa okhua'nok Jesústaj tiahuayhue'dik o'epo. ¹⁴Nogok Jesúsa Diosen jakyo o'huahuay'uy. Huayaroritaj o'huahuay'uy.

—Eya', o'yaraddene. Dakhuea' onte'ti kahue' yae'. Onte'ti dakhuea' eka'nayo

nogiti dakhue'da i'ēapone. —Jesúsa ona'uy.

¹⁵Nenoka' judío huairite o'hua'uyate. "Jesúsa be'yareadne." Huabokereka o'batia'pakuy. ¹⁶Okmapie'ahuaddik huame'noete Jesús kenda o'ka'nok Judío huairia Jesústaj huaboa'da diga'da on'huadiaypo dakhuea' on'huadhuahuika'po, kenpa'ti e'arakta' on'tipakonhuahuika'uyate.

¹⁷—Oy kenpa'ti do'hued Apag Dios o'kika' doakon ijkikay. —Jesúsa o'mana'uy.

¹⁸Okmapie'ahuaddik huame'noete judío aratbut kahue'dik yane', kenda judío huairien adhuea'pane'a on'manika'uynig'a. Jesúsa manigpeehue' o'ēpo okmapie'ahuaddik huame'noete o'yarea'po. Kenpa'ti Dios do'hued Apag me'taene, oa'po. "Konigti Dios ijje." Jesúsa oa'nok, judío huairia on'nopoēpo nogiti diga'da e'arakta' o'deretpakuyate.

Katepi' Apag Diosa kenda o'paknok Diosen Huasi'poa o'ka'.

¹⁹—Do Diosen Huasi'po ijje'po do'huedda kahue'dik ijje. Katepi' Apaga o'paknok kenda do Diosen Huasi'po ijje'po ijkikay. Konig do'hued Apag o'ka' konigti ijkay. Buttida ijje. ²⁰Kenpa'ti Diosen Huasi'po ijjenok do'taj di' me'ene. Aya'da Diosa o'kika'po kenda do'takon me'nopoēa'ne. Huabokerektaj ijyarea'dey. Nogiti 'urua'da ijka'apoy. iKenpihuay! A'dik mo'ēapone. ²¹Aratbut en'bueyde'te onte'ti Diosa manoea'dik o'ē. Konigti do Diosen Huasi'po ijje'po e'bueytapi' e'manoea'ta' ijpakpo ijmanoea'apoy. ²²"Dakhuea' i'ka'." Apagayo'da aratbuttaj ahue' o'ē. Apaga o'paknok, "Dakhuea' i'ka'." Doa Apagen Huasi'po ijje'po a'dik ijjeapoy. ²³Kenda Apaga o'paknok, "Diosen Huasi'po huadakda o'ē." Aya'da do'taj on'tia'pakapone.

Konig Apagtaj huadak on'tia'pakpo, konigti do'taj huadak on'tia'pakapone. "Huasi'po huadakda o'ē." Be'api' do'taj tia'pakhue' ee'nayo konigti "Apag Dios huadakda o'ē," tia'pakhue'da o'ne. Apaga do'taj me'ta'mona'uyne.

²⁴Aya'da do'taj daka' on'peepo kenpa'ti Apaga me'ta'mona'uyne, o'noknopōpo doere kurudyo on'noeonhuahuika'apo. "Dakhuea' boka'ne." Diosa onahue' mo'ēapone. Konig Diostaj en'nopo'bueyde on'nige'nig'a Diosa mo'manoeanhuahuika'apone. Buttida ijje. ²⁵Nogok kenpa'ti oyda kenomeya konig Diostaj on'nopo'bueydenig'a Apag Diosen Huasi'potaj on'peeapo. On'nigpeepo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Buttida ijje. ²⁶Apag Dios o'noeonhuahuika'po onte'ti manoeanhuahuika'dik mo'ene. Diosa o'paknok do Diosen Huasi'po kenpa'ti aratbuttaj onte'ti manoeanhuahuika'dik ijje. ²⁷Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Konigepo, "Dakhuea' i'ka'ne." Aratbuttaj mana'dik ijje. ²⁸Kenda mepu'kehue' yane'. Kena'po nogok aya' huabueyeri kubarakya' do'taj on'peeapo. ²⁹On'maorokonka'apo. Huadak huakika'eri onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. Dakhuea' huakika'eri pai'nanada on'nopo'unhuahuika'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

Jesústaj kanoknopō'po "Jesús Diosen Huasi'po o'ēnok Diosa o'ta'mona'uyate." Juana o'mana'uy. Kenpa'ti Jesústaj kanoknopō'po konig Diosenyo'da ka'dik o'ēpo Jesúsa o'ka'uy.

³⁰—Do'huada ijnopōpo kahue'dik ijje. Konigti Apag Diosa mena'nok ijje. Buttida ijja'ikay. Kena'po katepi' do ijpakpo kahue' ijkikay. Kenda Apag

Dios o'paknok ijikay. Apag Diosa me'ta'mona'uy nok. ³¹Do'a Diosen Huasi'po ijje. Do'huayo'da ijnopoe'po ea'nayo kenpa' ahue' ijjeaynig'a konig buttida do'hued hua'a peehue'dik o'nene. ³²“Do'hued Huasi'po me'ta'ene.” Diosa be'huaa'ne. Do'taj buttida be'huaa'nok do'taj pee'dik o'nene ijnopoe. ³³“Jesús be'ati ya'eta'po.” Juantaj opudomeya mo'ta'moname'. “Jesús Diosen Huasi'po o'e.” Juana buttida do'taj be'huaame'ne. ³⁴“Jesús Diosen Huasi'po o'e.” Huabokereka e'huaa'te donayo peehue'dik ijje. Opudomeyanayo Juantaj nigpeedik mo'epo do'taj oknopoe'dik mo'ene Diosere a'noeonhuahuikaya'po do'taj oknopoe'dik o'nene. O'nona'ne. ³⁵Juan konig jeyda huakjey 'uruda o'ta'te, Juana 'uruda o'manmadikikame'po. Opudomey judío aratbuttaj mon'madikikame'ne. Opudomey huakjeytaj mo'durugpakatume'ne. Juantaj mon'peepo mo'durugpakatume'ne. ³⁶Dios do'hued Apag o'epo do'taj me'ta'mona'uyne. Kenda Juana buttida behuaame'ne, opudomeytaj moname'nok do'taj oknopoe'dik mo'enok. Kenpa'ti konigepo katepi' 'urua'da Diosayo'da ka'dik o'e, doakon ijikika'nok Diosa o'ta'mona'uy oknopoe'dik mo'ene. ³⁷Kenpa'ti Apaga Apagba'te do'taj be'tia'pakuynig'a opudomey judío huairinayo Diostaj tiahuahue' mo'ika'po kenpa'ti nigpeehue' mo'ika'po, ³⁸ke'nen hua'a e'peeta' pakhue' mo'e. Diosa o'ta'mona'uy. Do'taj oknopoe'hue' mo'ene. ³⁹Apagba'a do'taj be'tia'pakne. Opudomeynayo do'taj oknopoe'hue' mo'ene. Diosya' o'tiakuy oknopoe'hue' mo'epo Apagba'tayo'da mo'mona'pakika'po, Diosere o'noeonhuahuika'apoy nama'da mo'nopoene. Do'taj oknopoe'hue' mo'enok Diosere

noeonhuahuikahue' mo'epone. ⁴⁰Aya'ada do'taj o'noknopoe'po Diosere on'noeonhuahuika'apo. Opud judío huairinayo do'taj eknopoe'ta' pakhue' mo'ene.

⁴¹“Huadak o'e.” Huabokereka do'taj e'huaa'ta' pakhue' ijje. ⁴²Opud judío huairia Diostaj di' ehue' o'ne doa on'tinopoe. ⁴³Apag Diosa do'taj me'ta'mona'uyne. Opudomeyanayo do'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nene. Nog huabokerektaj Diosa ta'monahue' ee'tada opudte e'bahuatiaknayo kentanayo mo'nigpeepo. ⁴⁴“Huadakda mo'ene.” Aratbuta enata' e'peeta' bo'pakika'. “Huadakda mo'ene.” Diosa enata' e'peeta' pakhue' mo'ene. Kena'po Diosya' o'tiakuy oknopoe'hue'dik o'nene. ⁴⁵Opudtaj, “dakhuea' ogkika'.” Apag Diostaj Jesús a be'huaa'apone. Nopoe'hue' yane'. “Opudā dakhuea' bokika'uy nīg.” Moisésanayo kenda bo'huaa'apone. Moisés taj nama'da boa'ika'. ⁴⁶Moisés a do'taj o'timadoya'uyate. Opudā Moisés taj hueretda oknopoe'hue' mo'epo kena'po do'taj oknopoe'hue' o'nene. ⁴⁷Kenda Moisés kudaka o'madoya'uyate oknopoe'hue' ee'nayo, do'hued hua'ataj kenpa'ti oknopoe'hue' mo'epone. —Jesús a judío huairitaj o'mana'uyate.

Jesús a cinco mil huabokerektaj o'batobape'uyate.

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

6 ¹Ken, Galilea e'pog konogda o'dikka' Tiberias. Nogok Galilea e'pog Jesús okteg'uy. Oro'omeyere okteguy. ²Jesús e'hua'te huakka'ada aratbut on'tahua'po, kena'po konig Diosyo'da ka'dik o'e, konigt Jesús a nogok nogok o'ka'po, dakhue' e'netaj o'bayarea'uy. Konigepo huakka'ada on'tahua'uy. ³A'ti huakupayo o'behuikuy. Oro'omey Jesús en huanigpeika'eriere mo'batohuaduyne.

4 A'ti judío huakurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' apyo fiesta o'əapo. Konigepo huakka'da aratbut o'nuy. 5 Huakka'da aratbut ogkupopakdepo en'batiakte Jesúsa o'batiahuay'uy. Felipetaj
—¿Huakka'da on'batiakde kan'bape'po meya' pan o'baeyapet?
—Jesúsa Felipetaj ona'uy.

6 Menpa'ti Felipea oa'apo e'nopoe'ta' o'pakpo ona'uy. Kenda ijka'apoy soatayo' Jesúsa o'nopoe'uy.

7—Pan huabae' doscientos denarios huakupe ee'nayo aya'ada aratbuta sue'pi' pan bapehue'dik o'ne. —Felipea ona'uy.

8,9—Huabokereksi'poa nogmanigtida cebadaog' pan botta' biigere o'toenig'a kenniga aratbuta kate bapehue'dik o'nenok. —Andrésa, Simón Pedroen huama'buy o'epo ona'uy. Jesústaj ona'uy.

10—“Yan'bahuad.” Yan'mana.
—Jesúsa oro'taj mona'uyne.

Kenteda huakka'da mire' o'uyate. Ken aya'da on'bahuaduy. Cinco mil huabokerek o'nuy. 11 Jesúsa pan o'toepo Diestaj dakiti o'tiona'pakuy. Oro'omey ke'nen huanigpeika'eritaj o'posakea'po bo'yoke'po aratbut en'bahuadte oro'omeya' o'bayoke'uy. Konigti biig o'manokpukpukpo bo'yoke'nok oro'omeya' o'bayoke'uy. Noga huakka' enpakok huakka' o'bayoke'uy. Dapoteya'da on'bape'uy. 12 Kenoka' aya'da dapotey e'nede'te,
—Pan huaboro' huenmo boro'ta'sujmonere bapehue' ene' yan'baea'. Ken sigpi' parahue'dik ka'e'po. —Oro'taj mona'uyne.

13 Ken o'baea'uy. Doce kusogyo cebada pan boro'ta'sujmon hueda'hueda'da o'kuda'uy. 14 Kenda konig Diosayo'da ka'dik o'e Jesúsa konigti o'ka'nok aratbuta on'tiahuaypo,
—Diosen hua'a huamanbatia'pakeri oro'omeytaj mo'nigtiakapone,

Apag Diosba'a oa'. Kentaj ekpoe' o'nigunhuahuika'uy. Dapi' Jesús Diosen hua'a huamanbatia'pakeri o'e. —Judío aratbuta on'batia'pakuy.

15 Jesústaj mon'tohua'. Oro'omeyen gobierno huairi ka'e'. Huakka' aratbut egkupopakte huanopoya'da on'nopoe'uy. Jesúsa o'nokotpo, o'bakhua'po nogtia'da ote'yo o'bakbehuikuyate.

Jesús huahuētiudte o'huae'uyate.

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

16 Ken osikdenok oro' Jesúsen huanigpeika'eri e'pogte o'hua'uy. 17 Kusi'peyo o'bakudpo, Capernaum huakka' jakyo e'pog o'noktegpo ektegte o'baksikpo, Jesús tiakhued ee'te 18 diga'da o'bapokpo e'pog huakka'da o'kuta'huaropakuy. 19 Bidteda e'huade'te, e'pog huahuētiudte Jesús o'huae'po kusi'peyo Jesúsa e'huatiakte oro' o'tiahuay'uy. Jesústaj o'tiahuaypo o'me'pukon'uy.

20—Do ihuey. Me'pukhue' yane'. —Jesúsa mona'uyne.

21 “Kusi'peyo yakud.” Durugteda ona'depo, e'kudde'te ijhuiti ehue' akodpen o'hua'depo on'betuy.

Aratbuta Jesústaj o'dukuy.

22 Ken eme'te akodpen huakka'da aratbut o'nuyate. Kente cinco miltaj o'batobape'uy. 'Ikken nogkusi'petida o'eme'. Ken kusi'peyo Jesús kudhue' o'eme'nok Jesúsen huanigpeika'eriomeynayo on'bakudpo o'nokbahuame'nok on'batiahuaya'uy. 23 Tiberias huakka' jakya' kusi'pe o'batiakuyate. Huakka'da aratbut on'batiakuy. Kente Jesús Huairi pantaj dakiti o'tiona'pakme'. Pankon on'bapeme' kente ibodteda kusi'pe o'batiakuyate. 24 Kente Jesústaj huahuayhue'da ke'nen huanigpeika'eritaj huahuayhue'da

huakka'da aratbut kusi'peyo
on'kudonpo Jesústaj o'dukpo
Capernaumyo on'hua'uyate.

**Jesús konig aypo
humanoeanhuahuika'eri o'e.**

²⁵Ken akodpen kusi'pete on'betdepo
Capernaumyo Jesústaj o'dukpo,
onhuahuaydepo,

—¿Menoka' iyoda i'tiak,
Humanmadika'eri? —O'nona'uy.

²⁶—Konig Diosyo'da teyda ka'dik
o'e, do konigti ijka'deme'nig'a kenda
do'taj oknopoehue' o'nene. Pan
ijbiame'nok opudomey dapoteya'da
mo'bapeme'po, kena'po do'taj o'dukne.
Aypoyo'da bo'pakne. Buttida o'nona'ne.
²⁷Aypo kenpa'ti katetapi' bo'eretpakpi',
a'baeya'po mo'baa'popi', bo'kika'nig'a
aypo kenpa'ti nogda a'ti ehue'
o'eapo. Konigepo aypoyo'da kenpa'ti
katetapi' eretpakhue' yane'. Kikahue'
yane'. Aypoanayo mo'manoteypakpo
sue'pi' mo'noea'ne. Doanayo
Diosere manoeanhuahuika'dik
o'nene. Do huabokerek ijjenok Diosa
me'ta'mona'uyne. Do'taj mederetpakpo
me'noknopoe'. Diosa be'tihuapoknok
ijbayarea'mey kenpa'ti konig Diosyo'da
teyda ka'dik o'e, konigti ijkamey.

—Jesúsa o'mana'uy.

²⁸—Diosen e'ka'ta' o'paki. ¿Diosen
hua'a a'kaya'po kate ka'dik o'ey oro'?'
—Jesústaj nama'da o'nona'uy.

²⁹—Opudte Diosa me'ta'mona'uyne.
Do'taj me'noknopoe'. Kenda Diosa
o'pak. —Jesúsa o'mana'uy.

³⁰—Oro'omeya ontaj
me'noknopoe'po konig Diosyo'da
o'kika', konigti yaka'. Konig Diosa
'urua'nanada o'kika' o'na konigti
ekana'yo oknopoeapoy. Diosya'
o'tiakuyate oknopoeapoy. ³¹A'nennada
oro'omeyen adhuae'pane'taj
Moisésa o'batohuae'ika'uyate.
Aratbut ehue' e'huae'ika'yo

o'batohua'ika'uyate. “Maná aypo
kurudya' o'batobape'ika'uyate.” Apagba'
oa'. —Jesústaj o'nona'uy.

^{32,33}—A'nennada kurudya' maná
aypo Moisésa o'bayokika'uyate
nama'da mo'nopoeng'a
Moisésa bayokhue' o'uyate.
Kurudya' Diosa maná aypo
o'bayokonhuahua'ika'uyate. Maná
ayponayo manoeanhuahuikahue'dik
o'e. Kurudya' do'hued Apag Dios
me'ta'mona'uyne. Konig aypo
humanoeanhuahuika'eri ijjejey.
Aratbuttaj a'manoeanhuahuikaya'po
ijtiakuy. —Jesúsa o'mana'uy.

³⁴—Kenda aypo bo'yokika'ne,
huairi. —Jesústaj nopoenkahue' e'eada
o'nona'uy.

³⁵—Konig aypo
humanoeanhuahuika'eri ijjejeyo
aratbuttaj manoeanhuahuika'dik
ijjejey. Aya'ada on'nopo'korepo
do'taj moknopoe'po mo'nigpeika'po
konig noteyda durugnopo'da
o'neonhuahuika'apo.

On'nopo'noeyonhuahuika'apo.

³⁶Opudomeynayo do'taj pakhue'
o'nepo do'taj oknopoehue' o'nene.
Konig huaboa'da o'nona'po, do'taj
e'tiahuayme'pi' oknopoehue'
o'nene. ³⁷Apag Diosa do'te aya'tada
mo'ta'mona'ne do'taj moknopoeapone
kenpa'ti do'taj mo'nigpeika'apone.
Kenomeya do'taj me'noknopoe'nok
ijbae'apoy, maenhue'dik ijjeapoy.

³⁸Kena'po kurudya' ijtiakuy Diosa
me'ta'mona'uynek. Ke'nen e'ka'ta'
ijpakpo ijtiakuy. Do huata'da e'ka'ta'
pakhue' ijjejeyo ijtiakuy. ³⁹Huakka'
Diosataj huaknopoe'eri me'bayokuyne
nogtipi' titikhue' mo'eapone.
Kene'huaya' huame'noete aya'tada
ijmanoyhuada'apoy. Kenda o'pakpo
Diosa me'ta'mona'uyne. ⁴⁰Diosa
o'pakpo kenomey do'taj o'noknopoe'ne,
do Diosen Huasi'po o'e o'noknopoe'po

kenda mo'batia'pakpo Diosere on'noeonhuahuika'po kene'huaya' huame'noete onte'ti kenomeytaj ijmanoea'apoy. —Jesúsa o'mana'uy.

⁴¹“Do konig aypo huamanoeanhuahuika'eri ijjeý. Kurudya' do'hued Apag Diosa me'ta'mona'uyne.” Jesúsa oa'nok judío huairia Jesústaj on'huadiaypo on'huamahui'ia'po,

⁴²—In huabokerek Jesús o'e. Josénsi'po o'e. Ke'nen huaoj ke'nen huayekon okieý. “Kurudya' Diosa me'ta'mona'uyne.” ¿Mena'po kenpa' a'dik ya'e? —Judío huairia onpapayo' on'batia'pakuy.

⁴³—Onpapayo' huaahue' mene'.
⁴⁴Apag Diosa me'ta'mona'uyne. Huakka'tada Diosa o'batihuapokpo, do'taj huaknoponhua' o'batihuapok. Kenomeý huaknopoe'eritaj ijmanoyhuada'apoy. Kene'huaya' huame'noete ijmanoyhuada'apoy. Diosere on'noeonhuahuika'apo.

⁴⁵“Diosa aya'tada o'manopoea'apo.” Diosen hua'a huamanbatia'pakeria o'madoya'uyate. Konigepo aya'ada Apagtaj on'peepo o'noknopoeapo do'takon mo'nigpeika'apone.

⁴⁶Apag Diosya' ijtiakuy, do'ayo'da Apagtaj ijtiahuayika'uy. Nogomeynayo Apagtaj tihuayhue' o'nikame'te.

⁴⁷Kenomeý do'taj o'noknopoeapo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Buttida ijjay. ⁴⁸Do konig aypo huamanoeanhuahuika'eri ijjeý. Aratbuttaj ijmanoeanhuahuika'apoy. ⁴⁹Aratbut ehue' e'ika'yo opuden adhuesa'pane' o'neonhuahuika'uyate. Diosa maná aypo e'bayokika'tada Diosere noeonhuahuikahue' o'nyuate. On'mabueýuyate. ⁵⁰Nog aypo o'e. Huamanoeanhuahuika' aypo o'e. Donayo konig huamanoeanhuahuika' ayponig ijjeý. Kurudya' ijtiakuypo. Konig huamanoeanhuahuika'

aypo en'bape'nayo, bueyhue' on'noeonhuahuika'apo. Kenda huamanoeanhuahuika' ayponig ijjeý. ⁵¹Aypo huamanoeanhuahuika' do konig aypo ijjeý. Kurudya' Diosenbaya' ijtiakuypo, aya'ada in aypo e'bape'nayo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Ken huamanoeanhuahuika' aypo konig do'hued huaso' o'e. Aratbut kan'noeonhuahuika'po ijmanigbueyapoy. Do'taj oknopoe'dik mo'ene. —O'manbatia'pakpo kenda Jesúsa o'mana'uy.

⁵²Huayahuaya judío huairia on'batia'pakpo, —Mena' ke'nen huaso' pe'dik o'enok yaa'. —On'batia'pakuy.

⁵³—Do Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne do'hued huaso' bapehue' ee'nayo, do'hued mimi mayhue' ee'nayo onte'ti Diosere noeonhuahuikahue' mo'eapone. ⁵⁴Kenomeý do'hued huaso' on'bape'po kenpa'ti do'hued mimi on'mai'po Diosere on'noeonhuahuika'apo. Diostehupa' kene'huaya' huame'noete kenomeytaj ijmanoea'apoy. ^{55,56}Kenda o'nona'nig do'hued huaso' huamanoeanhuahuika' aypo o'e. Do'hued mimi buttida huamai' mimi o'e. Aya'ada do'hued huaso' on'bape'po do'hued mimi on'mai'po doyoýo' o'nika'. Do kenpa'ti kenomeýere ijikay. ⁵⁷Do'hued Paga me'ta'mona'uyne. Apaga o'noeonhuahuika'po do'takon me'noeanhuahuika'ne. Aya'ada konig do'taj mo'bape'po do'taj moknopoeapo doere on'noeonhuahuika'apo. ⁵⁸Do konig aypo huamanoeanhuahuika'eri ka'e'po kurudya' Diosa me'ta'mona'uyne. A'nennada adhuesa'pane'taj Diosa maná aypo kurudya' o'bayokika'uyate. E'bape'ika'ada nogok on'mabueýuyate. Aya'da do'taj moknopoeapo konig huamanoeanhuahuika' aypo on'bape'po Diosere

on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

⁵⁹Capernaum huakka' jakyo judío aratbuten huaitake' jakyo Jesúsa o'manmadika'po kenda o'mana'uy.

**Jesúsen hua'a
o'manoeanhuahuika'apo.**

⁶⁰Sue'da huakka'mon Jesúsen huanigpeikaeria on'peeondepo, —Jesúsa o'manmadika' kenda kahue'dik o'ene. Menpa' be'api nigpee'dik ya'net. —Kenomeya on'batia'pak'uy.

⁶¹Ke'nen huanigpeika'eri kenda on'batia'pakpo Jesúsa o'nopo'epo, —¿Do'hued hua'ataj menpa' nigpee'hue'dik mo'e? ⁶²¿Do Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne keyo kurudyo ijika'uy e'behuikte opuda on'tiahuaydepo menpa' do'taj moknopoe'epet? ⁶³Diosen Nokirega o'manoeanhuahuika'. Aratbuten huaso'anayo manoeanhuahuikahue' o'e. Do'hued hua'a ijmanay konig Diosen Nokireg o'manoeanhuahuika'apo. Do'hued hua'ataj moknopoika'po mo'nigpeika'po Moksere mo'noeonhuahuika'apone. ⁶⁴Kenda ijja'denig'a opudomey sue'ada oknopoe'hue' o'nene. —Jesúsa o'mana'uy.

Ken huakkuruda Jesúsa a'manmadikaya'po tiakhued o'epoed be'ati do'taj oknopoe'hue' me'neapone Jesúsa o'nopoika'uyate. Kenpa'ti Judasa kadarake'po be'titotiakapone Jesúsa o'nopo'eyate.

⁶⁵—Do Diosen Huasi'po ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj kanoknopoe'po Diosa e'tihuapokenayo oknopoe'dik mo'ene. Do'taj kanoknopoe'po Diosa tihuapokhue' ee'nayo oknopoe'hue'dik mo'ene. —Jesúsa o'mana'uy.

⁶⁶Kenda e'manade'te huakka'ada ke'nen huanigpeika'eriomeya

o'noknopoe'batikuy. Onte'ti kenere ta'huaehue' o'ne'uy.

⁶⁷—¿Opud kenpa'ti menpa' eknopoe'batikta' bo'pak? —Jesúsa oro' doce huamata'mona'eritaj mona'uyne.

⁶⁸—Ehue', Huairi, o'na huanoeonhuahuika' hua'a ona'ika'ne. ⁶⁹Cristo i'epo, Diosen Huasi'po i'epo ontaj Diosa bektie'ea'uyate, Huairi. —Simón Pedroa ona'uy.

⁷⁰—Opud, doce huamata'mona'eri ijbaktie'ea'uyng'a, opuda nogtatida toto' huairia mo'nopo'to'epone. —Jesúsa mona'uyne. ⁷¹Simónensi'po Judas Iscariotetaj o'batia'pakpo kena'po ken doce huanigpeika'eriya' kadarake'po o'batotiakapo Jesúsa o'nopo'ey.

**Jesúsen huama'buya Diosen
Huasi'po o'e oknopounkahue' o'nuy.**

7 ¹Nogok Galilea huadaribayo Jesúsa nogiti o'manmadikadhuahuika'uy. Nogyo nogyo o'hua'epo o'manmadikadhuahuika'uy. Kenoka' Judea huadaribayo nogyo nogyo e'manmadika'ta' pakhue' o'uy Jesúsa. Judeayo judío huairia e'arakta' on'tipaknok. ²A'timon judío en baak fiesta o'epo, Jerusalénya' o'epo. Siete huame'noe fiesta o'epo. Aya'da judío huabokerek on'bahua'apo. ³Kenoka' Jesúsen huama'buy Jesúste on'huatiakdepo, o'nona'po, —Iyo Galileayo ikahue' yae', eg'. Fiestate Judeayo monhua'. Huakka'da o'nen huanigpeika'eri Judeayo o'ne, kenpa'ti urua'da Diosen i'kika'nig kan'tiahuaye'po. Konigepo Judeayo monhua'. ⁴Ontaj huakka'ada eknopoe'ta' e'pknayo, ontaj huakka'ada e'nigpeika'ta' e'pknayo iyo sue'da aratbut e'nahue'yo ehue'dik i'ene. Keyo huakka'da aratbut e'nahue'yo hua'dik i'ene. Huairi o'e

aratbuta me'noknopoꝑo huakka' aratbut egkupopakya' 'urua'nanada yamanigkika', konig Diosayo'da ka'dik o'e yamanigkika', yabayarea'. —Jesúsen huama'buya Jesústaj o'nona'uyate.

⁵Diosa Jesústaj o'ta'mona'uyate kenpa'ti Jesús Diosen Huasi'po o'e Jesúsen huama'buy oknopoꝑehued e'ẽada kenpa' o'nona'uyate. Jesúser ehua'ta' on'pakpoda kenpa' o'nona'uy.

⁶—Oy huame'noenayo fiesta Jerusalényo huahue'dik ijjeý. Opudnayo menokapi' bo'pakpo hua'dik mo'ene. ⁷Huakka' aratbuta do'taj oknopoꝑehue' o'ne. Konigti oknopoꝑehue' o'nene do'taj. Konigepo kenomeya opudtaj huadiayahue' mo'ene. “Diostaj dakhuea' bo'kika'ne. Diostaj nigpeehue' mo'ika'ne.” Kenomey oknopoꝑehue' huae'eritaj ijmanika'nok konigepo do'taj diga'da menhuadiayika'ne.

⁸Fiestayo yan'bahuti'. Donayo huahued ijjeý. Oy huahue'dik ijjeý. —Jesúsa huama'buytaj o'mana'uy.

⁹Kenda Jesúsa e'nade'te huama'buya o'nokhua'uy. Jesúsnayo Galileayo o'ika'uy.

**Nogok baak fiestayo Jesús
o'hua'uy. Judío aratbuttaj
o'manmadikanhua'uy.**

¹⁰Jesúsen huama'buy kenpa'ti aya' huabokerekomey fiestate Jerusalényo on'hua'depo dagte aratbutbahue' o'nenok Jesúskon Jerusalényo o'hua'uy. Aratbut Jesústaj tiahuahue' o'maepo Jesús o'hua'uy. ¹¹Jesús Jerusalényo okyehued ee'te judío huairiomeya Jesústaj o'nonmabopon,

—¿Kenbokerekomey ya'e? —Judío huairia on'huaa'po.

¹²Jesústaj huakka'ada on'tia'pakpo, “Huadakda o'e.” Huakka'ada on'tia'pakpo, “Dakhue'da o'e. Nama'da o'manmadika'. Aratbuttaj engaña

o'magka'.” Nogomey huakka'ada on'tia'pakuy.

¹³Huayahuaya utak utaka' on'batia'pakpo judío huairitaj on'me'pukpo huakka' aratbuttaj 'utta' batia'pakhue' o'nuy. 'Utta' Jesústaj batia'pakhue' o'nuy.

¹⁴Fiesta bapa'me'noe ogka'depo konig fiesta nopote ee'te Diosen jakyo Jesús o'hua'po okyehuedepo huabo'ada o'manmadika'uy. Huakka'ada aratbut egkupopakde'te o'manmadika'uy. 'Urua'nada o'manmadika'uy. ¹⁵Ken judío huairi Jesústaj on'peꝑedepo on'mepu'kepo on'huadiaypo,

—Oro'en escuelaya' Diosba' madoyahue' o'ika'uy Jesús. Kentaj onmadikahue' o'ika'uy. Konigepo sigpi' nopoꝑehue' o'e. Buttida o'nona'ne. —Judío huairia Jesústaj oknopoꝑehue' o'nepo huakka' aratbuttaj nama'da on'mana'uy.

¹⁶—Do'huedda ijpakpo manmadikahue' ijjeý. Diosa me'ta'mona'uyne. Kenda Diosa me'nopoꝑe'a'nok ijmanmadikikay. Diosen buttida hua'a ijmanmadikikay. ¹⁷Do'taj on'peꝑo aya'ada Diostaj e'nigpeika'ta' on'pakpo kenda Diosa me'nopoꝑe'a'nig ijmanmadikikay daka' kenda on'nopoꝑeapo. Do'huedda ijnopoꝑeapo manmadikahue' ijjeý kenomeya kenpa'ti on'nopoꝑeapo.

¹⁸Nogomey huakka'ada onda on'nopoꝑeapo on'manmadikika'. “Ke'na huadakda huamanmadika'eri o'e.” “Huadakda o'e.” “Huairi o'e.” Aratbuta e'huaa'te e'peeta' on'pakpo on'manmadikika'. Do'tanayo Diosa me'ta'mona'uyne. “Huadakkanada o'e Dios.” “Huaboro'nanada huairi o'e Dios.” Opuda e'huaa'te e'peeta' ijpakpo buttida hua'ayo'da ijmanmadikikay. Sigpi' da ahue' ijikay.

¹⁹Moisésa Diosen hua'a o'mana'uyate. Diosen hua'a buttida o'e. Moisésba'

mo'ba'tojka'ne. Kenda e'nopo^oada
aya'ada nigpeehue' mo'ika'ne.

Moisésba'taj nigpeehue' mo'ika'ne.

¿Do'taj mena'po e'arakta' on'tipak'?

—Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

²⁰—Dakhue' nokirega

me'nopo'toenok huasegda i'epo ia'ne.

Be'api' ontaj e'arakta' pakhue' o'ne.

—Aratbuta Jesústaj nama'da o'nona'uy.

²¹—Huabokerek treinta y

ocho huabayok dakhue'da o'epo

onpahuedonhuahuika'uyate.

Okmapie'ahuaddik huame'noete

ijyareame'nok huakka' mo'mepu'ke'po

do'taj on'huadiayne. ²²Huabokereksi'potaj

yobedtaj huasi'dak oktegdik yanikati',

opudomeyen adhueva'pane'a mona'uyate.

Moisésa konigti mona'uyate. Konigepo

Moiséstaj mo'nigpeepo huabokereksi'potaj

ocho huame'noe e'noede'te huasi'dak

boktegika'. Okmapie'ahuaddik huame'noe

ee'pi' boktegika'ne. ²³Okmapie'ahuaddik

huame'noete kahue'dik mo'e opudomey

mo'mana'ika'nig'a okmapie'ahuaddik

huame'noe ee'pi' Moiséstaj mo'peepo

huabokereksi'poensi'dak boktegika'ne.

Huabokerek dakhue'da o'epo treinta y

ocho huabayok onpahuedonhuahuikade'te

okmapie'ahuaddik huame'noete

ijyareame'nok do'taj on'huadiayne'ne.

¿Mena'po on'huadiayne'? Nama'nanada

on'huadiayne'ne. ²⁴Do'a e'yarea'te

on'tiahuayme'po dakhue'a o'ka' nama'da

on'tinopoepo on'huadiaypo do'taj

e'arakta' on'tipakne. Konigepo Dios ken

huabokerektaj o'matinepahui'po di' o'énok

ijyarea'mey. Opudomey kenda nokotdik

mo'e. Okmapie'ahuaddik huame'noete

e'bayarea' huadakda o'e yan'nopoe'.

—Jesúsa o'mana'uy.

**Diosa buttida oa'ika'. Diosya'
ijtiakuy. Jesúsa oa'uy.**

²⁵—In huabokerektaj judío huairia
a'arakya'po o'deretpakpo ²⁶iyó Diosen
jakyó e'manmadika'te judío huairinayo

tohuahue' o'ne. Diosa o'ta'mona'uy,
Diosen Cristo o'e. Dapi' judío huairia
kenda oknopoehue' o'ne. ²⁷Ke'na Cristo

ehue' o'e. Konigepo Jesús Galileayo

huae'eri o'e o'nopoey. Cristo e'tiakde'te

meya' ya'tiaket nopoehue'dik o'eapoy.

—Sue'da Jerusalényo huae'eria

huaboa'da nama'da huayahuaaya

on'manbatia'pakuy.

²⁸Kenda aratbuta nama'da

on'batia'pakpo Jesúsa o'nopoepo

huakka' aratbut egkupopakte

o'manmadika'po 'utta'da o'mana'po,

—Do'taj okiehue' o'nene kenpa'ti

keya' o'tiakuy opudomeya oknopoehue'

o'nene. Do huata'da ijpakpo tiakhue'

ijje'uy. Dios kurudyo, hueretda

Diosa o'pakpo me'ta'mona'uyne.

Opudomeynayo hueretda Diostaj

oknopoehue' mo'ene. ²⁹Hueretda Diosa

me'ta'mona'uynok Diosya' ijtiakuy.

Konigepo Diostaj yoknopokay. Diostaj

yokjey. Buttida a'dik ijjey. —Jesúsa

'utta'da o'mana'uy.

³⁰Jesústaj judío huairia

on'huadiaypo e'bakuda' jakyo

en'tohua'ta' en'tipaktada Diosa Jesústaj

o'tioka'nok tohuahue'dik o'nuy. Jesús

kenok huabuey ehued o'taenok.

³¹Nogomey huakka' judío aratbut

ogkupopakpo Jesústaj on'peepo

Jesústaj o'noknopoe'uy.

—Kenyo'da Diosen Cristo 'urua'da

kika'dik o'eapo. In huabokerek kenda

o'kika'po. In huabokereka aratbuttaj

o'bayarea'. Dapi' Diosen Cristo o'e

Jesús. —Aratbuta on'batia'pakuy.

**Diosen jakyo kente Jesúsa
e'manmadika'te fariseo huairia
sorotataj on'mata'mona'uyate.**

**Jesústaj kan'tohue'po
on'mata'mona'uyate.**

³²Jesús Diosen Cristo

o'e. Aratbuta on'batia'pakpo

fariseo huairi kenpa'ti sacerdot

huamationa'pakika'eri huairiomeya on'tipeedepo on'huadiaypo Jesústaj kan'tohue'po kenomeyen sorotataj on'mata'mona'uyate. ³³Kenoka' huakka' aratbut egkupopakte Jesús a o'mana'po, —Opudomeyere sue'da puug ijjeapoy. Kenoka' Diosyo ijkumejapoy. Diosa me'ta'mona'uynig keyoda ijhua'apoy. ³⁴Nogok do'taj o'dukaponig'a huahuayhue'dik o'neapone. Do'taj oknopohue' o'nepo konigepo do'taj huatiakhue'dik o'neapone. —Jesús a o'mana'uy.

³⁵Judío aratbuta on'peedepo huayahuaya on'batia'pakpo, —¿In huabokerek ka'tia' yaa'? ¿Meyon yahua'apet oro' huahuayhue'dik o'neapone? Nog huadaribayo keyo judío aratbut on'mamon'uyate nog aratbuttaj kamanmadike'po yahua'apetdapi'.

³⁶“Do'taj o'dukaponig'a huahuayhue'dik o'neapone.” “Do'taj oknopohue' o'neapo konigepo do'taj huatiakhue'dik o'neapone.” Jesús a o'mana'. ¿Ka'tia' yaa'? —Judío aratbut huayahuaya on'batia'pakpo.

**Diosen Nokirega
huaknopoheriennopo'taj
o'manopo'toepo. Diosa
o'manoeanhuahuika'apo. Diosere
on'noeonhuahuika'apo.**

³⁷Fiesta kene'huaya' huame'noete 'urua'da ogkika'uyate. 'Urume'noe o'ika'uyate. Kenme'noete Jesús a o'bopo huakka' aratbuttaj 'utta'da o'mana'po, —Be'api' durugnopohue' e'ta' e'paknayo do'taj kan'noknopohue' do'taj kan'nigpee' ijmanopo'durugpakika'apoy.

Konigti be'api' maymaya' ea'nayo hue'ey ijbayoknok on'durugpakapo.

³⁸Konig Diosba' oa'po, konig huakka' hue'ey on'mayika'po durugda o'neonhuahuika'po konigti kenomey do'taj beknopohue'po

durugnanada on'noeonhuahuika'apo, Diosere durugteda on'noeonhuahuika'apo. Nogomeytakon on'manoeanhuahuika'apo. —Jesús a o'mana'uy.

³⁹Jesús en huaknopohue' eritaj Diosen Nokirega o'manopo'toepo. Diosen durugteda ogkika'apo. Jesús a kenpa' o'batia'pakuy. En'batia'pakte Diosa ke'nen Nokireg huaknopohue' eritaj manigta'monahue' o'epo konigepo Jesús bueyhue' o'epo, kurudyo huahue' o'epo, Diosere ehue' o'epo.

**Jesús Diosen huamanbatia'pakeri
o'epo. Huakka' o'noknopohue'po. Diosa
o'ta'mona'uyate, Diosen Cristo
o'epo. Nogomeya o'noknopohue'po. Diosa
ta'monahue' o'epo. Konigepo Cristo
ehue' o'epo. Nogomeya o'noknopohue'po.**

⁴⁰Kenda Jesús a eade'te, —Kentaj o'nonmabodhuahuika'uy Diosen huamanbatia'pakeri Jesús o'epo. —Huakka'ada o'da'uy.

⁴¹—Diosa o'ta'mona'uyate. Cristo o'epo. —Nogomeya o'da'uy.

—Ehue'. Cristo ehue' o'epo. Galilea huahue'eri o'epo. Galileayo huahue'eria Cristo ehue'dik o'epo. ⁴²Cristo David huairien adhuea' huayayo o'epo. Belényo o'si'poe'apo kenteda David o'si'poe'uyate. —Nogomeya o'da'uy.

⁴³Huakka'ada Jesústaj o'noknopohue'uy. Nogomeya oknopohue' o'nuy.

⁴⁴Huakka'ada kan'kude'po e'tohua'ta' e'pakada tohuahue' o'nuy.

**Diosa Jesústaj o'ta'mona'uyate kenda
judío huairia oknopohue' o'nuyate.**

⁴⁵Fariseo huairitaj kenpa'ti sacerdote huairitaj kenomeyen sorotataa on'kume'uy. Jesústaj totiakhue'ada on'kume'uy.

—Jesústaj yan'totiak. O'nona'ne. ¿Mena'po totiakhue' mo'e? —Huairia on'mana'uyate.

⁴⁶—In huabokerek 'urua'nanada o'mana'. Ken konig manahue' o'ika'uy. 'Urua'nanada o'manmadika'. —Sorotataa on'mana'uyate.

⁴⁷—Menpa' Jesúsa opudomeytakon engaña mogka'de. ⁴⁸Oro'omey aya' huairiada oknopoghue' o'ey. —Fariseo huairikon oknopoghue' o'ne. ⁴⁹Jesúsen huaknopog'eria Moisésen hua'ataj nopoghue' o'ne. Diosa castiga kamagke'. —Fariseo huairi on'huadiaypo sorotataj huairitaj on'mana'uyate.

⁵⁰Nicodemo fariseo huairi o'epo a'nenda sikyo Jesústaj a'batia'pakya'po o'ta'huadbed'uyate. Nicodemoa nogomey fariseo huairitaj o'mana'po,

⁵¹—Betapi, “Dakhuea' o'ka', castiga kagke'po.” Kenpa' ahued kenbokerekertaj pee'dik mo'e. Katepi' dakhuea'pi' o'ka' huakkuruda nopog'dik mo'e. Kenpa' Moisésen e'mana' o'e. Kenda opudomey mo'nopog't. —Nicodemoa o'mana'uy. Nog fariseo huairitaj o'mana'uy.

⁵²—Ka'tia', o'nakon Galilea huae'eri i'epo ia'. Apagba' yatiahuay'. Galilea huae'eri Diosen huamanbatia'pakeri ehue'dik o'eapo. Cristo Galileaya' tiakhue'dik o'eapo. Apagba'taj i'tiahuaypo kenda nopog'dik i'e. —Judío huairia on'diaypo nama'da o'nona'uy. Nicodemotaj o'nona'uyate.

**Ettone' nogbokerekereda
o'bakde'uyate.**

8 ⁵³Jak e'tahuaje'yo aya'da on'bahua'uyate. ¹Jesúsnayo ote' Olivosyo o'hua'uy. ²Eme'te Diosen jakyo o'kume'uy. Huakka'da en'tikupopakte Jesús o'huadpo huabo'da o'manmadika'po. ³A'timon sue'da Moisésenba' huamanmadika'eri sue'da fariseo huairi huae'eriere Jesúste on'huatiakuy. Ettone'taj on'huatotiakpo, ken ettone' nogbokerekereda e'bakdejte be'api' huabo'da on'huahuaydepo aratbutnopoyoda on'boa'po,

⁴—In ettone' nogbokerekereda e'bakdejte on'huahuayate. ⁵Ettone' nogbokerekereda e'bakdejnayo kabueye'po huida yan'bapa'ika'. Moisésba'a kenpa' mona'ne, huamanmadika'eri. ¿Menpa' ka'dik o'e oro'? ¿Menpa' i'nopog'ona? —Moisésba' huamanmadika'eri fariseoere Jesústaj nama'da kae'po o'nona'uy.

⁶Kenda nama'da Jesúsa kae'po nama'da o'nona'uy. Jesústaj nama'da ena'tadapi' kae'po o'nona'uy. Kenoka' kenda e'nona'te Jesús 'ikutagpite o'huadpo sorokta' huaba'pia o'madoya'uy. ⁷“¿Menpa' ka'dik o'e oro'?” “¿Menpa' i'nopog'?” Onte'ti Jesústaj nama'da o'nona'po,

—Be'api' dakhuea' kahue' e'hua'ika'a huakkuru huida kapa'e'. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'po.

⁸Onte'ti 'ikutagpite o'huadpo sorokta' huaba'pia o'madoya'po. ⁹Ettone' dakhuea' o'ka'. Aya'ada kenda enade' nogtia' nogtia' huabo'da o'nokbahuuka'po oro'omeykon Diostaj dakhuea' o'ka'uy on'noponpo o'nokhua'uy. Huakkuruda huatone'a o'nokbahu'po nogti nogtia' o'nokbahuuka'po aya'ada o'nokbahu'denok ettone'yo'da o'yahue'uy. Ettone'ere Jesúseroyoda o'nun'uy. ¹⁰Jesúsa o'bopo ona'po,

—¿Dakhuea' o'ka' bo'hua'nig men ya'ne? Sigpi' castiga ogkay huaahue' mo'ene, ettone'. —Jesúsa ona'uy.

¹¹—Aya' menokbahua'ne. Sigpi' castiga ogkay huaahue' me'nene, Huairi. —Ettone'a Jesústaj ona'uy.

—Castiga kanogke' dokon huaahue'dik ijje. Yahuati'. Onte'ti dakhuea' kahue' yae'. —Jesúsa ettone'taj ona'uy.

**Jesús konig Diosen huakjey
o'e. Diostaj o'maknopogea'ika'.
Jesúsen huanigpeika'eri Diosere
on'noeonhuahuika'apo.**

¹²Diosen jakyo huakka' aratbut ogkupopakuy. Onte'ti Jesúsa o'manmadika'apo, —Diostaj huamaknopogea'eri konig Diosen huakjey ijje. Konig

Diosen huakjey ijjeapo aratbuttaj
ijmaknopoea'ikay. Konig o'e Dios
huanopoe' ijmaknopoea'ikay. Do'taj
aya'ada moknopoeapo mo'nigpeika'po
Diostakon o'noknopoeapo.
Huadakda ogkika'po Diosere
on'neonhuahuika'apo. Huakjeyyo
o'neonhuahuika'apo. Dakhuea'
kikahue'da sikkiregyo ehue'
o'neonhuahuika'apo. —Jesúsa
o'mana'uy.

¹³—Onda i'nopoeapo huata'
i'tia'pakne noga konigti kenda ia'
tia'pakhue' o'nenok nama'dapi' ia'nok
ontaj nigpeehue'dik o'ey. —Fariseo
huairiomeya Jesústaj o'nona'uy.

¹⁴—Do huata'da ijtia'paknig buttida
o'e. Do'taj nigpeedik mo'e konigepo
Apag Diosere ijika'uy, Apag Diosya'
ijtiakuy ijnopoey. Onte'ti Diosyo
ijhua'apoy ijnopoekonigepo
do'hued hua'a buttida o'e oknopoeedik
mo'e kenpa'ti do'taj nigpeika'dik
mo'ene. Opudomeynayo keya' o'tiakuy
nopoehue' mo'e. Keyo o'hua'apo
nopoehue' mo'ene. ¹⁵Konig aratbuta
on'nojoika' opuda' mo'nopoe. Diosya'
o'tiakuy nopoehue' mo'ene. Da oa'
o'noknopoika'ne. “Dakhuea' bo'kika'po
bueydik mo'ene,” kamanike'po Diosa
ta'monahue' me'uyne. ¹⁶Aratbut
oknopoeehue' e'ne'nayo nopo'koreahue'
e'ne'nayopi' “Dakhuea' bo'ka'nok Diosa
castiga kamagke.” A'dik ijjeapoy.
Konigepo nogtia'da ahue' ijje. Apag
Dios doere konigti o'mana'ika'.
Buttida oa' aya'ada nopoe'dik o'ne.
¹⁷A'nennada Diosen hua'a Moisésa
o'manigmadoya'uyate. Opudomey
Moisésba' mo'toene. Huabokerekpi'
dakhuea' eka'nayo dakhuea' o'ka'
botta'bokereka konigti e'huaa'nayo
buttida on'huaa' mo'nopoeapo
dakhuea' huaka'eritaj castiga
ogka'dik mo'ene. Moisésa oa'uyate.
¹⁸Ken do konig Diosen huakjey ijjeapo

Diostaj huamaknopoea'eri ijjeapo
ijtiakuy. Diosa me'ta'mona'uyne.
Kenda huata' ijhua'ikay. Do'hued
Apaga Diosa konigti be'huaa'ika'ne.
Konigepo buttida oa' oknopoe'dik
mo'ene. —Fariseo huairitaj Jesúsa
o'mana'uy nign'a Jesús Diosen Huasi'po
o'e oknopoeehue'da o'nuy.

¹⁹—Ka'tia' ia', ¿O'nen Apag men itae?
—Fariseoa o'nona'uy.

—Diosen Cristo o'e oknopoeehue'
mo'ene. Aratbuten dakhuea' e'ka'
huamanopo'yarea'eri o'e nopoehue'
mo'ene. Kenpa'ti Apag Diostaj konigti
oknopoeehue' mo'ene. —Jesúsa
o'mana'uy.

²⁰Diosen jakyo kenteda Diostaj
huakupe huanigkuda' caja'po
o'huadika', keyo Jesúsa kenoka'
e'manmadika'te Jesús bueyhue' kae'
Diosa o'nopoekonig tohuahue'dik o'nuy.

**Keyo ijhua'apoy huahue'dik
mo'ea'apone. Jesúsa o'mana'uy.**

²¹—Kenpa'da o'nokhua'apone.
Do'taj o'dukaponig'a oknopoeehue'da
mo'epo kenpa'da mo'bueyapone.
Nopo'koreahue'da dakhuea' e'ka'
mo'toe'po mo'bueyapone. Keyo
ijhua'apoy huahue'dik mo'ea'apone.
—Judío oknopoeehue' huae'eritaj Jesúsa
o'mana'uy.

²²—“Keyo ijhua'apoy huahue'dik
mo'ea'apone.” Jesúsa mona'ne. Menpa'
huata'da arakdikpi' ya'epo ya'et.
—Judíomeya nopoehue' o'nepo
on'batia'pakuy.

²³—Huadariyo huae'eri mo'epo
konig dakhuea' huaka'eri aratbut
mo'epo, konig opuda' bo'pakpo
mo'nopoika'po, konigti bo'kika'.
Donayo kurudya' ijhuarakuy. Apag
Diosya' ijtiakuy. Indariyo huajika'eri
ehue' ijje. ²⁴Diosen Huasi'po ijjenok
Diosa me'ta'mona'uyne. Do Diosen
Huasi'po ee'tada do'taj oknopoeehue'

ee'nayo dakhuea' e'ka' mo'toepo kenpa'da mo'bueyapone. Diosa castiga mogka'apone. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

²⁵—¿Be'a i'ē on? —Kenda e'nopo'e'ta' pakhue' o'nepo nama'da o'nona'uy.

—Kenda huakkuruda o'nona'uyne. Mena'po onte'ti ena'ta' bo'pak.

²⁶“Inomey huairia dakhue'da ogkika', ontaj oknopoehue' mo'ene.” Diostaj huaa'dik e'eada oynayo huaahue'dik o'nene. Ke'na me'ta'mona'uyne buttida oa'ika'. Kenda Diosen ijpeepo aratbuttaj ijmanikay. —Jesúsa oknopoehue' huae'eri judío huairitaj o'mana'uy.

²⁷Jesusa Apag Diostaj o'manmadikika'. Judío huairianayo nopoenkahue' o'nuy. Kenpa'ti Apag Diosa o'ta'mona'uyate judíomey nopoehue' o'nuynok,

²⁸—Cruzte do'taj en'darakde'te Diosa o'ta'mona'uyate mo'nopoēapone. Do'huedda sigpi' kahue' ijikay. Kenda Diosa me'nopoēa'ne kenda ijmanikay. ²⁹Do'hued Apag Diosa me'ta'mona'uyne. Nogtia'da eahue' me'ika'ne. Doere kenpa'da o'ika'. Kenda Diosa o'pak ijikay. —Jesúsa Judío huairitaj o'mana'uy. Kenomeya Jesústaj on'huadiaypo e'arakta' on'tipakuy.

³⁰Kenda Jesúsa e'manade'te huakka'ada Jesústaj o'noknopo'e'uy.

**Diosensi'pomey Jesústaj di' o'ne.
Aratbut Jesústaj nigpeehue'
o'nepo konig toto'en huanaba'
o'nepo dakhuea' ogkika'.**

^{31,32}—Aya'ada do'hued hua'a mo'nigpeika'po do'hued hueretda huanigpeika'eri mo'ene. Do'hued hua'a buttida o'e moknopoepo onte'ti toto'taj konig huanaba' nigpeehue' mo'ika'po onte'ti dakhuea' kikhue'dik mo'eapone. —Judío huaknopo'e'ritaj Jesúsa o'mana'uy.

³³—Oro'omey Abrahamen adhuea' huayayo o'ey. Nog aratbuten huanaba'

ehue'da o'ikay. Konig dakhuea' huaka'eri huanaba' ehue'da o'ikay. Onte'ti konig huanaba' dakhuea' kikhue'dik o'eapoy. Nama'da oro'taj kenpa' ona'ne. —Jesústaj o'nona'uy.

³⁴—Aya'ada dakhuea' ogkika'po, batikhue'da dakhuea' ogkika'po dakhuea' huakika'eri huanaba' o'ne.

³⁵Huabokereken huasi'po huoajyoda o'nika'apo. Huanaba'nayo huairiyoda ikahue' o'neapo. Nogok meyopi' kenpa'da hua'dik o'nika'. ³⁶Do Diosen Huasi'po ijje. Konig toto'en huanaba' dakhuea' bo'kika'ne. Do'hua dakhuea' e'ka' e'manopo'yarea'nayo Diostaj nigpeika'dik mo'eapone. ³⁷Buttida boa'ne Abrahamen adhuea' huayayo mo'ene ijnopoe. Abrahamen adhuea' huayayo e'eada do'hued hua'a pakhue' mo'epo do'taj e'arakta' on'tipakne.

³⁸Kurudyo do'hued Apagere ijika'uy. Apagtaj ijtiahuayika'uy. Ijpeika'uy. Kenda ijtiahuayika'uy ijpeika'po opudomeytaj o'nona'ne. Do'taj nigpeehue' mo'ene. O'nen huoajtaj mo'nigpeika'po dakhuea' bo'kika'ne. —Judíotaj Jesúsa o'mana'uy.

³⁹—Ehue', dakhuea' huaka'eri ehue' o'ey. Huadakda o'ey. Abraham oro'en huoaj o'e. —Jesústaj o'nona'uy.

—Abraham Diostaj o'nigpeika'uyate. Abrahamen hueretda huasi'po ehue' mo'ene. Abrahamensi'po ee'nayo Diostaj mo'nigpeika'yete. Kenpa'ti Diosen hua'a bo'pakika'yete. ⁴⁰Diosa me'ta'nona'uyne. Diosya' ijtiakuy. Buttida hua'a Diosa me'nopoēa'uyne. Diosen buttida hua'a e'nona'tada do'taj on'huadiaypo do'taj e'arakta' on'tipakne. Ken konig Abraham kahue' o'uy. Abraham Diostaj oknopoepo Diosen huata'moneritaj o'manigpeika'uyate. ⁴¹Konig opuden huoaj dakhue'yo'da o'kika' opudomeykon dakhuea' bo'kika'. —Jesúsa judíotaj o'mana'uy.

—Oro' kate bahueta' e'si'poe' ehue' o'ey. Abrahamen hueretda adhuea' huayayo o'ey. Nogtida Apag Dios o'tene. Diostaj o'nigpeikay. —Judíoa Jesústaj o'nona'uy.

⁴²—Dios opuden huaoj ee'nayo do'taj di' mo'eayet konigepo Diosya' ijtiakuy. Doda ijpakpo tiakhue' ijje'uy. Diosa o'pakpo me'ta'mona'uyne. Opudnayo do'taj di' ehue' o'nene. ⁴³Dakhue'da mo'epo Diostaj e'nigpeeta' pakhue' mo'ene. Huadak e'ka'ta' pakhue' mo'ene. Konigepo do'hued hua'a e'peeta' pakhue' mo'ene. Kenpa'ti do'hued hua'a e'nopoenka'ta' pakhue' mo'ene. ⁴⁴Katepi' opudomeyen huaoj o'paknok kenda bo'kika'ne. Opudomeyen huaoj toto' mo'taene. Kentayo'da mo'nigpeika'. Huakkuruda toto'a o'bahuadiayika'po huakka'tada o'manopo'arakika'po. Diosen buttida hua'a toto'a e'nopo'e'ta' pakhue' o'ika'. Buttida hua'a nopoehue' o'epo ahue' o'ika'. Da oa'ika'. Da huaa'eri o'e. Aratbuttaj da huaa'eri o'maea'ika'. Aratbuttaj engaña huaka'eri o'e. ⁴⁵Konigepo o'nen huaoj toto' da hua'ayo'da e'peeta' bo'pakika'po Diosen buttida hua'a e'mana'te e'peeta' pakhue' mo'ika'ne. Diosen Huasi'po ijjenok do'taj eknopo'e'ta' pakhue' o'nene. ⁴⁶Nama'da oame'. Huaahue'dik o'nene. Dakhuea' o'kame'. Huaahue'dik o'nene. Buttida o'ika'. Do'taj oknopoehue' o'nene. ⁴⁷Diostaj oknopoehue' mo'epo konigepo do'taj oknopoehue' o'nene. Diosen aratbut Diosen huanigpeika'eriomey Diostaj on'nigpeika'. Opudomeynayo Diosen huanigpeika'eri ehue' mo'ene. Diostaj e'nigpeeta' pakhue' mo'ene. —Jesúsa judío aratbuttaj o'mana'uy.

**A'nennanada Abraham
o'si'poe'uyate. Abraham**

si'pohued ee'te Cristo o'ika'uy.

⁴⁸—Dapita' dakhue'nanada ijene. Samaria huae'eri ijene. Toto'a

menopo'toene. Buttida ona'ne. —Judío huairia huakka' on'huadiaypo Jesústaj on'tidi'kepo o'nona'uy.

⁴⁹—Do'taj toto'a nopo'toehue' me'ene. Diostaj di'nanada ijikay. Ijngpeikay. Dios huadaknanada o'ika' ijbata'pakikay. Diostaj pakhue' mo'epo do'taj on'huadiaypo dakhue'da on'huaa'ne. ⁵⁰“Jesús huadakda o'e.” Menhuaika'. Manahue' ijikay. Apag Diosnayo do'taj buttida be'tinopoepo, “Huadakda o'ika'.” Be'huaika'ne. ⁵¹Do'hued hua'ataj aya'ada o'noknopoepo on'nigpeika'po kenpa'da bueyhue' o'neapo, Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Judío huairitaj Jesúsa o'mana'uy.

⁵²—Toto' o'nopo'toe. Oynayo buttida o'nopoey. Oro'omeyen adhuea'pane' Abraham Diostaj e'nigpeikada o'buey'uyate. Diosen huamanbatia'pakeriakon Diostaj e'nigpeikada on'mabuey'uyate. “Do'hued hua'ataj aya'ada o'noknopoepo on'nigpeika'po kenpa'da bueyhue' o'neapo.” Nama'da ia'. ⁵³Oro'en huaoj Abraham teyda huairitone' o'uy. Abraham o'buey'uyate. Diosen huamanbatia'pakeriakon on'mabuey'uyate. Menpa' Abrahamtaj nogiti hueretda huairitone' okehue'dik ijene. Diosen huamanbatia'pakeritaj o'nayo'da teyda huairitone' makehue'dik ijene. “Huairi ijjey,” nama'da i'nopepo, da ia', huairi ehue' ijē. —Judío huairia oknopoehue'da o'nepo Jesústaj o'nona'uy.

⁵⁴—“Aratbuttaj manoeanhuahuika'dik ijjey.” Doda ijpakpo manahue' ijikay. “Jesús huadakda o'e,” aratbuta men'batia'pake'po manahue' ijikay. Diosa o'paknok kenda ijmanikay. “Huairitone' ijene. Do'hued Huasi'po ijene.” Diosa mena'ika'ne. “Oro'en Dios o'e,” nama'da boa'ika'ne. ⁵⁵Diostaj

oknop_oehue' mo'ene. "Diostaj yoknop_oey." Buttida ijJay. "Diostaj oknop_oehue' ijJey." Doa ea'nayo opud konigti da huaa'eri ijJey. Dapita' Diostaj yoknop_oepo ijnigpeikay. ⁵⁶Do'taj o'tia'pakpo Abrahamtaj Diosa ona'uyate. "O'nen huayayo huaboro' huairitone' o'eapo." Do'taj o'tia'pakpo Abrahamtaj ona'uyate. Diostaj Abraham kenda oknop_oepo do ijJea_oponok durugnanada o'uyate. —Judío huairitaj Jesúsá o'nana'uy.

⁵⁷—Ehue'. Abraham a'nennanada o'ika'uyate. Onnayo huatone' ehue' i'ene. Menpa' Abrahamtaj i'tiahuay'uy. Ehue'. Abrahamtaj tiahua'yue' i'e'uy. Da ia'ne. —Jesústaj o'nona'uy.

⁵⁸—Abraham si'poehued Diosere ijJikay. Buttida ijJay. —Jesúsá o'mana'uy. ⁵⁹On'pe_edepo Jesústaj kadarake'po huid on'bae'eadpo Jesústaj kan'pa'e'po huid on'bae'eadnig'a. Jesúsá o'makiregpo Diosen jakya' o'bakhua'uy.

**Huabokerek ekpobig o'si'po'e'uyate.
Jesúsá kentaj okpoyarea'uyate.**

9 ¹Nogok okmapie'ahuaddik huame'noete Jesús o'hua'epo Jerusalényo o'hua'epo huabokerek ekpobigtaj o'tiahuay'uy. Ke'na ekpobig o'si'po'e'uy ekpobig o'e'uy.

²—¿Mena'po inbokerek ekpobig yasi'po'e'uyate? ¿Be'a dakhuea' yakuyet? ¿Huaoapi' huay_eapi' ke'nadapi' dakhuea' yakuyetpi' huamanmadika'eri? —Oro'omey Jesúsén huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.

³—Ehue', ke'na dakhuea' kahue' o'uy. Ke'nen huaoa huay_eerea dakhuea' kahue' o'nuyate. Konigepo dakhuea' ogkuypo ekpobig ehue' o'e. Diosa teyda kika'dik ka_e'po bakpoyarea'dik ka_e'po aratbuta kan'tiahuaye'po kan'nop_o'po konigepo ekpobig o'si'po'e'uyate.

⁴Kenda Diosa o'pak kakike'po

kenpa'ti Diostaj kanigpeike'po Diosa me'ta'mona'uyne. Konigepo oyedda Diosen kika'dik ijJey. Sue'da huame'noe mekenok oyda Diosen kika'dik ijJey. A'ti nogok kahue'dik ijJea_opoy. Konig sikyonig o'eapo kahue'dik ijJea_opoy. ⁵In huadariyo ijJedepo konig Diosen huakJey ijJepo Diostaj ijmaknop_oea'dey, Diosen hua'a ijmánop_oea'dey. —Jesúsá oro'taj ke'nen huanigpeika'eritaj mona'uyne.

⁶Kenda oa'depo barakte o'supupo igkusi'hue' o'dukuta'po soroka ekpobigtaj okpodukuta'uy.

⁷—Yahuati'. Siloé yakoyo yahuati'. Yakpokoyoa'. —Ekpobigtaj ona'uy. (Siloé judíoén huadik e'dikta'mona' o'e.)

Ken, o'hua'po okpokoyodepo okpoyarud'uy. O'tiakpo daka' o'mabo'uy. ⁸Yareahued ekpobig jak eretnopoyoda o'huadika'po "huakupe men'yok," o'mana'ika'uy. Aya'ada kentaj on'nokie'uy. Ekpobig o'ika' aya'ada on'tiahuayika'uy.

—Dapi' inbokerek o'huadpo "huakupe men'yok," o'mana'ika'uy. —Sue'ada o'da'uy.

⁹—Ee', ke'na o'e. —Nogomeya' o'da'uy. —Ehue', nogda o'e. Konigti o'e. —Nogomeya' o'da'uy.

—Do ekpobig ijJika'uy. —Kenbokerek okpoyaredepo o'mana'uy.

¹⁰—¿Monig ikpoyarudme'? ¿Moniga' i'mabodme'? —O'nona'uy.

¹¹—Jesúsá barakte o'supupo o'dukuta'po soroka bekpodukuta'po, "Siloé yakoyo yahuati'. Yakpokoyoa'." Mena'ne. Ken ijhua'depo yokpokoyodepo huaboa'da ijmabodi. —O'mana'uy.

¹²—¿Men ya'e kenbokerek? —O'nona'uy.

—Nopoehue' ijJey. —O'mana'uy.

¿Mena' i'epo ikpoyarud? Fariseo judío huairia ekpobigtaj o'nona'uy.

^{13,14}Okmapie'ahuaddikte huame'noete Jesúsá soroka o'dukuta'po

okpoyareadnok kenbokerek
ekpoyareadtaj on'tohua'po judío
huaitake' jak huairitaj on'tohua'po
fariseo huairitaj on'tohua'uyate.

¹⁵—Ekpobig i'unhuahuika'uy.

¿Monig oyda huaboa'da i'tiahuay?

—Fariseo huairia o'nona'uy.

—Soroka samibia bekpodukuta'po
yokpokoyopo huaboa'da ijtiahuayoni.

—Fariseo huairitaj o'mana'uy.

¹⁶—Okmapie'ahuaddik huame'noete
aratbut katepi' kahue'dik o'ne.

O'manmadikikay. Inbokerek
nigpeehue'da o'epo okmapie'ahuaddik
huame'noete o'yarea'nok ke'na Diosen
huamanbatia'pakeri ehue'dik o'e,
o'nopoey. —Sue'ada on'batia'pakuy.

—Dakhuea' huaka'eri ee'nayo
bayareahue'dik o'e. Ke'na o'yarea'de
dakhuea' huaka'eri ehue'dik o'e,
o'nopoey. —Noga on'batia'pakuy.

**Noga nogpa' nogpa' on'batia'pakpo
konigti ahue' o'ne'uyate.**

¹⁷—¿On menpa' i'nopoey ken
huabokerek huakpo beyareatenigtaj?
—Huabokerek huakpoyareritaj judío
huairia o'nona'uy.

—Diosen huamanbatia'pakeri o'e,
o'nona'ne. —O'mana'uy.

¹⁸A'nenda ekpobig o'ika'uy. Oyda
okpoyaredepo tiahuaydik o'e. Kenda
Judío huairia oknopoehue'dik o'nepo,
“Ke'nen huaoj huayetere yan'totiaik.”
On'mana'uy. En'tiakde'te.

¹⁹—¿In huabokerek menpa'
o'nensi'po ya'e? ¿Menpa' ekpobig
o'si'poe'uy, bo'tia'pakika'? ¿Mena'po
oyda tiahuaydik ya'e? —Judío huairia
ke'nen huaojtaj huayetere on'mana'uy.

²⁰—Ee', ke'na oro'ensi'po o'e.

Ekpobig o'si'poe'uy o'nopoey.
²¹Mena'po oyda tiahuaydik o'e
oro'nayo nopoe'ue' o'ey. Kenpa'ti be'a
yakpoyaret nopoe'ue' o'ey. “¿Be'a
bekpoyarea'?” Ya'nona'. Huabokerek

o'e. Ke'nada a'dik o'e. —Ke'nen huaoa
huayeerea on'mana'uy.

²²Judío huairitaj on'makme'pukpo
huaojerea huayeerea kenda nama'da
huairitaj on'mana'uy. “Jesús Diosen
Cristo o'e. Diosa o'ta'mona'uyate.”
Be'api' ea'nayo Apagba'taj a'peeya'po
judioen huaitake' jakyo onte'ti
kudhue'dik o'neapo. Judío huairia
onpapayo' onda'po. Konigepo
huabokereken huaojere huayeere
on'me'pukpo, nama'da on'mana'uy.

²³“Huabokerek o'e. Ke'na a'dik
o'e. Kentaj ya'nona'.” Judío huairitaj
nama'da on'mana'uy.

²⁴“Ke'na huabokerek ekpobig
o'si'poe'uy. Kentaj yan'totiaik.” Judío
huairia on'mana'uy. E'tiakde'te
o'nona'po,

—Buttida yaa'. “Diosa be'yarea'ne.”
Yaa'. Jesús dakhuea' huaka'eri o'e,
o'tinopoikay. Bayareahue'dik o'e. Oro'
o'nopoikay. —Judío huairia o'nona'uy.

²⁵—Dakhuea' huaka'eri' o'epi'
'uruda huaka'eri o'epi' nopoe'ue' ijjej.
Nogtida ijnopoey. 'Ikken ekpobig
ijjemey. Oynayo ijtiahuay. —O'mana'uy.

²⁶—¿Ontaj moniga' megka'? ¿Monig
bekpoyarea'? —Onte'ti judío huairia
o'nona'uy.

²⁷—Kenda huaboa'da o'nona'dene.
¿Mena'po onte'ti e'peeta' bo'pak?
¿Jesús en huanigpeika'eri ee'ta' menpa'
bo'pak? —O'mana'uy.

²⁸—O'na kentaj huanigpeika'eri i'e.
Oro'nayo Moisés en huanigpeika'eri
o'ey. ²⁹Moisés en Diosa ona'ika'uyate
oknopoikay. In huabokereknayo meya'
ya'tiakuyet nopoe'ue' o'ey. —Fariseo
huairiomeya' dig'a'da on'huadiaypo
ighua'da o'nona'uy.

³⁰—iKenpihuay! Kentaj mena'po
oknopoehue' mo'e. Ken huabokereka
bekpoyarea'ne. Keya' o'tiakuy
nopoe'ue' mo'ene. ³¹Dakhuea'
huaka'eritaj Diosa manigpeehue'

o'ika'. Diostaj huanigpeika'eritaj Diosa o'manigpeika'. Katepi' on'paknok Diosa o'manigkika'. ³²A'nennanadapi' huakkuruda ekpobigtaj e'si'poe' okpoyarea'uy tipeehue' o'ikay. ³³Dapita' Diosya' o'tiakuyate. Diosya' tiakhue' e'uyay in huabokereka kenda sigpi' kahue'dik o'e. Bakpoyareahue'dik o'e. —Judío huairitaj o'mana'uy.

³⁴—Dakhue' e'eretka' i'si'poe'uy. Dakhuea' i'kika'uy. Oro'taj onmandikahue'dik o'ene. —Judío huairia on'huadiaypo o'nona'uy.

Judío aratbuten huaitake' jakya' o'nen'uy.

**Diostaj oknopohue' huae'eri
konig ekpobig o'ne.**

³⁵Huabokerek ekpoyare'taj huaitake' jakya' o'nende Jesúsua o'nopepo o'deatopo,

—¿Diosen Huasi'po, ken huabokerektaj Diosa o'ta'mona'uyate menpa' oknopoe'? —Jesúsua ona'uy.

³⁶—¿Be'a ya'e, huairi? Eknopoe'ta' ijyaki. —Jesústaj ona'uy.

³⁷—Kentaj i'tiahuayne. Diosa me'ta'mona'uyne. In do ijyey. Diosen Huasi'po ijyepo ona'ne. —Jesúsua ona'uy.

³⁸Jesús Diosen Huasi'po o'e oknopopepo huikudate o'tihuadpo, —Diosen huata'mona'eri i'e. Diosen Huasi'po i'e. Yoknopoe, Huairi. —Jesústaj ona'uy.

³⁹—Huakka'ada konig tiahuahue'dik o'nepo konig ekpobig o'nepo Diostaj oknopohued o'nepo do'taj o'noknopoeapopo Diosere on'noehuahuka'apo. Nogomeya “Ekpobig ehue' o'ey. Tiahuaydik o'ey. Diostaj huadakda oknopoi'kay.” Nama'da on'batia'pakpo hueretda huaknopoe'eri ehue' o'nepo konig ekpobig o'nenok Diosa castiga magka'dik o'ika'apo. Konigepo Diosa indariyo me'ta'mona'uyne. —Jesúsua oa'uy.

⁴⁰Ken, sue'ada fariseo huairi kenteda o'nepo Jesústaj on'pepedepo,

—Dapi' oro'omeynayo Diostaj oknopohue' huae'eri ehue' o'ey. Oro'omey ekpobig ehue' o'ey. Diostaj oknopoe. —Jesústaj o'nona'uy.

⁴¹—“Diostaj oknopohue' huae'eri o'ey,” ea'nayo o'nen dakhuea' e'ka' Diosa bakkahuea'dik mo'eyaynig'a “Diostaj oknopohue' huae'eri ehue' o'ey,” nama'da boa'nok Diosa bakkahueahue'dik mo'ene. —Jesúsua fariseo huairitaj o'mana'uy.

**Ovejaen huakpa ekbiriktaj
Jesúsua o'manbatia'pakuy.**

10 ¹Diosen huanigpee'eriomeytaj hueretda huamatoe'eri doa ijyay. Jesúsua o'manbatia'pakpo, —Buttida ijyay. Ovejataj kabatioke'po oveja huamatoe'eria huakpa ekbirikyo o'bakud'ika'. Bisik o'bakud'ika'. O'bakud'adepo akbogpe huatoe'eria teya'da okhuikika'. Oveja huabereeri on'tiakdepo akbogpeya' kudhue'dik o'nika'. Noga'da okgudika'. Huakpakuya' on'behuikpo on'kudika', ^{2,3}Hueretda oveja huamatoe'eria ovejataj o'matiokika'po o'matoika'po sikyoedda ovejataj a'baeya'po akbogpete o'huahua'depo kentaj akbogpe huatoe'eria okie'po o'nigokhuike. Ken hueretda oveja huamatoe'eri o'kudde ke'nen ovejaa on'nigpee. Aya' ovejaen huadik o'madikka'depo o'maoroka'po. ⁴Aya'tada o'maorokandepo huakkuru o'manighua'ika'. Oveja hueretda huamatoe'eritaj on'peepo o'nokie'po konigepo on'tahua'ika'. ⁵Nogada e'huatiakte oveja o'nokmamonapo. Ke'na men'tahua' ena'te on'peepo okiehue' on'epo o'nokmamonapo. —Ken konig oveja huamatoe'eritaj Jesúsua o'manbatia'pakuy.

⁶Jesúsua kenda o'manbatia'paknig'a judío aratbuta e'peada nopogkahue' o'ne'uy.

**Jesús konig oveja huamatōe'eri
o'epo huanigpeika'eritaj
daka' o'matoika'.**

⁷Onte'ti Jesúsa o'manbatia'pakpo,
—Buttida ijJay. Do konig ovejaen
akbogpe ijJey. Do konig oveja
ijbatokudi. Aya'da huaknopōe'eri
do'taj o'noknopōepo doere kuddik o'ne.

⁸Huakka'ada konig huamanbatia'pakeri
do tiakhued eē'ted kenomey konig
huabereeri engaña huaka'eri
o'ne'uyate. Hueretda ovejaa ta'huahue'
o'nika'uyate. ⁹Do oveja e'tiokpaka'
akbogpe konig ijJey. Aya'ada do'taj
o'noknopōepo konig on'kudpo Diosere
on'noeonhuahuika'apo. Diostaj daka'
kan'nigpeike'po ijbatihuapokikay.
Dakhuea' kahue' ka'ne'po kenomeytaj
ijbatiokika'apoy.

¹⁰Nama'da huamanmadika'eri
konig huabereeri o'ne. On'berika'.
On'barakika'. On'bakbasakika'. Donayo
ijmanoeanhuahuikay. Hueretda
huaknopōe'eritaj ijmanoeanhuahuikay.
Huakka'da ijmatinepahui'po
'urua'nanada ijmanoeanhuahuikay.

¹¹Do konig oveja huamatōe'eri
ijJey. Huadaka'da huamatōe'eri ijJey.
Huanigpeika'eritaj daka'nanada
ijmatoikay. Ovejataj a'batiokaya'po,
ovejataj a'manoeanhuahuikaya'po
ijmanigbueyapoy. ^{12,13}Sue'ada
huakupeta' huakka' o'deretpakpo
nogen ovejataj on'matamatoika'.
Nubakuhuaa e'huatiakte
on'matiokmonika'. Oveja
nogen on'taenok huakupeyo'da
o'deretpakpo ovejataj pakhue' o'nepo
on'matiokmonika'. Nubakuhua
on'bahuatiakpo o'maboke'po
o'mamona'ika'.

^{14,15}Doa konig ovejataj daka'
huamatōe'eri ijJey. Apag Diosa
do'taj mekie'ne konigti Apag
Diostaj doa yokiey. Kenpa'ti

do'hued huanigpeika'eritaj ijmakiey
konigti do'hued huanigpeika'eria
do'taj me'nokie'ne. Dakhuea'
e'ka' a'manopo'yareaya'po
huanigpeika'eritaj ijmanigbueyapoy.

¹⁶Nog huanigpeika'eritakon
ijmatōeika'apoy. Judío aratbut
ehue' o'ne. Nog aratbut o'ne. Ken
aratbuttakon manopo'korea'dik ijJey.
Do'taj on'nigpeika'apo. Kenomeyere
judíomeyere konig nogaratbuttida
o'neapo. Kenpa'ti do kenomeytaj
nogtiada huamatōe'eri ijJeyapoy.

^{17,18}Diostaj ijnigpeenok, do'taj
men'tohua' do'taj men'arake'
ijnopōepo. Ken ijbueydeapoy onte'ti
ijnoyhuadapoy onte'ti ijnoepoy.
Konigepo Apag Diosa di' me'ene.
Huabokereka do'taj e'arakta'
on'pakpo arakhue'dik me'neapone.
Konigepo doada e'nigbueyta' ijpakpo
ijnigbueyapoy. E'nigbueyta' ijpakpo
bueydik ijJeyapoy. Onte'ti e'noyhuadta'
ijpakpo noyhuaddik ijJeyapoy. Kenda
do'hued Apag Diosa mena'uyne.

—Jesúsa o'mana'uyate.
¹⁹Judíomeya Jesústaj on'peedepe
nogpa' nogpa' on'nopōepo nogpa'
nogpa' on'batia'pakuy.

²⁰—Toto'a o'nopo'tōe'nok Jesús
huasegda o'e Katia'po kentaj
mo'nigpee'. —Huakka'ada kenpa'
on'batia'pak'uy.

²¹—'Urua'nanada o'manbatia'pak.
Toto'a nopo'tōehue' o'e. Toto'a
e'nopo'tōe'nayo 'uruda batia'pakhue'
ya'eayet. Kenpa'ti ekpobigtaj
okpoyareahue'dik o'e toto'a.
—Nogomeya on'batia'pak'uy.

**Judío huairia Jesústaj
eknopōe'ta' pakhue' o'nyu.**

²²Nogok Jerusalényo Diosen jak
on'to'ka'depo fiesta okkahuehue'
huae' o'uy. Huahui'ok o'uy. ²³Diosen
jak kurute Salomóna dagtaj jaka'

o'tika'uyate. Ken dagte Jesús e'hua'ete
 24 judío huairia Jesústaj on'tikupobopo,
 —¿Meniga' puug oro'omey
 nigunhuahua'dik o'ë? Diosa
 e'ta'monuy'nayo buttida oyedda
 mona'. Cristo buttida ee'nayo mona'.
 —Jesústaj o'nona'uy.

25 —Kenda o'noname'niga do'taj
 oknopoe'hue' o'nene. Opudomeya do'taj
 daka' kanoknopoe'po konig Diosyo'da
 ka'dik o'ë ijkikamey. Diosa kenda
 be'tihuapoknok 'urua'da ijkikamey.
 Konigda e'bayarea' ijkikamey. Cristo
 o'ë do'taj daka' oknopoe'dik 'urua'da
 ijkikamey. 26 Konig Dios 'urua'nanada
 o'kika' konigti ijkika'nig'a opuda do'taj
 oknopoe'hue' o'nika'ne. Do'hued
 oveja huanigpeika'eri ehue' mo'epo,
 do'taj eknopoe'ta' pakhue' o'nene.
 27 Do'hued oveja huanigpeika'eria
 do'taj mena' okia'po on'nigpeika'.
 Do'hued huanigpeika'eri do'a
 ijmetaepo daka' ijmakikay. Do'taj
 o'noknopoe'po on'nigpeika'. 28 Diosere
 durugnada ijmanoeanhuahuika'apoy.
 Kenpa'da bueyhue'dik o'neapo. Daka'
 ijbatuoka'nok be'api' sigpi' okkayhue'dik
 me'neapone. 29 Oveja huanigpeika'eri
 me'bayokuyne. Do'hued Apag Diosa
 me'bayokuyne. Teynanada o'ë.
 Diosyo'da teynanada o'ë. Nogapi' konig
 teyti ehue' o'nepo okkayhue'dik o'nika'.
 30 Apagere doere nogtida o'ey. —Jesúsa
 huairitaj o'mana'uy.

31 Judío huairia huida Jesústaj
 a'pa'ea'ya'po on'baea'uy.

32 —Opuda on'tiahuayika'ne nogda
 nogda 'urua'nanada ijkikay. Apaga
 be'tihuapoknok konig Diosayo'da ka'dik
 o'ë ijkikay. ¿Katea'po menapoata do'taj
 onpa'epo? —Jesúsa o'mana'uy.

33 —Ehue'. Huadakta i'kika'nok
 pa'eahue' o'ëapoy. Diostaj
 dakhuea'nada ia'nok huida o'pa'ea'apoy.
 Huabokerek e'ëada Dios ijje ya'ia'nok
 huida o'pa'ea'apoy. —Judío o'nona'uy.

34 —“Oy opudomey Diostaj
 huanigpeika'eri mo'epo diosdik
 mo'toene.” Diosa o'mana'uyate. Kenpa'
 opudomey Diosba'te o'madoya'uyate.
 35 Diosba'nayo nama'da ahue'dik
 o'ë. Kenpa'da buttida o'ika'. “Oy
 opudomey Diostaj huanigpeika'eri
 mo'epo diosdik mo'toene.” Apagba'a
 buttida o'mana'uyate. 36 Apagtaj
 me'nigpeike'po Diosa me'ta'mona'uyne.
 Dakhuea' huaka'erite me'ta'mona'uyne.
 Konigepo “Diosen Huasi'po ijje,” a'dik
 ijikay. Konigepo “Diostaj dakhue'da
 o'tia'pak.” Do'taj huaahue' ya'nika'.
 37 Kenda do'hued Apaga menika'nig
 ijkikay. Do Diosen kikahue' ee'nayo
 do'taj oknopoe'hue'dik mo'ene.
 38 Do'a Diosen e'kika'tada opudomeya
 do'taj oknopoe'hue' ee'pi' kenda do
 ijkika'nigeyo kenda yanoknopoe'.
 Diosensi'po o'ë nopoe'dik mo'e. Konig
 Diosa o'nopoe konigti ijnopoe. Konig
 do ijje konigti Dios o'ë. Konig do'a
 ijnopoe konigti Diosa o'nopoe. Kenda
 nopoka'dik mo'epo. —Jesúsa judío
 huairitaj o'mana'uy.

39 Onte'ti Jesústaj kan'kude'po
 e'tohua'ta' en'paktada Jesúsa
 o'makmon'uy.

40 Onte'ti Jordánhue akodpen Jesúsa
 o'hua'uy. Kentada Juana huakkuruda
 bautiza o'magkadhua'uyatenig.
 Kentada Jesús o'unhuahua'po.

41 Jesúste huakka'ada on'huatiakuy.

—Konig tiahuayhued o'ika' konig
 Diosayo'da ka'dik o'ë Juananayo
 kahue' o'uy. Aya'da inbokerektaj
 o'tia'pakika'uy, buttida oa'ika'te.
 —Aratbuta on'huaa'uy.

42 Keya' Jesústaj huakka'ada
 o'noknopoe'uy.

Lázaro o'buey'uyate.

11 1-3 Lázaro huabokerek o'uy.
 Jesúsa Lázarotaj di'da o'ika'uy.
 Betania huakka' jakyo huae'eri o'ika'uy.

Betaniayo huidpo Maríaere Martaere o'nika'uy. Lázaro dakhue'da o'енок María Martaere Jesúste on'ta'mona'uy.

—Lázarotaj di'da i'ika'ne. Dakhue'da o'e, Huairi. Jesústaj yanati'. —O'nona'uy. María Jesús huairien hua'itaj huasihuaj 'uru'huieada 'itioyhued kenpa'ti huakuhui'a 'itidukuthued o'uy.

⁴Jesúsa kenda o'peedepto,

—Dakhue'da o'ening'a kenpa'da bueyhue' o'eapo. “Diosa 'urua'da o'ka'. Huadaknana o'e,” aratbuta kan'nope'po ke'na dakhue' o'e. Kenpa'ti “Diosen Huasi'poa huadaknana o'kika'. 'Urunanada o'e.” Aratbuta kan'huae'po ke'na dakhue'da o'e. —Jesúsa o'peedepto o'mana'uy.

⁵⁻⁷Ken Martataj Martaen

huama'buytaj kenpa'ti Lázarotaj di'da o'maepo Jesús keyada nog botta'me'noe o'eahuadao Lázaro dakhue'da o'e e'peedeada botta' huame'noe o'edepto, —Judea huadaribayo monhua'. —Oro' huanigpeika'eritaj mona'uy.

⁸—Huaboa'da huida on'taj e'pa'ea'ta' bo'tipakme'ne judío huairia Judeaya'. ¿Keyo menpa' onte'ti i'hua'apo, huamanmadika'eri? —Oro' huanigpeika'eria ona'uy.

⁹—Huame'noe jeyda o'енок aratbuta katepi' kahuaddik o'nika'. Diostaj nigpeika'dik o'ne. Nogme'noetida doce horas o'ta'tenok kahuaddik o'nika'. Do'taj huaarak huame'noe ehued o'енок do'taj arakhue'dik me'nene. Nogok ken horate huabuey Diosa baktie'ea'uyne aya' Diosen e'kade'te e'kuhuitde'te do'taj aradik me'neapone. ¹⁰Sikyo ta'tehue' o'енок katepi' kahue'dik o'nika'. —Jesúsa mona'uyne.

¹¹—Do'hued huadi' Lázaro o'taynig'a, monhua', ijma'boa'apo. —Jesúsa mona'uyne.

¹²—E'taynayo o'yareapo o'nopeoy, Huairi. —Oro' huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.

¹³O'arogpo o'tay oro'omeya o'nopepo Jesústaj oknopogkahue' o'uy. E'bueytada “O'tay,” oa'po Jesúsa o'batia'pakuy. ¹⁴Konigepo,

—Lázaro o'bueyme'te. ¹⁵Opu'da nogiti do'taj menoknopoe'po Lázarote ida ikken huahuahue' ijjemey. Konigepo durugda ijje. Lázarote monhua'. —Jesúsa mona'uyne.

¹⁶—Oro'omeykon monhua'. Jesúsere a'bueyya'po monhua'. —Oro'omey huanigpeika'eritaj Tomás mona'uyne. Tomás konogda o'dikka' Gemelo.

Jesúsa aratbuttaj

huamanoyhuada'eri o'epo aratbuttaj durugteda o'manoehuahuka'apo. Diosere on'noehuahuka'apo.

¹⁷Ken Jesúsere o'hua'uy. Betaniayo ekyede'te “Botta' botta' huame'noe Lázaro kubarakyo o'huedde.” Jesústaj o'nona'uy. ¹⁸Betaniayo Jerusalén meyhue'da o'e. Konig dos kilómetros y medio o'енок ¹⁹María Martaeretaj a'bata'huadeya'po huakka' judío huairi Betaniayo on'tiakdepo, Jerusalénya' on'tiakdepo, a'manoeynoeya'po on'tiakuyate. Huidpoa o'bakbueynok e'manoeynoeyta' on'pakuyate. ²⁰Jesús o'tiakde Marta o'peondepo a'eya'po o'orok'uy. Maríanayo jakyo orokhue' o'uy.

²¹—A'nen botta' botta' huame'noete o'na iyo ehue' i'eme'ne. On iyo e'eme'nayo do'hued huidpo Lázaro bueyhue' o'eayme', Huairi.

²²Oy kenpa'ti katepi' i'pakpo Diostaj e'tiona'paknayo beyokapone, ijnopoy. —Martaa Jesústaj ona'uy.

²³—O'nen huidpo o'noyhuadapo. —Jesúsa ona'uy.

²⁴—Nogok kene'huaya' huame'noete aya'ada on'noyhuadapo. Ke'nakon o'noyhuadapo ijnopoy. —Martaa ona'uy.

^{25,26}—Huamanoyhuada'eri ijje aratbut e'bueyuytaj

ijmanoyhuada'apoy. Diosere aratbuttaj durugda ijmanoeanhuahuika'apoy. Aya'ada do'taj me'noknopoe'po en'bueynayo onte'ti kurudyo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Durugda on'noeonhuahuika'apo. Do'taj me'noknopoe'po on'noeonhuahuika'apo. Onte'ti bueyhue'dik o'neapo. ¿Kenda menpa' i'nopoe, Marta? —Jesúsa ona'uy.

²⁷—Ee', kenda do ijnopoe'y, Huairi. “Aratbuttaj kamanopo'kore'po Cristotaj ijta'mona'apoy. Do'hued Huasi'po ijta'mona'apoy.” A'nennada Diosa o'mana'uyate. Diosya' o'tiakuyate. Q'na Cristo o'e. Diosen Huasi'po o'e, ijnopoe'y, Huairi. —Martaa Jesústaj ona'uy, ken.

Kubarakyo Lázaro buey e'huedta'da Jesúsa o'huikon'uy.

²⁸Kenda Martaa ona'depo huama'buy Maríataj atotiakya'po Maríate o'huahua'uyate.

—Huamanmadika'eri o'tiakdepo ontaj katiake' behuaa'ne. —Jutaka' Martaa ona'uyate.

²⁹María o'peundepo ida o'bodpo Jesústaj o'huahua'uyate. ³⁰Huakka' jakyo Jesús kudhued o'uy. Kenteda Martataj o'batia'pakpo kenteda o'epo. ³¹Ken María ida o'bodpo ida o'orokonpo. Judío huairi on'bata'huadpo, on'manoeynoeypo Maríataj on'tiahuaydepo kubarakya' a'huikya'po o'hua' on'nopoe'po on'ta'hua'uyate.

³²Jesústaj o'huatiakdepo Jesúsen hua'ita'pote huikudate o'tihuadpo.

—A'nen botta' botta' huame'noete o'na iyo ehue' i'eme'ne on iyo e'eme'nayo do'hued huidpo Lázaro bueyhue' o'eyame', Huairi. —María Jesústaj ona'uy.

³³Kenda María ona'depo o'huik. Lázarotaj o'huikuy. Judío huairi

kenere on'huatiakdepo kenere on'bahuikpo. Maríamey enhuikte Jesúsa o'batiahuaydepo sue'eda o'epo o'mepu'ketu'uy.

³⁴—¿Lázarotaj meyo yagkubarakkame'? —Jesúsa o'mana'uy. —Yatiak. Yatiahuay', Huairi. —María Martaerea o'nona'uy.

³⁵Ken Jesúskon o'huikon'uy.

³⁶—Dapita' Lázarotaj di'nanada o'unhuahuika'. —Judíoa on'huaa'uy.

³⁷—Huabokerek ekpobigtaj okpoyareame'. ¿Lázarotaj bueyhue' kae'po menpa' Jesúsa yareahue'dik o'eme'te? —Sue'ada judíoa on'batia'pakuy.

Lázaro o'noyhuaduy.

³⁸Onte'ti Jesúsa huanopoya'da sue'nanada o'epo kubarakte o'huatiakonpo Lázarotaj kubarakyo on'huedame'te. Huaboro'huidada kubarak on'tinokbeta'uyate.

³⁹—Huaboro'huid yanokpokorea'. —Jesúsa o'mana'uy.

—A'nenda botta' botta' huame'noe o'bueyme'po oyda pagda o'edeta, Huairi. —E'bueyen huidpoa Martaa ona'uy.

⁴⁰—“Eknopoe'nayo Diosa 'urua'nanada o'ka'apo. Dios 'urunanada o'e aya'ada on'tiahuaypo on'nopoe'apo,” ona'dene. —Jesúsa Martataj ona'uy.

⁴¹Ken huaboro'huid e'tinokbeta' o'nokpokorea'uy. Jesúsa kurudyon o'mabopo,

—Do'taj o'nigpeenok, Apag, dakiti ona'ne. ^{42,43}Do'taj kirigayo' menigpeene, ijnopoe'y. Do'taj o'ta'mona'uyne in aratbuta kanoknopoe'po “dakiti, Apag” ona'ne. —Jesúsa o'tiona'pakdepo,

—Yaorok, Lázaro. —'Utta'da ona'uy.

⁴⁴E'bueyme'ada o'noyhuaddepo o'orokpo hua'itaj huaba'taj huakoktakon huabid telaa e'tihuiyig

o'orokon'uy. Ken konig Lázaroa
o'orokuy.

—Yan'tikuj, kahua'e'. —Jesúsa
o'mana'uy.

**Jesústaj a'arakya'po monig o'ka'apo
sacerdote huairiere fariseo
huairiomeya on'batia'pakuyate.**
(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵Judíomey Maríataj a'ta'huadeya'po
on'huatiakme'tenig'a kenda Jesúsa
o'ka' on'tiahuaydepo huakka'ada
o'noknopoe'uy. ⁴⁶Sue'ada fariseo
huairitaj on'bahuahua'po, kenda
Jesúsa o'ka'de fariseo huairiomeytaj
on'batia'pakuyate. ⁴⁷Ken fariseoere
sacerdote huairiere nog judío huairiere
on'kupopakdepo,

—¿Kate o'ka'apo? Ken huabokerek
konig Diosayo'da ka'dik o'énig o'ka'.
O'bayarea'. Kenpa'ti o'noyhuada'.

⁴⁸Kentaj batikahue' ee'nayo aya'ada
kentaj o'noknopoe'apo, kentaj aya'ada
on'nigpeika'apo. Jesús oro'en huairi o'e.
Aratbuta on'batia'pakapo Roma huairia
kenda on'tipeedete bo'huadiayapone,
sorotataj mo'tita'mona'apone. Oro'taj
mogka'apone. Kenpa'ti oro'en Diosen
jak on'saka'apo. —Judío huairi
huayahua on'batia'pakuyate.

^{49,50}—Opudomeya sigpi'
nopoehue'da mo'ene. Aratbuttaj
nogtiada e'manigbueynayo oro'tehuapa'
huadakda o'e'apo. Aya'da judío
aratbut mabueyhue' ka'ne'po nogtiada
manigbueydik o'e'apo. Kenda nopoehue'
mo'ene. —Caifása o'mana'uyate. Caifás
kenbayokte huaboro' sacerdote huairi
o'uyate.

^{51,52}Caifásada o'nopoepo kenda
manahue' o'uyinig'a kenbayok
sacerdote huairi ee'te Diosa
o'nopo'á'á'nok “Aya'tada judío aratbuttaj
Jesúsa o'manigbueyapo. Kenpa'ti
Diosen aratbut, judío aratbut kenpa'ti
nog aratbuttaj kamanopo'kore'po

Diostaj konigti kanoknopoe'po Jesúsa
o'manigbueyapo.” Kenda sacerdote
huairia o'batia'pakuy. ⁵³Caifás
kenda e'manade'te “Jesústaj monig
o'arakapo.” Judío huairia huaboa'da
on'batia'pakuyate.

⁵⁴Judío huairia e'arakta' on'tipaknok
keyo huakka' judío aratbut
egkupopakyo onte'ti Jesús huahue'
o'uy. Nogyo o'hua'uy. Efraín huakka'
jaky o'hua'uy. Oro' huanigpeika'eriere
o'hua'uy. Efraíno sue'da aratbut
o'ne'uy. Kenpa'ti Efraín kurute sue'ada
aratbut o'nuy. Oro'omeyere o'ika'uy.

⁵⁵A'ti judío huakkurueri isi'po
mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta
o'e'apo. Nogya' nogya' nog huakka'
jaky' nog huakka' jakya' Jerusalényo
huakka'da judío aratbut on'bahua'uy.
Fiesta ehued on'bahua'uyate. Fiestaya'
a'bapeya'po a'maya'po Diostaj 'uru
'uhua e'huaje' on'nigbatiarakuyate
'urunopo'da Diostaj a'nigeyapo.
Konigepo fiesta kahued konig
huakkuruda on'hua'uyate.

⁵⁶Jerusalényo o'nedepo on'hua'epo
Jesústaj o'nonmabopo. Diosen jakyo
o'nedepo,

—¿Menpa' mo'nopo'e? ¿Menpa'
Jesús fiestate yatiakapet? ¿Tiakhue'
ya'epetpi'? —Judío aratbuta
huayahua onpayo' on'batia'pakuy.

⁵⁷“Be'api' Jesústaj e'tiahuaynayo
oro'taj monati'.” Sacerdote huairiomey
fariseo huairiere on'mana'uyate.
Jesústaj huabakuda' jakyo kan'tohue'po
kenda on'mana'uyate.

**Ettone' Jesúsén hua'itaj huasihuaj
'uru'huie'ada o'itioy'uyate.**
(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

12 ¹A'timon seis huame'noe
e'pokde'te judío aratbuten
huakkurueri isi'po mabueyhue' ee'
okkahuehue' fiesta o'e'apo, Jesús
Betania huakka' jakyo o'tiakuy. Keyo

Lázaro o'ika'uy. Jesúsa Lázarotaj e'bueyme'tada o'noyhuada'uy. ²Jesústaj 'uru aypo on'nigmanhuada'uy. Martaa aypo o'mabayoke'uy. Jesúsere Lázaro o'bape'uy. ³Ken on'bape'depo 'uru'huie_{da} huasihuaj María o'totiakpo, konig medio litro o'totiakpo nardo huasihuaj huakka'teda ee'tada o'totiakpo Jesústaj huakka' o'pakpo María Jesúsen'itaj o'itioypo o'ihuekedepo, huakuhui'akon o'itidukut'uy. Jakyá' aya'ada huasihuaj 'uru'huie'taj on'huirikuy.

^{4,5}—¿Mena'po kenda yaka'? ¿Mena'po ken 'urusihua bahuayahue' ya'eme'? Pai'da aratbuttaj kan'yoke'po ¿Mena'po bahuayahue' ya'uy? Huakka'teda ee'tada o'e. Konig trescientos denarioshuapa huakupe ee'tada o'e. —Judasa o'mana'uy. Judas Simónensi'po o'uy. Judas Jesúsen huanigpeika'eri e'eada Judío huairia kadarake'po Judasa o'bayokapo.

⁶Pai'da aratbuttaj matinepahuihue'ada huabereeri o'epo e'bereta' o'pakpo kenda o'mana'uy. Huabereeri o'e kenda oro'omeya Jesúsen huanigpeika'eria nopoe'hue' o'uy. Judas oro'en huakupe huamatoe'eri o'ika'nig'a oro'en huakupe o'berika'uyate.

⁷—Keje', dakhue' huaahue' yae' Mariataj. A'ti o'bueyapo María o'nopepo 'uru'huie_{da} huasihuaj me'nigtoeonhuahuika'po be'itihuekene. 'Uruso'da kan'kubarakke'po me'so'tihuekene. ⁸Pai'da aratbuttanayo mo'matoika'apone. Do'tanayo toehue' o'nunhuahuika'apone. —Jesúsa ona'uy.

Judío huairia Lázarotakon e'arakta' on'pakuyate.

⁹Jesús Betania huakka' jakyo o'ea', huakka' judío aratbuta on'tipepo Betaniayo Jerusalénya' on'bahua'po. Jesústayo'da a'tiahuaya'po huahue'

o'nuy kenpa'ti Lázarotabeta' e'tiahuayta' on'pakpo Betaniayo on'hua'uy. Lázarotaj o'noyhuadame'te Jesúsa. ^{10,11}Huakka'ada judío aratbuta onte'ti judío huairitaj e'nigpeika'ta' pakhue' o'nepo on'bakhua'po Jesústaj o'noknopoe'uy. Konigepo judío sacerdote huairi Lázarotakon on'huadiaypo "Lázarotaj mo'darak," konigti onpapayo' on'nope'uyate.

Jesúsa konig judío aratbuten gobiernonig huairitone' Jerusalényo o'bahuahua'po o'kud'uy.

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹²Judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta a'bapeya'po huakka'ada aratbut Jerusalényo on'bahua'depo o'nokyedepo. Eme'te "Jerusalényo Jesúsa o'tiakonyakde," huakka'ada on'tipe_{de}po ¹³huabotod on'baktegandepo Jesúste on'torokonpo on'nigtohua'po,

—Oro'omeytaj kabatioke'po Diosa mo'nigta'mona'uyate. Dios huairia mo'nigta'mona'uyate. Huadagnana o'e. Israel aratbuten gobierno huairitone' o'e. Dakiti Dios. —Jesústaj on'huahua'po 'utta'nanada on'da'uy.

¹⁴Jesúsa burrotaj o'huahuaypo kenta'píte o'huaduy. Jesús si'poehued ee'te Apagba'te kenpa' o'ea'po oa'uyate.

¹⁵Jerusalényo huae'eria mo'epo opuden huairi e'tiakte me'pukhue'dik mo'e. Burrote o'huadpo opudomeyen huairi o'tiakapo.

Apagba'te kenpa' o'madoya'uyate.

¹⁶Jesús burrote e'huadde'te kenda Apagba'te Jesústaj o'tia'pakuyinig oro'omey Jesúsen huanigpeika'eria nopoenkahue' o'uy. Nogoknayo Jesús kurudyo o'behuikdepo kenpa'ti Diosen Nokireg mo'nopo'toedenok kenda Jesústaj Apagba'te o'timadoya'uyate

konigti Jesúsa kenda o'ka'uynok huaboa'da o'nopoenka'uy.

¹⁷Kenoka' Jesúsa Lázaro'taj e'bueyta' e'noyhuada'te kenpa'ti "Yaorok, Lázaro," ena'te huakka'ada judío aratbuta on'tiahuay'uy. 'Urua'nanada Jesúsa o'ka'nok kenda Jerusalényo diga'da on'manbatia'pakuyate. ¹⁸Konig Diosayo'da ka'dik o'e Jesúsa o'ka'denok huakka'ada aratbuta on'nopoedepo Jesústaj on'huahua'uyate.

¹⁹—Paj, kentaj batikahue'dik o'ey oro'. Yan'tiahuay', aya'ada kentaj on'pakpo on'nigpeika'. —Fariseo huairia huayahuya on'batia'pakuyate.

**Sue'da griego hua'a huaa'pakeria
Jesústaj o'dukuy.**

²⁰Fiestate Jerusalényo huakka'da on'batiakuyate. Diostaj a'tiona'pakya'po on'batiakuyate. Judíoere griego hua'a huaa'pakeri on'batiakuyate. ²¹Felipe Jesúsen huata'mona'eri o'epo Betsaida huakka' jak huag'eri kenpa'ti Galilea huadarieri o'enok sue'da griego hua'a huaa'pakeria Felipetaj on'huatiakpo,

—Jesústaj e'batia'pakta' o'paki, huairi. —Felipetaj o'nona'uy.

²²Felipe Andréste o'bakhua'po kenda griego hua'a huaa'pakeria o'nona'de Andréstaj ona'uy. Felipe Andrésere onokteyo' Jesúste on'hua'uy. Kenda griegoa o'nona' Jesústakon o'nona'uy.

²³—A'ti Diosa o'ta'mona'uy aya'ada on'nopoepo. Aya'tada ijmanigbueyapoy. Aya'tada ijmanignoyhuadapoy. Konig Huairitone' Apag Diosere ijjeunhuahuika'apoy.

²⁴Do'a aya'tada manigbueyhue' ee'nayo kenpa'ti kubarakyo kudhue' ee'nayo Diosere noonhuahuikahue'dik o'neapo. Ken konig toketkid o'e, ijmanbatia'paki. Toketkid batukehue' ee'nayo konig kidpoaghue' ee'nayo tipakbohue' o'epo, huakka' toket

boyoghue'dik o'epo. Sorokyo 'uruada e'batuke'nayo nogok huakka' toket o'boyogapo. Huakka'da toket o'epo. ²⁵Do'taj kenpa'ti Apag Diostaj pakhue' o'nepo aya'ada hu'enda on'eretpakpo, katetapi' o'deretpakpo, aratbuttaj o'deretpakpo, huabettaj o'deretpakpo kenpa'da on'mabueyapo. Nogomeynayo aya'tada huata'da pakhue' o'nepo, kateta'pi' eretpakhue' o'nepo do'tayo'da on'pakpo do'tayo'da on'nigpeika'po Diosere on'noonhuahuika'apo. ²⁶Be'api' do'taj e'nigpeika'ta' e'paknayo konig ijikay konigti kan'kike', konig do pai'da ijnopo'ikay konigti pai'da kan'nopo'ike', konig do huata'da ijpakpo kahue' ijikay konigti huata'da kan'pakpo kahue' ka'nike' kenoka' doere do'hued Apagere kurudyo o'neonhuahuika'apo. Kenomey do'taj on'nigpeika' kenomeytaj Diosa o'bakkahuea'apo, "Huadakda mo'ene." Diosa o'mana'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

**"Cruzte men'behuika'apone.
Cruzte ijbueyapoy." Jesúsa
o'batia'pakuyate.**

²⁷Huakka'tada pai'da ijmanignopo'epoy. Huakka'tada ijmanigbueyapoy. Huakka'da e'me'pukeada "Bueyhue' a'eya'po be'tioka', Apag" onahue' o'ene. A'manigbueyya'po kurudya' ijtiakuy. ²⁸Ontaj ijnigpeika'po ijmanigbueynok "Huadaknanada o'e Dios. Huakka' di'da o'maika'. Huakka' o'matinepahui'ika'." Aya'ada aratbuta kenda kan'batia'pakike'po. Jesúsa kenpa' o'tiona'pakuy.

—Do'taj me'nigpeika'nok "Huadaknanada o'e Dios." Aya' aratbutada kan'nopo'ike' nogok ona'ti konigti kan'nopo'ike'. —Kurudya' Diosa 'utta'da ona'nok Jesúsa o'pee'uy.

²⁹Huakka'ada aratbuta ogkupobopo on'peedepo, "Kuruda oa'."

on'batia'pakpo. "Diosen huata'moneria o'da'." Nogomeya on'batia'pakuy.

³⁰—Do'tayo'da kenda Diosa onahue' me'ene. Opudomey do'taj ka'noknopoe'po kenda mena'ne. ³¹Do'taj eknopoe'ta' pakhue' o'nepo do'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo a'ti do'taj en'arakde'te "Dakhuea'nanada bo'ka'ne. Do'taj nigpeehue' mo'ene. Castiga ogka'dik o'neapone." Dios a' mana'apo. Kenpa'ti toto'taj Dios a' konigti ogka'apo onte'ti huairitone' ehue' o'epo. Aya'tada onte'ti nama'da manahue'dik o'epo. ³²Do cruzte ijbuayapoy. Cruzte ijbuayedepo ijnoyhuadapoy. Kurudyo Dioste ijhua'apoy. Aya' aratbuta do'taj e'noknopode' Diosensi'ponig o'neapo. Kurudyo ijbatobehaikapoy. —Jesúsa o'mana'uy.

³³Cruzte ijbuayapoy Jesúsa daka' o'manbatia'pakuy.

³⁴—Oro'en Apagba' e'mona'pakte o'peepo Dios Cristotaj o'ta'mona'aponok oro'taj bo'tiokadhuahuika'apone. Kenpa'da Cristo bueyhue' o'epo o'noehuahuika'apo. Dios a' ontaj e'ta'mona'nayo, "Cruzte ijbuayapoy." ¿Mena'po ia' kenpa'? Dios a' huabokerektaj o'ta'mona'apo. ¿Be'a ya'epo? —Aratbuta ogkupopakpo nogtiada Jesústaj kenpa' ona'uy.

³⁵—Sue'da huame'noe opudomeyere ijjeapoy. Konig huakjey ijjeapo Diostaj kanoknopoe'po o'nonmadika'ne. Konig Diostaj eknopoe' kenpa'ti e'nigpee' on'tiahuaya'ne. Sue'da huame'noe opudere ijjeaponok opudere ee'te do'taj daka' men'pee' kenpa'ti daka' Diostaj yanoknopoe'. Do'taj daka' nigpeehue' ee'nayo konig sikkiregyoda mo'epone. Diostaj menpa' oknopoe'hue'dik mo'epone. Diosen dag huahuayhue'dik mo'epone. ³⁶Do opudomeyere e'ede'te do'taj me'noknopoe'. Diosen aratbut a'eya'po do'taj me'noknopoe'. —Jesúsa o'mana'uy.

Kenda o'mana'epo Jesús o'bakhua'po o'irege'uy.

Mena'po huakka' judío aratbuta Jesústaj oknopoe'hue' o'nika'. Juana o'batia'pakuyate.

³⁷Konig Diosayo'da ka'dik o'e aratbut kan'tiahuaye'po Jesúsa nogda nogda o'kika'uy'nig'a aratbuta en'tiahuayte o'bayarea'uy. Nogtaj o'noyhuada'uy'nig'a Jesústaj oknopoe'hue' o'nuyate. Huakka' judío aratbuta oknopoe'hue' o'nuyate.

³⁸Konig Diosen huamanigbatia'pakeri Isaías a'o'uyate, a'nennanada o'uyate konigti ogka'uy. Jesústaj oknopoe'hue' o'nuy. Isaías o'madoya'po,

O'nen hua'a on'peika'nig'a konig huabokereknayo kahue'dik o'nika' konig teyda i'kika'nig on'tiahuayika'nig'a oknopoe'hue' o'nika'. O'nen hua'a o'mana'nig'a oknopoe'hue' o'ne, Dios Huairi. Isaías a'nennanada o'manigmadoya'uyate.

³⁹Mena'po oknopoe'hue'dik o'ne onte'ti Isaías o'madoya'uyate,

⁴⁰Diostaj pakhue' o'nenok Dios a'bakpobiga'uy. Kenpa'ti nopoenkahue' e'huae' o'magka'nok onte'ti 'uruda Diosen e'ka' menpa' tiahuayhue'dik ya'neapet. Diosen hua'a menpa' nopoenkahue'dik ya'neapet. Dakhuea' e'ka' a'nopo'koreaya'po Diostaj menpa' nopo'koreahue'dik ya'neapet. Isaías a' mana'uyate.

⁴¹Jesús pai'nanada o'manignopo'epo o'manigbueypo o'noyhuadpo Diosyo o'behuikpo kenda Dios a' Isaías a' o'nopea'uyate. Konigepo judío aratbuta Jesús, Diosen Huasi'potaj eknopoe'ta' pakhue' ya'neapet. Kenpa'ti e'nigpeeta' pakhue' ya'neapet. Isaías a'nennanada o'mana'uyate.

⁴²Huakka'amon judío aratbut Jesústaj o'noknopoe'uyunig'a sue'da huakka' huairiakon o'noknopoe'uyatenig'a Jesústaj yoknopoe'y aratbuta kan'pee'po batia'pakhue'da fariseo huairitaj on'me'pukpo batia'pakhue' o'ne'uyate. Jesústaj yoknopoe'y aratbuta ea'paknayo onte'ti judfoen huaitake' jakyo kudhue'dik o'neapo. Fariseo huairia on'mana'uyunok. ⁴³Kenpa'ti "Huadakda i'ene." "Uruda huairi i'e." Aratbuta ea'tada ekpeeta' o'deretpakpo Diosa kenda ea'ta' ekpeeta' pakhue' o'nepo Jesústaj yoknopoe'y ahue' o'nuy.

Jesústaj pakhue' huae'eria dakhuea' ogkika'. Jesúsén hua'a oa'nok Diosa castiga o'magka'apo.

⁴⁴—Apag Diosa o'ta'mona'uy. Aya'ada do'taj eknopoenayo Diostaere oknoponhua'dik mo'ene. ⁴⁵Kenpa'ti aya'ada do'taj mentiahuaypo Diostakon on'tiahuay. Ke'na me'ta'mona'uynigtaj. ⁴⁶Huadariyo aratbutte ijtiakuy. Konig huakjey Diostaj a'maknopoe'aya'po ijtiakuy. Do'taj huaknopoe'eria Diostakon o'noknopoe'apo. 'Uruda kika'dik o'neapo. Konig sikkiregyo ehue' o'nika'apo. Dakhuea' onte'ti kikahue' o'neapo. ⁴⁷Sue'da huakka' do'hued hua'ataj nigpeehue' mo'ea'pone. "Dakhuea' boka'ne," manahue'dik ijje'apoy. "Dakhuea' i'ka'ne," a'manaya'po tiakhue' ijje'uy. Aratbuttaj a'manopo'koreaya'po ijtiakuy. Aratbuttaj a'manoeanhuahuikaya'po ijtiakuy. ⁴⁸Do'taj pakhue' huae'eritaj kenpa'ti do'hued hua'ataj nigpeehue' huae'eritaj "Dakhuea' bo'kika'uyne." Kene'huaya' huame'noete do'hued hua'a' a o'mana'apo. Diosa castiga o'magka'apo. ⁴⁹Konig doada ijnopoe'po konig doada ijpakpo manahue' ijikay. Apag Diosa me'ta'mona'uyne. Kenda Apaga mena'uyunig ijmanmadikika'po

o'nona'ne. ⁵⁰Diosen hua'a o'nona'ika'nig ke'na mo'noeanhuahuika'apone. Do'taj eknopoe'nayo mo'noeanhuahuika'apone. Apag Diosen hua'a o'nona'ika'ne. —Jesúsa judío aratbuttaj 'utta'da o'mana'uy.

Huanigpeika'eritaj hua'i Jesúsá o'ba'ikoyoa'uy.

13 ¹A'ti judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta ogka'apo. Fiesta ayyo on'bape'apo. Bapehued e'ne'te, "Indaritaj yokhua'apoy. Do'hued Apagtaj onte'ti ijkumejapoy." Jesúsa o'nopoe'uy. Oro'taj ke'nen huanigpeika'eritaj di' mo'ika'po oynayo huakka'nada di' mo'epo mo'nigbueydeapone.

²⁻⁴Oro'omey Jesúsén huanigpeika'eri Jesúseré judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta ayyo huaboa'da o'bape'deapoy. Toto'a Judas Iscariotetaj engaña ogka'depo, o'nopo'toepo Jesústaj judío huairitaj a'bayoki o'nopoe'uy toto'a. Judas Iscariote Simónensi'po o'uy. Jesúseré Judas Iscariote o'bape'po. Kenoka' Diosya' ijtiakuy. Diosyo ijhua'apoy. Diosen aya'da ijttamatoeapoy. Aya'ada do'taj nigpeedik o'neapo. Jesúsa o'nopoe'uy. Ken Jesús oro'ere o'bape'po o'bopo, huaok o'kiroka'po o'hueda'po huaso'tidukuta o'teyiga'uy. ⁵Hua'ikoyoa' hue'ey kosoyo onoydepo huaboa'da oro'en hua'i bo'ikoyoa'po bo'ikoyoa'depo huaso'tidukuta e'teyiga'a bo'itidukuta'uyne.

⁶Simón Pedrotakon e'huatiakte a'ikoyoya'po

—Huairi i'ene. Do'hued hua'i menpa' i'ikoyoa'apo, do'hued Huairi. —Simón Pedroa ona'uy.

⁷—Kenda ijkay oyda noponkahue' i'enig'a nogoknayo i'nopoe'apo. —Jesúsa ona'uy.

8—Keje'. Menokapi' do'hued'i
'ikoyoahue'dik o'ene. —Pedroa ona'uy.

—O'nen'i 'ikoyoahue' ee'nayo
doere Apag Diosere ehue'dik
i'unhuahuika'apone. —Jesúsa Pedrotaj
ona'uy.

9—Kenda mena'ne. Huaso' aya'da
bekoyo'. Hua'i, huaba', huakukon
bekoyo', Huairi. —Simón Pedroa
ona'uy.

10—Huaboa'da e'oo'de'te aya'da
e'koyode' onte'ti koyohue'dik
mo'epo. Jakyo e'tiakde'te hua'yo'da
sorokda o'enok hua'yo'da koyo'a'dik
mo'ene. Opu domeytaj Diosa
mo'bakkahuea'depo 'urunopo'da
mo'eng'a nogtiada dakhue'da o'e.
—Jesúsa ona'uy.

11—Nogtiada dakhue'da o'e.
—Ona'uy. Nogtiada dakhue'a' o'ka'apo.
Judío huairitaj me'bahuaya'apone
Jesúsa o'nopo'e'uy.

12Oro'en hua'i bo'ikoyoa'depo
o'kuhuitdepo Jesús onte'ti huaok
o'otpo oro'omeyere kutopate o'huad'uy.
O'huaddepo,

—Kenda opudtaj huaboa'da
o'nogka'depo opudtaj e'nopoenka'ta'
ijpaki. 13“Huamanmadika'eri” do'taj
o'nonika'ne, kenpa'ti “Huairi”
o'nonika'ne. Kenda buttida o'nonika'ne.
Kenda ijje. 14Ken do opueden Huairi
ijjepo opuden Huamanmadika'eri
ijjepo konig huanaba' opuden hua'itaj
on'ikoyoa'denok opudomeyakon konigti
huayahuaaya ba'ikoyoa'dik yanikati'.

Huayahuaaya batihuapokika'dik
yanikati'. 15Opuden hua'i konig
huanaba'niga on'ikoyoa'ne do'taj
on'tiahuaydene. Konig do ijkay
konigti yag'kika'. Konig huanaba'niga
huayahuaaya yan'batiahuapokika'.

16Opud huanaba' e'eada “Huaboro'
huairi ijje.” Nopoehue' yane'.
“Do'hued huairinayo sue'da
huairi o'e.” Nopoehue' yane'.

Huamata'mona'erinayo huairi
o'ne. Huahua'erinayo huairionig
ehue' o'ne. Yan'nopo'e'. Buttida
ijjay. 17Kenda huaboa'da o'nona'nig
opud e'nopo'e'nayo kenpa'ti daka'
menigpeika'nayo durugnanada
mo'eapone.

18Opudomey do'taj mo'peepo
durugda mo'eaponig'a nogtiada
durugda ehue'dik o'eapo. Opu domeytaj
o'noktie'ea'uy'ig'a nogtiada dakhuea'
megka'apone. Kentaj Apagba'a
o'huaa'. “Ke'na doere o'bape'ika'
do'taj dakhuea' megka'apone.”
Kenpa' Apagba'a oa'. 19Dakhuea'
megka'apone. Dakhuea' ogkahued
ee'ted o'nona'ne. Egkade'te do'taj
o'noknopoeonhuahua'po batikhue'
mo'epo Diosa o'ta'mona'uy, kenda
kanoknopoeonhuahuike'po konigepo
oyda o'nona'ne. Konig huakkuruteda
o'nona'ne. 20Huadak hua'a
kan'manbatia'pake'po opudomeytaj
on'ta'mona'ne. Nogomeytakon
ijmata'mona'apoy. Opu domeya
e'manmadika'te eknopo'e'nayo do'taj
ee'pa'ti unhua'dik o'neapo. Kenpa'ti
Dioštaj ee'pa'ti unhua'dik o'neapo.
Diosa me'ta'mona'uy'ig'taj. Buttida
ijjay. —Jesúsa mona'uy'ne.

Judasa do'taj me'bahuayapone.

Jesúsa o'mana'uy.

(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21;

Lc. 22.21-23)

21Jesúsa kenda mona'depo huakka'da
o'nopome'pukatupo,

—Opuda nogtiada me'bahuayapone.
Judío huairitaj men'yokapone.
Buttida o'nona'ne. —Jesúsa oro'
doce huanigpeika'eriomeytaj daka'
mona'uy'ne.

22Betaj Jesúsa ya'huaet oro'
nopoehue' o'epo huayahuaaya
o'batiahuaye'uy. 23Jesús di'nanada
me'ene do'taj Jesúsere onokteteyo'

ijbape'nok, ²⁴do'taj Simón Pedroa ba'ba' menepo, "¿Be'taj ya'huaet? Kenda mena'." Simóna mena'uyne. ²⁵Ken Jesústaj ijtipebetpo,

—¿Be'a ontaj dakhuea' mogka'apone, Huairi? —Jesústaj yona'uy.

²⁶—Pan hue'eyyo ijta'butapo ijyokapoy. Ke'na dakhuea' megka'apone. —Jesúsa mena'uyne.

Ken pan o'ta'buta'depo Judas Iscariotetaj o'yokuy. Judas Iscariote Simónensi'po o'uy. ²⁷Ken Judas pan onba'pokdepo o'bape'po e'bape'de' toto'a Judastaj o'nopo'to'e'po Jesústaj dakhuea'da kagke'po nama'da o'nopo'e'uy. Ken Judasa nama'da o'nopo'enig kenda Jesús o'nopo'epo,

—Kenda do'taj megka'aponig ida megkati'. —Jesúsa Judastaj ona'uy.

²⁸Oro'omey kutopate Jesúsere Judasere o'bape'po kenda Jesúsa Judastaj ena'te nopogkahue' o'uy.

²⁹Judas oro'en huakupe huato'e'eri o'enok, "Fiesta aypo nogiti yabae'." Jesúsa ona'. Sue'ada on'nope'uy. "Pai'da aratbuttaj huakupe yayokti'." Ona'. Nogte on'nope'uy. ³⁰Judas pan o'bakdepo o'bape'po o'orokonpo o'bakhua'bed'uy.

"Huayahuaya di' yan'mae'."

Jesúsa huabo'a'da o'mana'uy.

³¹Judas ehuade'te,

—Huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne, Diostaj daka' ijnigpe'epo oyda huakka'da aratbuten dakhuea' e'ka'taj ijmanigbueyapoy. Konigepo huadaknanada ijka'denok huakka'ada on'nope'po, "Dakiti, Dios," kenpa'ti "Huadaknanada o'e Dios," huakka'ada on'batia'pakapo. ³²Do Diosen Huasi'po Diostaj ijnigpe'epo huakka'tada ijmanigbueyepo Dios huadaknanada o'e, huakka'tada ijmanopoe'ay Diosakon huakka'tada o'manopoe'a'. Ke'nen Huasi'po

huadaknanada o'kika', huadaknanada o'ika', o'manopoe'a'. Ida o'manopoe'a'apo. ³³Huadi'nanada on'taene, do'huedsi'po. Opudere sue'da hora ijje'apoy. Onte'ti do'taj huahuayhue' o'neapone. E'ukada huahuayhue' o'neapone. Ijhua'apoy. "Keyoda ijhua'apoy tiakhue'dik mo'ene." A'nen kenda judío huairitaj ijmana'mey konigti opudomeytakon o'nona'ne. ³⁴Konig huabodikda e'manmadika' e'mana'ta' ijpaki. Huayahuaya di' yan'maika'. Konig do'a di' o'nika'ne konigti huayahuaya di' yan'maika'. ³⁵Huayahuaya di' e'maika'nayo Jesús en huaknopoi'ka'eri o'ne aya'ada aratbuta on'nope'apo. —Jesúsa oro'omey huanigpe'ika'eritaj mona'uyne.

Jesústaj okia'hue'yaj ijje'y. Ia'apo.

Pedrotaj Jesúsa ona'uy.

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31;

Lc. 22.31-34)

³⁶—¿Meyon i'hua'apo, Huairi? —Jesústaj Simón Pedroa ona'uy. —Keyo ijhua'apoy oyda ta'huahue'dik o'ene. Nogoknayo do'taj o'tahu'a'apone. —Jesúsa ona'uy.

³⁷—¿Mena'po oy ta'huahue'dik o'e, Huairi? Ontaj a'tahuaya'po bueydik ijje'y. —Pedroa ona'uy.

³⁸—Onere e'bueyta' ijpaki ia'nig'a. Huatahuaj sipoghued "Jesústaj okia'hue'yaj ijje'y." Bapa'a ia'apone. Bapa' eade'te huabo'a'da huatahuaj o'sipogapo. Buttida ijjay. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

Jesúsa Diosyo huabatohua' dag o'e.

14 ^{1,2}—Do'hued Apagenbayo ijhua'apoy. O'nokhua'apone. Onte'ti opudomeyere ehue' ijika'apoy. Do e'huade'te mepu'kehue' yanikati'. Mididhue' yanikati'. Mepu'kehue' ya'nepo Diostaj daka' yanoknopoi'ka'. Diosa bo'tihuapokapone.

Do'takon daka' yanoknopoikati'.
 On'tihuapokapone. Daka' huaknopoika'
 on'tihuapokika'apone. Diosenbayo
 Diosen jakyo huaboro'da o'epo aya'ada
 huaknopo'e'eriomey noeonhuahuika'dik
 o'neapo. Diosen huakka' jakyo
 ijhua'apoy. Dios e'ika'yo kenteda Diosen
 huakka' jakyo opudomeytaj huakka'
 jak on'nigka'apone, buttida ijjay.

³Opudomeytaj aya'da on'nigka'depo
 aya'da ijkuhuitdepo opudomeytakon
 a'baeya'po ijkumejapoy. Doere
 on'batohua'apone. Doere
 ka'nunhuahuike'po on'batohua'apone.
⁴Kente ijhua'apoy mo'nopo'e. Ken
 dagte ijhua'apoy mo'nopo'e. Kenteda
 ijika'apoy mo'nopo'e. —Oro' Jesús
 huanigpeika'eritaj mona'uyne Jesús.

⁵—Kenteda i'hua'aponig nopoehue'
 o'ey. Ken dag okiehue' o'ey, Huairi.
 —Tomása Jesústaj ona'uy.

⁶—Konig buttida huaa'eri do ijje'po
 Diosyo huabatohua' dag ijje'y. Doa
 konig huamanoeanhuahuika'eri ijje'po
 aratbuttaj ijmanoeanhuahuika'nok
 Diosere on'noeonhuahuika'apo. Konig
 Apag Diosyo huaodhua' dagonig
 ijje'y. Do'tayo'da o'noknopo'enok Apag
 Diosyo hua'dik mo'epone. ⁷Do'taj
 daka' e'kie'nayo do'hued Apagtakon
 mokie'apone. Oyda kenpa'ti nogok
 mokie'onhuahuika'apone. Apag
 Diostaj mokie'onhuahuika'apone.
 Oyda kenpa'ti nogok Apagtaj
 bo'tiahuayapone. —Jesús mona'uyne.

⁸—Apag Diostaj e'tiahuayta'
 o'paki. Apag Diostaj bo'tiahuay'ea'.
 E'tiahuaynayo durugnanada o'epoy,
 Huairi. —Felipea ona'uy.

⁹—Ijhue'nanada opudomeyere
 ijjunhuahuika'nig'a menpa' do'taj
 okiehued o'e, Felipe. Be'api' do'taj
 mentiahuaypo, do'taj me'nokie'po
 Apagtakon o'nokie'de. “Apagtaj
 bo'tiahuay'ea'.” ¿Mena'po ona'?

¹⁰Doere Apag Diosere nogtida o'ey.

Apag Diosyo ijikay. Kenpa'ti Apag
 Dios doyo o'ika', dapita' yaknopo'e'.
 Diosen hua'ayo'da ijmanikay. Do'huada
 ijnopo'e'po ahue' ijikay. Apag Dios
 doyo o'ika'po konig Dios a'paknok
 Apag Diosen ijikay. ¹¹Do Apag
 Diosere nogtida o'ey. Apag Diosyo
 ijikay kenpa'ti Apag Dios doyo o'ika',
 kenda daka' yanoknopo'e'. Kenda
 oknopoehue'dik ee'nayo Diosen
 ijikika'nigeyo do'taj yanoknopo'e'.
¹²Diosen ijikay. Konig Diosayo'da
 ka'dik o'e konigti ijikay. Konig
 aratbut tiahuahued o'ika'uy'ni
 kenda ijikay. Teyda ijikay. Aya'ada
 do'taj o'noknopo'e'po konig ijikay
 konigti ogka'apo. Do'hued Apag
 Dioste ijhua'aponok huaknopo'e'eria
 nogdakon 'urua'nanada ogka'apo.
 Buttida ijjay. ^{13,14}Kenpa'ti katapi'
 ijpakika'nig opudomey konigti
 yan'pakpo do'taj yan'tiona'pakika',
 do'hueddikte yan'tiona'pakika'. Ken
 konig e'tiona'pakte “Apag Dios
 huadakda o'epo 'urua'nanada o'kika',”
 aratbuta kan'batia'pake'po kenda
 mentiona'pakika'nig on'nigka'apone.
 —Jesús mona'uy.

**Diosen Nokirega opudtaj
 kamanopo'to'e'po
 ijmanigta'mona'apoy.
 Jesús o'mana'uy.**

¹⁵—Do'taj di' ee'nayo do'hued
 hua'atakon nigpeika'dik
 mo'epone. ¹⁶Diosen Nokirega
 kabatihuapokike'po. Do'hued hua'a
 huanigpee' kabatihuapokike'po Diosen
 Nokireg opudomeyere ka'nike'po
 kenpa'ti kamanopo'toike'po “O'nen
 Huatihuapokeri yabayoti', Apag,”
 ijnigtiona'pakapoy. ¹⁷Diosen Nokirega
 buttida hua'a mo'nopo'e'apone.
 Diostaj monokia'apone. Diostaj
 oknopoehue' hua'e'eriomey Diosen
 Nokirega nopo'toehue'dik mo'epone

konigepo Diosen Nokiregtaj okiehue' o'nenok. Diosen Nokireg opudere o'ika'aponok kenpa'ti o'nopo'to'eaponok opudomeynayo Diosen Huatihuapokeritaj mokie'apone.

¹⁸Opudomeytaj kenpa'da maenhue' ijjeapoy. Konig do'hued ayhuayo ehue' mo'eapone. Opudte nokiregada ijtiakapoy. ¹⁹A'timon do'taj pakhue' ijje huaa'eria tiahuyhue'dik me'neapone, doere ehue'dik o'neapo. Opudomeynayo do'taj moknopoika'po doere mo'ika'apone. Konigepo ijnoenhuahuika'aponok doere mo'noenhuahuika'apone. ²⁰A'ti Diosen Nokirega e'nopo'to'ede'te do'hued Apagere o'ika' mo'nopo'eapone. Do'hued Apag do'ere konig nogtida o'e mo'nopo'eapone. Kenpa'ti do'taj moknopo'epo konig do'huedso' doere mo'ika'ne kenpa'ti opudere ijjenok me'nopo'to'ika'ne mo'nopo'eapo.

²¹Aya'ada do'hued hua'ataj on'peika'po do'taj hueretda di' mo'ene. Aya'ada do'ta di' mo'enok do'hued Apagakon di' mo'maeapone. Do'huakon di' o'neapone. Do konig o'e on'nopo'a'apone. —Jesúsa mona'uyne.

²²—¿Mena'po on konig o'e oro'omeyyo'da on'nopo'eapo? ¿Mena'po nogomey on konig o'e nopo'ehue' o'neapo? —Nog Judasa Jesústaj ona'uy. (Judas Iscariotea ahue' nog Judasa ona'uy.)

²³—Aya'ada do'taj di' o'nika'niga do'hued hua'ataj on'nigpeika'apo. Kenomeytaj do'hued Apaga di' o'maika'apo. Do'hued Apag doere kenomeyennopo'yo o'ika'apoy.

²⁴Aya'ada do'taj di' ehue' mo'epo do'hued hua'ataj peehue' o'nika'. Ken hua'a mo'peedenig do'huedda ehue' o'enok Apaga me'ta'mona'uyne ke'nen hua'a o'nona'ika'ne. Konigepo aya'da o'nona'de'uy, aya'da o'nonmadika'de'uy daka' yan'ngipeika'.

²⁵Opudomeyere e'ikade'te huakka'da o'nonmadikanhuahuika'denig'a suhue'da huadak mo'nopo'e. ²⁶Do Apagyo ijhua'depo do ijpaknok Diosa ke'nen Nokireg mo'nigta'mona'apone. Opudtehuapa' mo'nigta'mona'apone. Diosen Nokirega do'hued hua'ataj daka' mo'nopoeanhua'apone. Mo'maboroayonhua'apone. Do'hued hua'a okkahuehue' ka'nike'po bo'tihuapokika'apone. Do'hued e'manmadika' ona'ti mo'nopo'e'apone.

²⁷Opudomeytaj on'nopo'noeynoeyonpo o'nokhua'apone. Do'huayo'da on'manopo'noeyika'ne. Aratbutnayo konigti manopo'noeyahue'dik mo'ika'ne. Do e'huade'te mepu'kehue' ya'nepo mididhue' ya'nika'. ²⁸“Do'hued Apagte kurudyo ijhua'apoy. Nogok onte'ti ijtiakapoy. Opudere a'ikaya'po ijkumejapoy.” Kenda do'taj opuda e'peete o'nona'dene. Diosnayo nogiti teynanada Huairi o'e. Donayo suhue'da tey huairi ijje. Konigepo nogiti di' mene'. Nogiti di' e'ede'te Apagyo o'hua'apo mo'nopo'epo durugnanada mo'eapone. ²⁹Kenda ijka'apoy kahued ijjenig o'nona'ne. Nogok kenda do e'kade'te opudomey o'tiahuydepo do'taj daka' moknopo'eapo, konigepo kenda kahued ijjenig o'nona'ne.

³⁰Toto' huairia bo'huatiakdeaponok oy nogiti huakka' batia'pakhue' ijjeapoy. Toto'anayo do'taj dakhuea' ogkahue'dik ee'tada ³¹doda ijpakpo aya'tada a'manigbueyya'po Apagtaj ijnigpeenok medarakapone. Kenda e'nogkade'te Apag Diostaj di' o'ika' aya'ada nopo'e'dik o'neapo. Yanbo', monhua'. —Jesúsa mona'uyne.

**Konig uva huakpi ijje
kenpa'ti huanigpeika'eri
konig uva hua'opi o'ne. Jesúsa
kenda o'manbatia'pakpo
o'manmadika'uyate.**

15 ¹Onte'ti oro' ke'nen huanigpeika'eriomeytaj Jesúsa

monbatia'pakpo monmadika'uy.
Jesúsen huaknopoe'erimey Diosen
'urua'da kagkike'po konig ka'dik yanika'
oro'taj mona'po,

—Diosen aratbuta Diosen 'urua'da
kagkike'po doayo'da tihuapokdik o'nene.
Ken Diosen hueretda uva huakpi konig
ijjepo kenpa'ti do'hued aratbut konig
uva hua'opi o'nepo do'hued hua'ataj
on'nigpeika'po do'taj o'noknopoika'apo.
Do'hued Apagata konig uva
huakpi huatoe'eri o'ika'. Do'hued
huaknopoe'eritaj daka' o'matoika'. ²Uva
huakpi huatoe'eria huakutataj daka'
o'tiahuayika'. Huakutaa uva huada
onhuadhue' e'ika'nayo ken huakutataj
o'kutegepo o'en. Ken huakutataj huada
onhuadika'nok daka' o'toepo huakka'da
onhuadapo. Ken konigti do'hued
Apaga do'hued huaknopoe'eritaj
daka' o'batiahuaypo do'hued hua'ataj
onte'ti pakhue' e'ne'nayo Diosen onte'ti
daka' kahue' e'nika'nayo o'maenapo.
Nogomeynayo do'hued hua'a
on'nigpeika'po, Diosen daka' on'kika'po,
Diosa o'manopo'koyoika'nok daka'
o'manopo'toika'nok nogiti 'urua'da
Diosen kika'dik o'neapo. ³Opu domeytaj
o'nonmadikika'nok do'hued hua'a
mo'nigpeika'depo 'urunopo'da mo'edepo
Diosen daka' kika'dik mo'epone.

⁴Uva huati'oj ontiokteghue' ee'nayo
huada onhuaddik o'ika'apo, en'tiokteg
ee'nayo huada onhuadhue'dik o'epo.
Konigti do'hued hua'ataj daka'
nigpeikahue' ee'nayo kenpa'ti do'taj
daka' oknopoikahue' ee'nayo Diosen
'uruda kakahue'dik mo'epone. Konigepo
do'hued hua'ataj daka' yan'nigpeika',
do'taj daka' yanoknopoika', kenda
bo'kika'nok opudomeyere ijika'apoy
on'nopo'toika'apone. Kenoka' Diosen
'urua'nanada kika'dik mo'epone.

⁵Do konig uva huakpi ijjepo
opudomey konig uva huati'oj mo'ene.
Opudomey Diosen 'urua'nanada

kagkike'po on'tihuapokika'ne. Aya'ada
do'hued hua'ataj on'nigpeika'po
do'taj daka' moknopoika'ne kenpa'ti
kenomeyere ijika'po ijmanopo'toika'nok
Diosen daka' kika'dik o'neapo. Do'hua
tihuapokhue' ee'nayopi' do'hua
nopo'teypakahue' ee'nayo dapita'
Diosen 'uruda kakahue'dik o'neapo.
⁶Kenomeya do'taj oknopoikahue'
o'nepo, do'hued hua'ataj nigpeikahue'
o'nenok kenomeytaj ijmaenapoy.
Castiga ijmagkadhuahuika'aponok
pai'nanada on'nopo'unhuahuika'apo.
Kenomey konig uva huati'oj
huada onhuadhue' ee'te huatoe'eria
o'kutegepo, o'maenapo, e'baayde'te
ta'akyo o'maenpo o'bakpaka'apo.

⁷Do'taj moknopoika'po, do'hued
hua'ataj mo'nigpeika'po katepi'
bo'pakpo mo'tiona'pakika'nok Diosa
mo'nigka'apone.

⁸Do'taj daka' eknopoika'te do'hued
hua'ataj e'nigpeika'te ken konig
Diosen 'urua'nanada bo'kika'nok
do'hued hueretda huanigpeika'eri
mo'enok kenpa'ti aratbut opudomeytaj
bo'tiahuaypo "Dios 'urunanada
o'epo huadadkanada o'kika',"
on'batia'pakapo. ^{9,10}Apaga do'taj
huakka' di' me'ika'ne. Konigti doa
di' o'nika'ne. Do'taj o'noknopoika'nok
on'nigpeika'nok opudomeytaj daka'
di' o'nika'ne. Do konigti Apagtaj
ijnigpeika'nok do'taj di' me'ika'ne.

¹¹Kenda o'nona'denok do'taj
monigpeika'po durugnanada
mo'ika'apone. ¹²Huayahuaya di'
yan'maika', huayahuaya huakka'
di' yan'maika'. Konig do'a huakka'
di' o'nika'ne konigti huayahuaya di'
yan'maika' kenpa' do'hued e'mana' o'e.
¹³Do'hued huadi'taj huakka'nanada
di' ijmaepo ijmanigbueyapoy. Konig
do huakka' di' o'nika'ne konigti
huayahuaya di' yan'maika'. ¹⁴Do'hued
hua'ataj e'nigpeika'nayo do'hued

huadi' mo'ika'apone. ¹⁵Do'hued huanaba' ehue' mo'əapone. Do'hued huadi' mo'əapone. Kenda ke'nen huairi o'nopoika' huanaba'nayo nopoehue' o'nika'. Do'hued huadi' mo'enok aya'da do'hued Apaga menanhuahuika'ne kenda opudomeytakon o'nonanhuahuika'ne. ¹⁶Konig opuden huamanmadika'eri huairi huatae' do'taj oktie'eahue' o'ne'uyn. Diosen hua'a 'urunanada kagkike'po, huadakda kagkike'po huayahuaya di' kan'maike'po kenpa'ti huakka'tada Diosen huadak hua'a kan'manmadikanhuahuike'po huakka'tada kan'manopo'kore'po opudomeytaj on'baktie'ea'uyn. Aratbut Diostaj kanoknopounhuahuike'po o'nokbatie'ea'uynok. Ken konig bo'kika'po konig do ijpaki mo'tiona'pakikano'k Apaga mo'nigpeika'apone bo'tihuapokika'apone. ¹⁷Konigepo huayahuaya di' yan'maika' onte'ti o'nona'ne, ken. —Jesúsa oro' huanigpeika'eriomeytaj mona'uyn.

**Oknopoehue' huae'eri aratbuta
Jesústaj on'huadiaypo
Jesúsen huanigpeika'eritakon
yan'bahuadiayapet.**

¹⁸—Do'taj moknopoenok do'hued huanigpeika'eri mo'enok oknopoehue' huae'eriomeya mo'huadiayapone me'pukehue' yane'. Do'taj huakkuruda menhuadiay'uyn kenda okkahuehue' yanika'. ¹⁹Konig dakhuea' huaka'eriomey on'nopoepo ogkika' opudomey nopoehue' mo'epo kikhue' mo'enok dakhue'da e'nopo'e'nayopi' e'kika'nayopi' dakhuea' huaka'eria di' mae'dik mo'ene. Opudomeytanayo Diosa boktie'ea'uyn. Dakhuea' e'ka'taj mo'nopo'yarea'denok dakhuea' huakika'eriomeya bo'huadiayne. Oyda Diosen 'uruana'nada bo'kikano'k

bo'huadiayne. ²⁰Huanaba' huata' huairionig yahue'eahue'dik o'e. O'nona'nig okkahuehue' yanika'. Oknopoehue' huae'eria do'taj on'huadiaypo dakhuea' me'nogka'apone. Opudomeytakon bo'huadiaypo dakhuea' mogka'apone. Do'taj nigpeehue' me'nikame'nig'a opudomeytakon nigpeehue'dik mo'əapone. ²¹Cristo ijjenok moknopoepo mo'manbatia'paknok oknopoehue' huae'eriomeya bo'huadiaypo dakhuea' mogka'apone. Do'hued Apaga me'ta'mona'uynigtaj okiahue' o'nepo bo'huadiayapone. ²²Do tiakhue' ee'uynayo do'taj oknopoehue' huae'eria dakhuea' me'nogkame'ne huaahue'dik o'nene. Do ijtiakde'uypa ijmanmadika'de'uypa dakhuea' me'nogkame'ne huaa'dik o'nene. ²³Do Apag Diosere nogtida o'enok be'api' do'taj on'huadiaypo konigti Apagtakon on'huadiay. ²⁴Konig Diosayo'da ka'dik o'e do'hua kahue' ee'uynayo oknopoehue' huae'eria dakhuea' me'nogkame'ne huaahue'dik o'nene. Konig Diosayo'da ka'dik o'e do'hua ijka'de'uynok oknopoehue' huae'eria kenda e'ka'te mentiahuaydepo menhuadiaypo Apagtakon on'huadiay. ²⁵Kenda ogka'apo adhuea'pane'a huamanbatia'pakeria o'madoya'uyate konigti ogka'. “Dakhuea' kahue'da ee'tada menhuadiayapone.” Apagba'a oa'uyate. ²⁶Oknopoehue' huae'eriomeya opudomeytaj e'huadiayte mepu'kehue' ya'nepo Apag Dios o'paknok Diosen Nokireg on'nigta'mona'apone. Diosen Nokireg buttida do'taj moknopo'e'a'apone. Opudomeya huadak hua'a kan'batia'pakike'po Diosen Nokirega bo'tihuapokika'apone. ²⁷Huakkurunada doere mo'ika'uyn. Aya'da ijkikamey bo'tiahuayikame'ne. Aya'da ijmanmadika'uynig

mo'peika'uypo do'hued hua'a
mo'batia'pakika'apone.

16 ¹⁻⁴Do'hued huanigpeika'eri
mo'enok judío huairiomeya
dakhue'nanada mogka'apone.
Opudtaj digá' bo'huadiaypo judíoen
huaitake' jakya' mokenapone.
Kenpa'da mo'enapone. Nogokkon
bo'arakapone. Diostaj oknopohue'
o'nika'po, do'takon oknopohue'
o'nika'po, on'arakpo Diostaj daka'
o'nigpeey nama'da on'nopoeapo.
Kenpa' huaboa'da o'nona'po egkade'te
me'pukehue' ka'ne'po kenpa'ti daka'
moknopoeapo oknopobatikhue'
ka'ne'po kenpa' o'nona'ne. Kenoka'
opudtaj e'huadiayte digá' egka'te kenda
o'nona'nig mo'nonopapet.

**Huaknopoe'eritaj Diosen Nokireg
ijta'mona'apoy. Jesúsa o'mana'uyate.**

A'nenda opudere ijikame'po kenda
onahue' o'nika'uyne. ^{5,6}Oynayo do'taj
me'ta'mona'uyningte ijhuahua'deapoy.
Do'hued Apag Diostaj ijhuahua'deapoy.
Kenda mo'peedeпо suhue' e'eadá
¿Meyon i'hua'apo? onahue' o'nene.
⁷Opudomeytaj huadaknanada
a'kikaya'po e'eadá kenpa'ti
a'tihuapokikaya'po e'eadá do'hued
huaojtaj ijhua'apoy. Do huahue'
ee'nayo kabatihuapoke'po Diosen
Nokiregtaj mata'monahue' o'neaynig'a.
Apagtaj ijhua'apopo Diosen Nokireg
opudomeytaj on'nigta'mona'apone.
⁸⁻¹¹Diosen Nokireg on'nigta'monapone.
Opudomeytaj o'tiakpo
o'manopo'toeapo. 'Urua'nanada
bo'kika'nok dakhuea' huaka'eriomey
bo'tiahuaydepo dakhuea' huakka'eri
o'ey on'nopoeapo. Kenpa'ti huadak
hua'a mo'manika'nig'a on'peedenig'a
do'taj oknopohue' o'nepo dakhuea'
huakka'eri o'ey on'nopoeapo. Diosen
Nokirega o'manopoea'apo. Kenpa'ti do
Apagyo e'huade'te Diosen 'uruana'da

o'kika'uy dakhuea' huaka'eriomeya
on'nopoeapo. Diosen Nokirega
o'manopoea'apo. Diosyo do e'huade'te
onte'ti tiahuayhue' o'neapone. Toto'
huairi dakhuea' huaka'eretaj nama'da
on'nigpeepo do'taj medarakapone.
Dakhuea' o'nogka'de'uynok Diosa
castiga o'magka'apo. Diosen Nokirega
kenda o'manopoea'apo. Konigepo
toto' dakhuea' o'ka' Diosa oa'depo
castiga ogka'apo, kenda on'nopoeapo.
Ken konig Diosen Nokirega o'ka'apo.
Buttida ijjay.

¹²Nogiti huakka' huadak hua'a
opudomeytaj e'manmadika'ta'
ijpaknig'a oynayo nogiti
manmadikahue'dik o'nene konigepo
oy nogiti menpa' nopoegekahue'dikda
mo'ene. ¹³Diosen Nokirega
opudomeytaj bo'huatiakapone.
Diosen Nokireg buttida huaa'eri
o'ika'. E'huatiakde'te do'taj
huanopoe' do'hued hua'a buttida
monmadikika'apone. O'nenda
o'nopoeпо onahue' mo'eapone. Kenda
Diosa oa' mona'apone. Kenda o'eaponig
o'manopoea'apo. ¹⁴Do'hued huadak
hua'a opudomeytaj mo'nopoea'aponok
do huadakda ijika'nig huadakda
ijkika'nig Diosen Nokirega
o'manopoea'apo. ¹⁵Aya'da Apaga
o'nopoe do'huakon ijnopoe. Aya'da
Apaga o'toika'nig do'huakon ijtoikay.
Aya'da Apaga o'kika'nig do'huakon
ijkikay. Konigepo Diosen Nokirega
do'hued e'nopoe' mo'nopoea'apone.
Dios konig o'e mo'nopoea'apone.
—Jesúsa oro'taj mona'po.

**Jesúsen huanigpeika'eri suhue'
e'ika' a'ti mo'maduruggakapo.
Jesúsa o'batia'pakuy.**

¹⁶—Apag Diosyo ijhua'aponok
a'timon do'taj onte'ti tiahuayhue'
o'neapone. Nogokda onte'ti
on'tiahuayapone. —Jesúsa mona'uyne.

¹⁷—¿Katia' yaa'. Be'a mo'nopoenka'?
 "A'timon do'taj onte'ti tiahua'yhue'
 o'neapone. Nogokda a'timon
 onte'ti on'tiahua'yapone, Apag
 Diosyo ijhua'aponok." Oro'taj
 kenpa' mona'ne. ¹⁸"A'timon do'taj
 tiahua'yhue' o'neapone," mona'ne
 kenda nopogkahue' o'ey. —Jesúsen
 huanigpeika'eria suhue'ada
 huayahuaya on'batia'pakuy.

¹⁹Kenda oro' huayahuaya
 o'batia'pak'uyin Jesúsa moknopopepo
 mona'po,

—A'timon do'taj onte'ti tiahua'yhue'
 o'neapone. Nogokda a'timon onte'ti
 on'tiahua'yapone. O'nona'dene. ¿Katia'
 yaa'? ¿Be'a mo'nopoenka'? Kenda
 e'nopoe'ta' bo'pakpo huayahuaya
 mo'batia'paknig'a. ²⁰Do e'bueyde'te
 suhue'nada mo'eapone. Pai'nada
 mo'bahuikapone. Oknopohue'
 huae'erinayo durugda o'neapo.
 Pai'nanada e'eada onte'ti durugnanada
 mo'eapone. E'noyhuadde'te do'taj
 on'tiahua'ypo durugnanada mo'eapone.

²¹Ettone' on'si'popakpo pai'nanada
 on'nope'eng'a on'si'popakdepo
 pai'nanada e'nope'ende'
 o'nokkahue'apo. Yobed on'toedepo
 on'durugpak. ²²Ken konig mo'ene. A'ti
 ijbyeyapoy mo'nope'edepo pai'nanada
 mo'eaponig'a onte'ti ijnoyhuaddepo
 do'taj bo'tiahua'yapopo durugnanada
 mo'eapone. Durugnopo'da mo'eapone.
 Be'api' durugnopo' e'ika' batikahue'dik
 mo'eapone. Buttida ijyay. —Jesúsa
 mona'po.

²³—Nogok Diosen Nokirega
 mo'nope'toedenok do'hued hua'a
 'urunanada mo'nope'apo. O'nona'nig,
 ¿katia' ia'? do'taj onahue'dik o'neapone
 kenoka'. Do'hued huanigpeika'eri
 mo'epo do'taj moknopopepo katepi'
 bo'pakpo Apagtaj e'tiona'pakde'te
 bo'yokika'apone. Buttida ijyay.

²⁴Do'hueddiktaj daka' yanoknopopepo,

konig do ijpaknig Apagtaj
 tiona'pakhue'd mo'edepo, do'hueddiktaj
 daka' yanoknopopepo konig ijpaknok
 Diostaj yan'tiona'pakikati'. Diosa
 mo'peika'po mo'nigka'apone.
 Durugnanada ka'nike'po Diosa
 mo'peika'po mogka'apone.

**Jesucristo toto' huairitaj
 kenpa'ti oknopohue' huae'eritaj
 nigpeehue' o'ika'uy. Konig
 huayakhue' huaka'eri o'uyate.**

²⁵A'nen konig o'e o'nonbatia'pakpo
 o'nonmadikikame'ne. A'tinayo onte'ti
 ken konig onmadikahue' o'neaponig'a
 Apagtaj daka'da o'noknopoe'a'apone.

²⁶Nogok do'hueddik daka'
 moknopopepo do konig ijpaknok
 Apagtaj mo'tiona'pakika'apo. Donayo
 Apagtaj nigtona'pakhue'dik ijika'apoy.

²⁷Apag Diosada di' mo'epo. Do'taj
 di' o'nenok do'taj o'noknopoenok
 Apag Diosya' o'tiakuy o'noknopoenok
 Apagada di' mo'epo mo'peika'apone.

²⁸Apagere ijika'uy. Apag Diosya'
 ijyokpo aratbutte ijtiakuy. Aratbutere
 ijmaunhuahuika'depo onte'ti aratbutya'
 ijbakhua'apoy. Apagte ijhua'apoy.
 —Jesúsa mona'uyne.

²⁹—Oynayo daka'da ona'ne.
 Nopoenka'dik o'ey. A'nen konig o'e
 on'batia'pakikame'nig noponkahue'dik
 o'ika'uy oro'. Oynayo konig o'e
 onbatia'pakhue' o'ene. ³⁰Aya'da
 o'nope' oro'omey oynayo o'nopey.
 Huanopoya'da kateapi' o'nope'ikay
 soatayo' o'nope'ika'nig aya'da kenda
 i'nope'ika'nok Diosya' o'tiakuyate
 o'nopey. —Oro'omey Jesúsen
 huanigpeika'eria ona'uy.

³¹—Menpa' oy do'taj hueretda
 yoknopoe' ea'ada ³²oyda nogyon
 nogyon o'nokbahua'apone. Aya'ada
 o'nokbahua'apone. Opudomeyen
 jakyoda o'nokbahua'apone. Nogtia'da
 o'nenonaponig'a nogtia'da ehue' ijyey

do'hued Apagere ijjeapoy. ³³Kenda o'nona'denok Diostaj 'urunopo'da mo'ika'apone kenpa'ti Diostaj mo'nopo'noeyapone. Oknopoehue' huae'eriomeya bo'huadiaypo dakhuea' mogka'aponig'a yan'nopo'teypakpo do'taj daka' yanoknopoika'. Doa toto' huairitaj kenpa'ti oknopoehue' huae'eritaj nigpeehue' ijika'uy. Toto'taj huayakhue' huaka'eri ijjejy. —Jesúsa oro' huanigpeika'eritaj mona'uyne.

**Jesúsa huaknopoe'eritaj
o'nigtiona'pakuyate.**

17 ¹Oro'omeytaj Jesúsa kenda mona'depo kurudyo o'mabopo Apag Diostaj o'tiona'pakpo, —Q'nensi'po ijjejo, Apag. Oy o'nensi'poa kamanigbueye'po, kamanignoyhuade'po, kurudyo onere kabehuike'po, onere teyda kamanike'po kenpa'ti “huadakda o'ka,” aya'ada kan'batia'pakike'. Kenda do e'kade'te “Dios 'uruana'nada o'kika,” aya'ada kan'batia'pakike'. ²O'na o'pakpo aya'tada me'bayokne. Diosere kamanoeanhuahuike'po. Teya'da megka'nok aya'tada mana'dik ijjenok konigepo aya'ada aratbut nigpeika'dik mo'ika'apone. ³Hueretda Dios i'ika', aya'en huairida i'ika'ne, aya'tada di' i'maika'ne, buttida i'ika'ne, aya'ada ontaj daka' moknopoe'po, do Jesucristotakon moknopoe'po oro'ere durugda mo'noehhuahuika'apone. Do'taj me'ta'mona'uyne. ⁴In huadariyo aratbutere ijjunhuahuika'depo o'nen hua'a ijkadhahuika'depo ontaj ijnigpeunhuahuika'depo aya'da i'paknig kenda ijkuhuitdenok konigepo “Apag Dios huadakkanada o'e. 'Uruana'nada o'kika,” aratbuta on'batia'pakapo. ⁵Oyedda o'nenbayo onte be'tobehuike. Onere metoika'. Durugtenanada metoika'. Konig a'nennanada onere ijika'po teynanada ijmanika'nig onte'ti konigti megka'. ⁶Huakka' huadariyo huae'eri me'nigbaktie'ea'uyne, Pag. O'nen

o'nenok “do'hued huadak hua'a daka' yamanmadikikati,” ona'uyne. O'nen huadak hua'a ijmanmadikadhuhua'dey, ontaj ijmaknopoe'a'denok o'nen huadak hua'a on'nigpeede. ⁷Aya'da ijkika'nig, be'tihuapokika'nok ijkikay kenpa'ti be'teypakika'nok 'uruana'nada ijkikay. O'nen huadak hua'a me'nopoe'a'ika'nok. Kenda do'hued huaknopoe'eriomeya on'nopoeede. ⁸O'nen huaktie'ea'eriomeytaj o'nen huadak hua'a do'hua ijmananhuahuika'denok on'pakpo on'nigpeika'de. Me'ta'mona'uyne kenpa'ti Diosya' o'tiakuy on'nopoe. ⁹Do'hued huaknopoe'eritaj ijmatona'pakpo, nog aratbuttaj matona'pakhue' ijjejo. O'nendation o'nenok daka' yamatoka' ¹⁰O'nen huaknopoe'eri do'taj me'bayokuyne. Do'hued onmaenig o'nenkon i'tamaika'ne. O'nen daka' mo'nigpeika'nok o'nen 'uruada ogkika'nok huadakda o'e kenpa'ti Diosen Huasi'po o'e aratbuta on'nopoe'po ‘Dakiti Dios’ on'batia'pakika'. ¹¹In huadariyo noikahue' ijjeapopo o'nen huaknopoe'eritaj ijbakhua'apopo onte ijbaktiakapoy. O'nen indariyo o'nika'ponok huadakkanada i'ika'po teynanada i'ika'po o'nen huaknopoe'eritaj daka' yabatihuapokika'. Daka' kagkike'po yabatihuapokika'. Dakhuea' kahue' ka'nike'po yabatiokika'. O'nen huaknopoe'eri daka' kanoknopoi'ke'po yabatihuapokika'. Kenpa'ti huayahuaya di' kan'maika'po yabatihuapokika', Pag. Oro' onpapayo' ondikiyo' o'pakikay kenomeykon konigti kan'pake'po yabatihuapokika'. ¹²Indariyo o'nen huanigpeika'eriore ijika'po do'taj teyda o'yoknok o'nen huabaktie'ea'eritaj huadaky'o' kagkike'po ijbatihuapokika'po, ijbatiokika'po, daka' ijmatoka'uy. Okbatikhue'da aya'ada

daka' o'noknopoika'depo nogtia'da oknopoebatikdepo kenpa'da o'bueyapo. Diosyo huahue'dik o'epo. Kenda Apagba'a oa'uy.

¹³Oy onte ijbakbehuikapoy.

O'nen huabaktie'ea'eri huakka' kan'durugpake'po konig do ontaj ijnigpeika'po durugnanada ijikay kenomey konigti durugnanada ka'nike'po konigepo ontaj daka' ijtiona'pakonhua'po, onte huahued ijtiona'pakonhuay. ¹⁴O'nen hua'a ijmanmadikadhuahuika'uy. O'nen hua'a huakka' on'pakpo on'nigpeika'po, konig oknopoehue' huae'eriomey ogkika'nig onte'ti kahue' o'nika'po kenpa'ti do'hua konig oknopoehue' huae'eri ogkika'nig kahue' ijikay. Do konig ijikay konigti o'nen huaknopoika'eria ogkika'nok konigepo oknopoehue' huae'eria diga' on'bahuadiaypo. ¹⁵O'nen huabaktie'ea'eritaj ijmatoika'po in huadariyo dakhuea' huakka'eriomeyere o'nika'. Oknopoehue' huae'eriya' yamaktorok tiona'pakhue' ijenok toto' engaña huaka'eritaj yabatiokika'. Toto' engaña kahue'dik kamae'po, ijtiona'paki.

¹⁶Konig oknopoehue' huae'eriomey ogkika'nig konigti kahue' ijikay. O'nen huaknopoehue'eriomey kenpa'ti dakhuea' kikahue' o'nika'po. ¹⁷O'nen hua'a buttida o'ika'. Buttida hua'a on'peenok 'urunopoa'da yamagkika'. O'nen buttida hua'a kan'nigpeike'po yabatihuapokika'. Ontayo'da kan'pakike'po yabatihuapokika'. ¹⁸Oknopoehue' huae'eriomeyte me'ta'mona'uyne. Konig do'taj me'ta'mona'uyne konigti o'nen huabaktie'ea'eritaj oknopoehue' huae'eriomeyte ijmata'mona'dey.

¹⁹O'nen buttida hua'ayo'da kan'nigpeike'po, do konig huakkurueria o'nen hua'ayo'da ijnigpeikay.

²⁰Inomey o'nen huabaktie'ea'eriomey do'hued huadak hua'a o'nonbatia'pakonhuahuika'apone.

Nogok nogok do'taj huakka'ananada moknopoepone. Huakka'ananada do'taj mo'nigpeika'apone.

Kenomeytakon ijmatona'paki.

²¹Do'huednopo'yo i'ika'ne. On konig i'pakika' konigti do ijpakikay. On konig di' i'maika' konigti do di' ijmaikay, onpapayo' o'ika'ne. Konigti aya'ada oro'en huaknopoehue'eri oro'omeytaj konigti kanoknopoike'po, konig oro' di' o'maikay konigti di' kan'maika'po, konig oro' konigti o'pakikay kenomeyakon konigti kan'pakike'po ijmatona'paki, Pag. Ken, aya'ada kenomeytaj on'batiahuaydepo on'peedepe do'taj Apag Diosa o'ta'mona'uy nopoe'dik ya'neapet. ^{22,23}Do'huednopo'yo i'ika'ne, me'nopo'toika'ne. Konig nogtida o'ene. Konigyo' o'pakika'ne. Konigyo' o'nopoika'ne. Oro' konig nogtida kan'pakike'po, oro' konig di' kan'maika'po, oro' konig nogtida ka'nike'po ijmanopo'toikay. Ontaj konigti kanoknopoike'po, konigti kan'nigpeike'po do'taj me'ta'mona'uyne, do'taj di' me'ika'ne, konigti huaknopoehue'eritaj di' mo'ika'ne, aya' aratbuta nopoe'dik ya'neapetpi'.

²⁴Aya' do'hued huaknopoehue' do'taj me'bayokuyne, huakkurunada di' o'enek doere ka'nike'po on huakkuruda i'paknok do'hua onere huaboro' huairi ijika'po, onere 'urunanada ijika'po, onere teynanada ijika'nok tiahuaydik me'nike'po, Pag. ²⁵Aya' oknopoehue' huae'eriomey ontaj okiehue' mo'enis'a do'huanayo ontaj okie'ne kenpa'ti do'taj o'ta'mona'uy do'hued huanigpeika'eria moknopoene, Pag. Kenpa'da huadakanada i'ika'ne, Pag. ²⁶O'na konig o'e, do'hued huanigpeika'eritaj ijmanopoehue'demey. Kenpa'ti nogiti nogiti ijmanopoehue'apoy. Do'taj huakka' di'da o'ika'ne. Kenomeykon konigti huakka' di' kan'maika' kenpa'ti

do'hua kamanopo'tojke'po nogiti
nogiti ijmanopo'eapoy, Pag. —Jesúsa
Apagtaj o'tiona'pakuy.

Jesústaj sorotataj on'tohua'uyate.

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50;

Lc. 22.47-53)

18 ¹Jesús kenda o'tiona'pakdepo
o'hua'uy. Oro' ke'nen
huanigpeika'eriére o'hua'uy. O'hua'po
Cedrón huatota'pote o'pokonpo ta'bayo
o'kudon'uy. Jesús huanigpeika'eriére
on'kudon'uy. ²Judas judío huairitaj
Jesústaj nama'da o'bayokapopo, ken
ta'bayo o'etaj o'nopo'e'uy. Nogok nogok
oro' huanigpeika'eriére Jesúsa keyo
o'kupopakika'uyyo kena'po Jesús
keyo o'etaj o'nopo'e'uy. ³Ken ta'bayo
Judas o'hua'po, huakka' sorotataj
o'batohua'po, Diosen jak huato'e'eri
sorotatakon o'batohua'uyate.
Diosen jak huato'e'eri sorotatakon
fariseo huairia sacerdote huairiére
on'mata'mona'uyate. Siro kenpa'ti
hueypa on'tohua'po. Sikyo o'enok
huakjey on'tohua'bed'uyate. Ta'bayo
Jesúste on'huatiakbed'uyate.
⁴O'nokyedepo Jesúsa aya'da kenda
me'nogka'apone e'nopo'e'ada o'madejpo,
—¿Be'taj bo'uk? —Jesús o'mana'uy.
⁵—Jesús Nazareteritaj o'uki.
—O'nona'uy.
—In do ijje. —Jesúsa o'mana'uy.
Judas judío huairitaj Jesústaj
nama'da o'bayokpo sorotataere
on'tobo'uy. ⁶“In do ijje.” Jesúsa
e'mana'te on'mididonpo on'ta'nionpo
on'huekon'uy.
⁷—¿Be'taj bo'uk? —Onte'ti o'mana'uy.
—Jesús Nazareteritaj o'uki.
—O'nona'uy.
⁸—In do ijje. Huaboa'da
o'nona'dene. Do'taj e'uknayo inomey
do'hued huanigpeika'eritaj magkahue'
ya'nepo kentaj batohuahue' yane'.
—Jesúsa o'mana'uy.

⁹Kenda huaboa'da oa'me'nig
magkahue' ka'ne'po kenda o'mana'.
“Kenomeytaj Diosa do'taj beyokuyne
nogtipi' ehue' okbatikhue' o'neapone.”
Huaboa'da Jesúsa moname'ne.
¹⁰Kenoka' Simón Pedroa siroa e'tae'
o'edpo o'badadenpo sacerdoteen
huanaba'taj huapesod huada'kopen
o'pesodokhue'uy. Ke'nendik Malco o'uy.
¹¹—Keje', kahue' yae'. Siro huato'e'yo
yakuda'. Kenda Apag Diosa o'paknok
pai'nanada nopo'edik ijjeapoy. —Jesúsa
Pedrotaj ona'uy.

**Sacerdote huairite Jesústaj
on'tohua'uy.**

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹²Ken huakka' sorotataj sorotataj
huairiere, Diosen jak huato'e'eria
sorotataj Jesústaj on'ta'kuyyo, huaba'
on'ba'tinuku'uy. ¹³Huakkuruda
Anástaj on'huatohua'uy. Anás
Caifásen huahueyhuéy o'enok,
on'huatohua'po, Caifás kenbayokte
sacerdote huairi o'uyate. ¹⁴Aya' judío
aratbut mabueyhue' ka'ne'po nogtiada
e'manigbueynayo oro'taj huadakda
o'eapo. Kenpa' Caifás judío huairitaj
o'batia'pakme'te.

“Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijje.”

Pedroa oa'uy.

(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68;

Lc. 22.55-57)

¹⁵Simón Pedro doere Jesústaj
o'tahua'uy. Sacerdote huairi do'taj
huadak meki'e'nok sacerdote huairien
jak e'tiokpaka'yo Jesúsere ijkudon'uy.
¹⁶E'tiokpaka' kurute akbogpete Pedro
o'boato'nok, do mune'yotaj akbogpe
huato'e'eritaj ijhuahua'po, “Yakuda',”
yona'po Pedrotaj ijtokudon'uy.

¹⁷—¿Ken huabokereken
huanigpeika'eri o'na menpa' i'e?
—Mune'yo akbogpe huata'e'eria
Pedrotaj ona'uy.

—Do ehue' ijjej. —Pedroa ona'uy.

¹⁸Juju' o'ënok, huanaba'ere Diosen jak huatoë'erie re ta'ak oġka'uy. Aso'ukkaya'po on'timabo'uy. Pedrokön kenomeyere aso'ukkaya'po ta'akte o'bo'uy.

Sacerdote huairia Jesústaj ona'uy.

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64;

Lc. 22.66-71)

¹⁹“¿O'nen huanigpeika'eri meniga' i'tae? ¿Kate i'manmadikika'?” Sacerdote huairia Jesústaj ona'uy.

²⁰—Aya' aratbuta men'peepo ijmanmadikanhuahua'mey.

Judíoen huaitake' jakyo ijmanmadikika'mey. Kenpa'ti Diosen jakyo ijmanmadikika'mey. Judío oġkupopakika' keya'ti ijmanmadikika'mey. Iregireg manmadikahue' ijika'mey. ²¹“¿Kate i'manmadikika'?” ¿Mena'po do'taj ona'? Aya'ada do'taj men'peeika'ne, “¿Jesúsa katea' monmadikame'?” Kenomeytaj yamana'. Kenda ijmana'mey kenomeya on'nope. —Jesúsa sacerdote huairitaj ona'uy.

²²Kenda ea'te nogtida Diosen jak huatoë'eria sorotataj Jesústaj huaba'a o'pebaspo,

—Sacerdote huairitaj dakhuea' ia'. —Jesústaj kame'pukone'po ona'uy.

²³—Nama'da onahue' ijjejnig'a, nama'da doa ena'nayo kenda nama'da ia'ne mena'. Huadakda doa yona'nig'a mena'po o'pebas. —Jesús ona'uy.

²⁴Caifás sacerdote huairite Anása o'ta'mona'uy. On'tinukupo o'ta'mona'uy.

Onte'ti botta'a'te “Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijjej.” Pedroa ona'uy.

(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72;

Lc. 22.58-62)

²⁵Kenoka' Pedro ta'akte aso'ukkaya'po e'bote,

—¿Jesúsen huanigpeika'eri menpa' i'e? —O'nona'uy.

—Ehue', Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijjej. —Pedroa o'mana'uy.

²⁶Ken, nogtida sacerdote huairien huanaba' o'ëpo. Ke'nen huabettaj Pedroa o'pesod'oktegnig. Ke'nakon Pedrotaj ona'po,

—¿Jesúsere ta'bayo on'taj o'tiahuaynig menpa' i'e? —Ona'uy.

²⁷—Ehue'. —Onte'ti Pedroa ona'uy. Kenpa' eade'te huatahuaja o'sipog'uy.

Jesústaj Pilatotekon on'tohua'uy.

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5;

Lc. 23.1-5)

²⁸Caifásen jakya' Jesústaj on'tohua'po, Roma huairien jakyo on'tohua'. Judío huairi e'arakta' o'deretpakpo on'tohua'uy. Sikyoednada o'uy. Roma huairien jakyo judío aratbut kudhue'dik o'ne'uy. Judío aratbut nog aratbuten jakyo kudhue'dik o'ne'uynok, judío huakkurueri isi'po mabueyhue' o'nuy okkahuehue' fiesta aypo e'bape'ta' on'pakpo, Roma huairien jakyo kudhue'dik o'ne, e'kudnayo, judío huakkurueri isi'po mabueyhue' o'nuy fiesta aypo bapehue'dik o'ne'uy.

²⁹Jakyo kudhue'dik o'ne'nok jak kurute Pilato o'mahuaoġokonpo,

—¿In huabokerek kate dakhuea' yaka'? ¿Katia' bo'huua'? —Pilatoa judío huairitaj o'mana'uy.

³⁰—Dakhuea' huaka'eri o'ënok onte o'totiaki. Dakhuea' kahue' ee'nayo ontaj yokhue' o'ëaynig'a. —Judío huairia o'nona'uy.

³¹—Yan'tohua'. Konig opuden adhuea'pane' on'mana'uyate castiga yag'kati'. —Pilatoa o'mana'uy.

—Dakhuea' huaka'eritaj oro'nayo arakhue'dik o'ey. Opuda Roma jak huao'eria dakhuea' huaka'eritaj cruzte arakdik mo'ene. —Judío huairia o'nona'uy.

³²“Cruz hueypate nog aratbut me'darakapone.” Jesúsa oame'nig. Konigepo “Cruzte kabueye'po,” Judío huairia o'deretpakpo kenpayo' Pilatotaj o'nona'uy. ³³Roma huairien jakyo Pilato o'kudonpo onte'ti. Jesústaj o'tokudpo ona'po,

—¿Judío aratbuten gobierno huairi menpa' i'e? —Jesústaj ona'uyate.

³⁴—¿Menpa' onda i'nopøepo do'taj mena'? ¿Menpa' nogomey kenpa' mona'nok mena'? —Jesúsa Pilatotaj ona'uyate.

³⁵—Ehue', kenda e'nopøe'ta' pakhue' ijje'po judío aratbut ehue' ijje'. O'nen aratbuta sacerdote huairierea do'taj mennigtotiakne. ¿Kate i'kame'? —Pilatoa ona'uyate.

³⁶—In huadariyo aratbuten gobierno huairi ehue' ijje'. In huadariyo gobierno huairi doa ee'nayo judío huairia do'taj ent'ohua'te do'hued huanigpeika'eria do'taj men'tioka'po yan'magkaymet. In huadariyo gobierno huairi ehue' ijje'. —Jesúsa ona'uyate.

³⁷—¿Huairi i'e on? —Ken Pilatoa ona'uyate.

—Ee', doa huairi ijje'. Kenda ia'ne. Huaknopøe'erien huairi a'eya'po kurudya' ijhuarakpo isi'po'e'uyyo. Konig Dios o'e aratbuttaj buttida a'manopøe'aya'po Diosya' ijhuarak'uy. Diostaj buttida hua'a aya'ada e'peeta' on'pakpo do'taj on'nigpeika'. Nogomey buttida hua'a pakhue' o'nepo do'taj peehue' me'nika'ne. —Jesúsa ona'uyate.

³⁸—¿Kate buttida hua'a ya'e'? —Pilatoa ona'uyate.

Jesústaj cruzte yadarakti' Pilatoa o'mana'uyate.

(Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25)

Kenda ea'te judío aratbuttaj o'mahuorokonpo,

—Jesúsa katepi' dakhuea' kahue'da o'ikame'te, yoknopøey. ³⁹Ken konig

opuda bo'kika' judío huakkurueri isi'po mabueyhue' o'nuy okkahuehue' fiestate opud bo'paknok nogtida huabakuda' jakya' o'nigoroka'ika'ne. ¿Judío'en huairi huæ' menpa' e'nigoroka'ta' bo'pak? —Pilatoa o'mana'uy.

⁴⁰—Ehue', kentaj pakhue' o'ey. Barrabástaj mo'nigoroka'. —Ayada o'nokoy'uy. Barrabás huabere'eri o'uyate.

19 ¹Kenoka' “Jesústaj yan'tohua', yan'bitbitti.” O'mana'po Pilatoa sorotataj o'mata'mona'uy. ²Sorotataj on'bitbitdepo e'pidonbij on'kuokka'po Jesústaj on'kuota'uyate. Okayagda huaok on'ota'uy. Okayagda huaok huairiayo'da on'otika' konig. ³On'huahua'po,

—iYanoenhuahuikati', judío gobierno huairi! —Sorotataa on'tierikpo o'nona'po, huaba'a on'pebas'uyate.

⁴On'te'ti Pilato o'mahuorokonpo, —Eya', opudte Jesústaj ijtorokdey. Dakhuea' sigpi' kahue' o'ika', yan'nopøe'. —Judío aratbuttaj o'mana'uy.

⁵Ken, e'pidonbij huakuok o'kuotdepo okayag o'otdepo, Jesúsa o'orok'uy. —iIn huabokerek o'e! Yan'tiahuay'. —Pilatoa o'mana'uy.

⁶Sacerdote huairiere Diosen jak huatoe'eri Jesústaj on'tiahuaydepo, o'dokoypo,

—Hueypa cruzte yadarak. Hueypa cruzte yadarak. —'Utta'da o'dokoy'uy.

—Opuda yan'pakpo yan'tohua'. Hueypa cruzte yan'pakpo yadarak. Ke'na dakhuea' sigpi' kahue' o'ika' ijnopøey. —Pilatoa o'mana'uy.

⁷—Oro'en huadik e'mana' o'toey. Ke'na bueydik o'e, oa'. “Diosen Huasi'po ijje'.” Oa'nok bueydik o'e. —Judío huairia o'nona'uy.

⁸Kenpa' o'peedepo Pilato nogiti o'mididpo ⁹on'te'ti gobierno huairien jakyo o'kudonpo,

—¿Meyo huae'eri i'e? ¿Be'a i'e?
—Jesústaj ena'tada Jesúsa a'tokhue'da
o'uyate.

¹⁰—¿Menapa' do'taj a'tokhue' oke?
Do gobierno huairi ijjepe, ontaj
oroka'dik me'ene. Kenpa'ti hueypa
cruzte arakdik me'ene. ¿Menpa'
i'nope? —Pilatoa Jesústaj ona'uy.

¹¹—Diosa o'paknok gobierno
huairi i'epo do'taj hueypa cruzte
arakdik o'ene. Judío huabokereka
on'taj bo'yokne kena'taj dakhuea'da
me'nogka'ne. O'nanayo suhue'da
dakhuea' ogka'ne. —Jesúsa ona'uyate.

¹²Kenda Pilato o'peedepe
e'oroka'ta' o'pakpo, monig oroka'dik
ijjey o'nopepe o'uk'uynig'a, judíoa
o'dokoypo,

—Kentaj orokahue' yae', kentaj
e'orokanayo Roma gobierno huantopa
huairia ontaj onte'ti pakhue' o'epo
o'enapo. César o'nen huantopa o'enek.
Be'api' "Do huairi ijjey," huata'da
e'huaa'nayo Césaren taka' o'enek
arakdik o'e. —Judío huairia 'utta'da
o'dokoy'uy.

¹³Kenda Pilato o'peedepe Jesústaj
o'torokonpo huantopa huahuadte
o'huadato'uy. Kenda judíoen hua'a
o'dikka' Gabata. Huid'aytate o'uy. ¹⁴A'ti
tokhuada' o'huadapo kenpa'ti eme'te
judíoen okmapie'ahuaddik huame'noe
o'eaponok,

—In o'nen huairi mo'taene. —Pilatoa
judío huairitaj o'mana'uy.

¹⁵—Yaarak. Yaarak. Ohueyen cruzte
yabeta'. —Judío huairia o'dokoy'uy.

—¿Opuden huairitaj menpa' ohueyen
cruzte doa e'beta'ta' bo'pak? —Pilatoa
o'mana'uy.

—Roma huantopa César kenyo'da
motae. —Sacerdote huairiomeya
o'nona'uy.

¹⁶Kenoka' Pilato kenomeytaj
o'manigpepe ohueyen cruzte
kan'arake'po o'mana'uy.

**Roma sorotataj hueypa cruzte
siropia on'tiogko'ea'po on'beta'uy.**

(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32;
Lc. 23.26-43)

¹⁷Ken Jesústaj on'tohua'uy. Ke'nen
hueypa cruz Jesús o'tohua'uy. Ote'
huadik Huakuai'te o'tohua'uy. Ken
ote' judíoen huadik o'e Gólgota.
¹⁸Kente ekyede'te Roma sorotataj
hueypa cruzte siropia on'tiogko'ea'po
on'beta'uy. Kenpa'ti nog botta'
huabokerektaj hueypa cruzte
on'mabeta'po, nogkore' nogkore'pen
on'mabeta'uy. ¹⁹"Jesús Nazareteri
judíoen gobierno huairi o'e." Huaente
yan'madoya'po, cruz kutapen yan'beta',
Pilatoa o'mana'nok on'madoya'po
on'beta'uy. ²⁰Huakka'ada judíoa
e'madoya' on'tiahuay'uy. Ken
hueypa cruzte en'beta'te huakka'
jak Jerusalén 'ibodteda o'enek,
kena'po huakka'ada judíoa e'madoya'
on'tiahuay'uy. Judíoen hua'ate
on'madoya'po, Roma huae'erien hua'ate
on'madoya'po, kenpa'ti griego hua'ate
on'madoya'uy.

²¹—"Judíoen huairi o'e," madoyahue'
yae'. "Judíoen huairi ijjey," in
huabokerek oame'te. Kenpa' yamadoya'.
—Judío sacerdote huairia Pilatotaj
o'nona'uy.

²²—Keje', kenda ijmadoyay kenpa'da
ijmadoya'dey. —Pilatoa o'mana'uy.

²³Sorotataj Jesústaj on'beta'depo
botta' botta'a ke'nen yudtaj nogti
nogti on'de'e'uy. Kenpa'ti ke'nen huaok
tiokhuihuihue' nogtida huaok o'enek,

²⁴—Huishue' mo'ne. Be'a e'dik
a'nopeya'po huid okmo mo'nen'e.
—Onpawayo' sorotataj o'dadpo, ken
konig Apagba'te oa'uyate, "Do'hued
yudtaj nogti nogti yan'de'eapet.
Do'hued huaoktaj be'a ya'eapet
a'nopeya'po huid okmo ya'nen'eapet."

Kenda Apagba' oa'uyatenig kenda ogka'uy.

²⁵ Onteyo' Jesúsen cruzte o'nepo, Jesúsen huaye, huama'buyere o'nepo, kenpa'ti María, Cleofasen huatoe o'epo kenpa'ti María Magdalena o'e'uy.

²⁶ Jesúsen huaye doere o'bonok Jesúsa bo'tiahuaypo,

—In o'nen huasi'po i'taene ettone'.
—Huayetaj ona'uy.

²⁷ —In o'nen huaye i'taene. —Do Juantaj mena'uyne. Kenoka' Jesúsen huayetaj do'hued jakyo ijtohua'uy, do'hued jakyo ijtoika'uy.

Konig Jesús o'buey'uyate.

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41;
Lc. 23.44-49)

²⁸ Kenda Jesúsa oa'depo, aya'da Diosen hua'a ijkuhitdey Jesúsa o'nopoepo,

—Maymaya ijjay. —Jesúsa oa'uy.
Kenda Apagba'a o'batia'pakuyning Jesúsa oa'uy.

²⁹ Kosoyo vino pai' hueda'da onhuad'uy. Apon esponja o'nigoye'epo, hueypate on'beta'po huakitta'te o'nigoktea'uy. ³⁰ Vino pai' o'mai'depo,

—Aya'da Diosa o'pakning ijka'depo ijkuhuiti. —Jesúsa oa'depo, o'kuta'boypo o'buey'uy.

Siro hui'daka Jesústaj on'pidtuka'uy.

³¹ Eme'te okmapie'ahuaddik o'epo kenpa'ti judío huakkurueri isi'po mabueyhue' o'nuy okkahuehue' fiesta o'epo, Diostaj 'urume'noe o'eaponok kena'po hueypa cruzte huaso' eahue'dik o'nepo “Hueypa cruzte huabeterien huabopi yan'mabopiokketekpo yan'bahuaraka' kenpa'ti yan'batohua'.” Judío huairia Pilatotaj o'nona'uy.

³² O'nona'nok sorotataj on'hua'po huakkuru huabokerektaj huabopi o'nokketekpo, nogtakon Jesúsero cruzte e'beta'taj huabopi o'nokketek'uy.

³³ Ken on'bakketekdepo Jesústekon on'huahua'po e'bueyonde' on'tiahuayato'po ke'nen huabopi okketekhue' o'ne'uy. ³⁴ Okketekhue'ada sorotataj nogtiada ke'nen siro hui'daka Jesústaj on'pidtuka'uy. Enpidtuka'te ida mimi hue'eyere o'mimihua'uy. ³⁵ Do Juan aya'tada ijtiahuay'uy, buttida ijjay, ijnopoey. Opudomey daka' Jesústaj oknopoe'dik mo'ika'aponok buttida ijtimadoyay. ³⁶ “Ke'nen hua'ay nogay'tipi' okketekhue' o'neapo.” Apagba'a oa'uyatenok Jesúsen huabopi okketekhue' o'nuy. ³⁷ “Kentaj on'pidtukapo kenda on'tiahuayapo.” Nogya' Apagba'te on'timadoya'uyate.

Jesústaj ogkubarakka'uy.

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47;
Lc. 23.50-56)

³⁸ Jesústaj enpidtuka'de'te,
—Huaso' kakubarakke'po beyok. —Pilatotaj José Arimatea huakka' jakyo huae'eria ona'uy. José Jesústaj huaknopoe'eri o'epo judío huairitaj o'mididpo soatayo' Jesústaj huaknopoe'eri o'uyate.

—Yatohua'. —Pilatoa ona'uy nok cruzte o'hua'po, huaso' o'huaraka'po o'tohua'uy. ³⁹ Nicodemo kenpa'ti o'hua'uy. Ke'na a'nenda sikyo Jesústaj a'batia'pakya'po o'huahua'uyate. Ken mirraere áloesere o'tohua'po, mirra kenpa'ti áloes konig 'uru'huieda e'eok treinta kilos o'tohua'po, ⁴⁰ Joséere Nicodemoere Jesúsenso' on'tohua'po konig mirra áloesere 'uru'huieda yudta'bia on'tihuiyigonpo. Ken konig judío on'bakubarakkika'nig konigti Jesústaj on'kubarakka'uy. ⁴¹ Kenteda Jesústaj yaarakteda ta'ba o'uy. Kenteda ta'bayo huaboda kubarak huae' e'kogka' o'epo keyo sigpi' bakubarakkahued ee'yo. ⁴² Jesústaj on'kubarakka'uy. Kena'po eme'te judío en okmapie'ahuaddik huame'noe

o'ëapo kenpa'ti kubarak e'kogka'
 'ibodteda o'ënok kenteda Jesústaj
 on'kubarakka'uy.

Kubarakya' Jesús o'noyhuad'uyate.
 (Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

20 ¹Domingote e'meunyakte
 sikkiregenteda kubarak
 e'kogka'yo María Magdalena o'hua'po,
 huakogyo huakhuidá e'tinokbeta'me'yo
 ekpokorea' o'tiahuay'uyate.

²O'tiahuaydepo o'ketonyakpo Simón
 Pedrotaj doeretaj bo'huatiakuyne.

—Kubarak huakogya' Huairitaj
 on'tohua'te. Keyo on'hueda'taj
 nopoehue' o'ey. —María mona'uyne.

^{3,4}Pedroere doere o'hua'po
 kubarakyo o'hua'po oro' botta' o'ketpo
 donayo ida ijketo huakkuruda
 kubarakyo ijjiato'uy. ⁵Yonoktoato'po
 ijtiahuay'uy. Yudta'bijyo'da e'hued
 ijtiahuaypo Jesús bueytaj tiahuyhue'
 ijje'po kudhue' ijju. ⁶Ta'pota' Simón
 Pedro o'tiakatopo kubarakkogyo
 o'kudonpo yudta'bijyo'da
 e'bahued o'tiahuaypo ⁷yudta'bia
 on'kutihuiyig'uy'nig huata' o'hued'uyate.
⁸Doa huakkuru e'ëatoada ta'pote
 ijkudonpo ijtiahuaypo kenpa'ti
 yoknopoe'uy. Jesús onte'ti o'noyhuadde
 yoknopoe'uy. ⁹E'bueyada onte'ti
 noyhuaddik o'ëapo konig Apagba' oa'
 oro' nopoehued o'e'uy'nig'a huabo'a'da
 oknopoe'uy. ¹⁰O'tiahuaydepo oro'en
 jakyo o'hua'uy.

**María Magdalentaj Jesúsada
 o'tiahuay'ea'uyate.**
 (Mr. 16.9-11)

¹¹Kubarakkogte kurute
 María onte'ti o'tiakdepo o'bopo
 o'huikuyate. O'huikpo kubarak
 e'kogka'yo o'kubuypo o'noktoato'po
 o'tiahuay'uyate. ¹²Botta' Diosen
 huata'moneritaj o'tiahuay'uyate.
 Yereda on'otpo kente Jesús buey

o'huedme'te on'huad. Nogtida
 huakupen o'huad'uy. Nogtida hua'ipen
 o'huad'uy.

¹³—¿Mena'po i'huik, ettone'?

—O'nona'uy.
 —Do'hued Huairitaj on'tohua'tenok
 ijjay. Keyon on'hueda' nopoehue' ijje.
 —María o'mana'uyate.

¹⁴Kenda o'mana'depo
 o'batipekorudpo Jesús e'bote
 o'tiahuay'uy'nig'a, Jesús o'e' okiehue'
 o'uyate.

¹⁵—¿Mena'po i'huik, ettone'? ¿Be'taj
 i'uk? —Jesúsa ona'uyate.

—O'na e'tohua'nayo keyo ijhueday
 mena'. Do'hua ijtohua'apoy. —María
 ona'uyate. Ta'ba huatoe'eri ke'na o'e'
 nama'da o'nopoepo kenda Jesústaj
 ona'uyate.

¹⁶—¡María! —Jesúsa ona'uyate.

Kentaj o'tikorudpo, okie'depo,
 —Huamanmadika'eri. —María ona'po
 o'dokoato'uyate.

¹⁷—Do'taj so'toehue' mee'. Apag
 Diosyo behuikhued ijje. Do'hued
 huama'buyte yahuati'. “Do'hued
 Apag Dioste kenpa'ti opuden Dioste
 ijbehuikapoy,” oa', yamana'. —Jesúsa
 Maríataj ona'uyate.

¹⁸Ken María Magdalena
 oro' huanigpeika'eriomeytaj
 bo'huatiakdepo, “Huairitaj ijtiahuay.”
 Oro'taj mona'po kenda Jesúsa Maríataj
 en'batia'pak María monbatia'pakuyne.

**Oro'taj huanigpeika'eritaj Jesúsada
 huaso'da bo'tiahuay'ea'uyne.**

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18;
 Lc. 24.36-49)

¹⁹Kenda huame'noe, domingo
 sikyo oro' huanigpeika'eri jakyoda
 o'kupopakpo judío huairitaj o'mididpo
 akbogpe o'yahueka'po. Jesús ihuiti
 ehue' oro' e'kupopaknopoyo o'bopo,
 —Me'pukhue' yane'. —Jesúsa
 mona'uyne.

²⁰Kenda eade'te ke'nen huaba' e'batigkoa' bo'tiahuay'ea'uyne. Ke'nen huapid e'pidtuka' bo'tiahuay'ea'uyne. Huairitaj o'tiahuaypo o'nokia'depo o'durugpakuy.

²¹—Yan'nopo'noey' me'pukhue' yane'. Konig do'hued Apag do'taj me'ta'mona'uyne, aya'tada huadak hua'a kamane'po ijmata'mona'apoy. —Onte'ti mona'uyne.

²²Kenpa' oa'po oro'taj bo'tipoapo, —Diosen Nokirega mo'nopo'toe'.

²³Opuda nogen dakhuea' e'ka' e'bakkahuea'nayo Diosakon kenomeyen dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'deapo. Nogen dakhuea' e'ka' opudomeya okkahueahue' ee'nayo Diosakon okkahueahue' o'maeapo. —Jesúsa mona'uyne.

**Tomás Jesús Huairi
e'noyhuadde'te o'tiahuay'uyate.**

²⁴Tomás, nogtiada doce huanigpeika'eri o'epo, nogdikda Gemelo. Jesú huakkuruda oro'ere e'bote Tomás ehue' o'uy.

²⁵—Jesús Huairitaj o'tiahuay. —Nog huanigpeika'eria Tomástaj o'nona'uy. —Huaba'ta' siropi on'batigkoame'te tiahuayhue' ee'nayo kenpa'ti siropia e'tiogkoa'eyo do'hued huaba'pi' kudhue' ee'nayo kenpa'ti do'hued huaba' ke'nen huapidte e'pidtuka'yo bakudhue' ee'nayo Huairi o'noyhuadme'te oknopogehue'dik ijjeapoy. —Tomás oro'taj mona'uyne.

²⁶Ocho huame'noe e'pokde'te oro' huanigpeika'eri onte'ti jakyo e'kupopakte Tomásere o'epo akbogpe okyahue'ka'nig'a Jesúsa o'kudonpo oro' nopoyo o'boato'uy.

—Me'pukhue' yane', yan'manopo'noey'. —Mona'uyne.

²⁷—Inta' menej. Do'hued huaba' yatiahuay'. Huapidyo mebakud. Oknopogehue' ee' yabatikpo do'taj meknopoe'. —Tomástaj ona'uy.

²⁸—Do'hued Huairi o'taene. Do'hued Dios o'taene. —Tomás ona'uy.

²⁹—Do'taj be'tiahuaypo kena'po do'taj meknopogene. Do Diosen Huasi'po o'e meknopogene. Nogomeya do'taj tiahuayhue' e'eadá me'noknopogepo durugda o'neapo. —Jesúsa ona'uy.

**Juana in o'madoya'nok huakka'ada
Jesucristotaj oknopog'dik ya'neapet.**

³⁰Jesúsa huakka'da o'bayarea'uy. Kenpa'ti konig Diosayo'da ka'dik o'enig Jesúsa oro'ere huakka' o'kika'uy. In beroba'te aya' madoyahue' ijjej. In beroba'te suhue'da ijmadoy. ³¹In ijmadoya'nok Jesús Diosen Huasi'po o'e kenpa'ti Cristo o'epo Diosya' o'tiak'uyate oknopog'dik mo'ene. Aya'ada kenda o'noknopogepo onte'ti Diosere on'noeunhuahuika'apo.

**Jesúsa huaso'da siete
huanigpeika'eritaj o'batiahuay'ea'uy.**

21 ¹Nogok onte'ti Jesúsa huaso'da oro' huanigpeika'eritaj bo'tiahuay'ea'uyne. E'pog Tiberiaste Jesúsa huaso'da oro' huanigpeika'eritaj bo'tiahuay'ea'po. ²Simón Pedroere Tomásere, Natanaelere, doere, do'en huama'buyere, kenpa'ti botta' nog huanigpeika'eriere onteteyo' o'uy. (Tomás konogda o'dikka' Gemelo.) (Natanael Caná Galileaeri o'uy.) (Doere do'en huama'buyere Zebedeoen huasi'po o'ey.) Oro' onteteyo' o'uy.

³—Biig yogka'apoy. —Simón Pedroa mona'uyne.

—Oro'tion o'hua'apoy. —Ona'uy.

Ken, o'hua'po kusi'peyo o'kudpo, e'pog nopote oken'ebedpo sigpi' biig ontotokhue'da o'ebed'uy. ⁴Huaboa'da e'meunyakte akta'bogpete Jesústaj e'huahuayada Jesús o'e okiehue' o'uy.

⁵—¿Menpa' biig bo'kudá, huadi'? —Jesúsa mona'nok

—Kudahue' o'ey. —Ona'uy oro'a.

⁶—Nogkorepen huada'kopen yanoken, huakka'da montotokapone. —Jesúsa mona'uyne.

Keyon okenpo, huakka'da biig o'kudpo ontotokhue'dik o'e'uy.

⁷—iHuairi o'e! —Do'a Pedrotaj yona'uynok othue' o'epo biig okenepo, ken Huairi o'e, Simón Pedro o'peonpo o'otonpo huahueyo oa'uy. ⁸Oro' kusi'pete o'hua'uy. Akta'bogpeyo o'hua'uy. Huakene'yo biig hueda'da on'totok'uy. Akta'bogpe meyhue'da o'uy. ⁹O'betanpo ta'ak o'tiahuayo, biigere panere ta'akte e'tiaya' oro' o'tiahuayo'uy.

¹⁰—Suhue'da biig huaboa'da huakene'yo montotoknig yan'totiak. —Jesúsa mona'uyne.

¹¹Simón Pedro kusi'peyo o'hua'po akta'bogpete huakene' on'totok'uyate. Hueda'da on'totokpo ciento cincuenta y tres boro'biig e'eada huakka'da e'eada huakene' onokpukonhue' o'uyate.

¹²—Yan'tiak. Yan'bape'. —Jesúsa mona'uyne.

Huairi o'e e'nopoada. “¿Be'a i'e?” Anay' e'nopoada oro' o'me'pukpo ahue' o'uy. ¹³Ken Jesúsa ta'akyo o'tiakpo pan o'etupo bo'yoke'uyne. Kenpa'ti biig o'etupo, bo'yoke'uyne.

¹⁴Jesúsa o'noyhuaddepo oro' huanigpeika'eritaj kenoka' bapa'a' bohuhauy'uyne.

Simón Pedrotaj Jesúsa o'batia'pakuyate.

¹⁵Ken on'bapuddepo,

—¿Menpa' inomeya do'taj sue'da di' me'nene. Menpa' o'nanayo do'taj nogiti huaka'da di' o'ene, Simón, Jonásensi'po? —Jesúsa ona'uy.

—E'e, Huairi. Ontaj di'da ijje, kenda i'nopoene. —Simóna ona'nok,

—Do'hued huanigpeika'eri konig oveja o'nenok daka' yabatiokika'.

—Jesúsa ona'uy.

¹⁶—¿Menpa' do'taj di'da o'e, Simón Jonásensi'po? —Onte'ti Jesúsa ona'uy.

—E'e, Huairi. Ontaj di'da ijje. Kenda i'nopoene. —Simóna ona'nok,

—Do'hued huanigpeika'eri daka' yamatoika'. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

¹⁷—¿Menpa' di' o'e, Simón, Jonásensi'po? —Bapa'a' Jesúsa ona'uy. “¿Menpa' di' o'e?” Bapa'a' Jesúsa jenak Pedro huaboa'da suhue' o'unpo,

—On aya'da i'nopo, Huairi. On'taj di'da o'ene i'nopo. —Simóna ona'uy.

—Do'hued huanigpeika'eritaj daka' yamatoika'. ¹⁸Huabo i'epo konig i'pakpo i'otika'uy, meyopi' ehua'ta' i'pakpo i'huae'ika'uy. Nogok tone'da e'ede'te huaba' bo'osaddaapo noga mo'tinuku'apet. Keyo ehua'ta' pakhue' ee'tada bo'tohua'apet. Buttida ijjay. —Jesúsa ona'uy.

¹⁹Ken konig o'bueyapo. Jesúsa mo'nopoenka'uy. Kenpa'ti Pedro o'bueydepo Dios 'uruda o'e o'manopo'apo. Jesúsa o'batia'pak'uy. Kenpa'ti ona'po,

—Do'taj menigpeika'. —Jesúsa ona'uy.

Jesúsa Juantaj di'da o'uyate.

²⁰Jesúsa do'taj di'nanada me'ika'uyne. A'nen Jesúsere o'bape'po Jesústaj ijtipebetpo, “¿Be'a ontaj judío huairitaj ya'bayokapet, Huairi?” Do'hua yona'mey. Ken o'hua'depo do'taj Pedro o'korepo huata'pipen be'tiahuay'uyne. ²¹Pedroa be'tiahuaydepo,

—¿Juanataj monig bueydik ya'e, Huairi? —Pedroa ona'uy.

²²—Do'a kurudyo ijhua'apoy. Do'hua e'paknayo do'hua nogoknanada onte'ti e'tiakde'te Juan bueyhued e'noe'nayo me'pukehue'ada do'taj menigpeika'.

—Jesúsa Pedrotaj ona'uy. ²³Juan bueyhue' o'eapo. Nog huanigpeika'eria nama'da on'batia'pakuy, “Juan bueyhue' o'eapo.” Jesúsa ahue' o'uynig'a, “Do'a

e'paknayo kurudya' onte'ti e'tiakde'te
 Juan bueyhued e'noe'nayo me'pukehue'
 ya'e.'" Kenpa' Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

²⁴ Doa Juan aya'da ijtiahuayika'po,
 ijpeika'po kenpa'ti ijnopoepe
 on'nigmadoya'ne. Buttida ijmadoyay,
 buttida o'nopoeey.

²⁵ Jesúsa huakka'da
 nogda nogda o'ka'uyate.
 Kenpa'ti huakka'da
 o'manmadikika'uyate. Kenda
 aya'da e'madoyadhuahuika'nayo
 in huadari aya' beroba' dakuapa
 toehue'dik o'e, ijnopoeey, ken.